

ULUSLARARASI SİLAHLANMANIN EKONOMİK BOYUTUNUN ANALİZİ

Hazırlayan: Oğuz FIRILDAK

Danışman: Prof. Dr. İsmail Sadi UZUNOĞLU

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin İktisat Anabilim Dalı için
öngördüğü YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak hazırlanmıştır.

Edirne,
Trakya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ocak, 2009

ÖNSÖZ

Çalışmamı hazırladığım her dönemde bana derin bilgi ve tecrübesiyle rehberlik ederek bu çalışmamın hedefine ulaşmasında her türlü desteğini esirgemeyen ve bu bağlamda benim de incelediğim konulara farklı bakış açıları ile yaklaşabilmeme olanak sağlayan değerli hocam Sayın Prof. Dr. Sadi UZUNOĞLU'na çok teşekkür ediyorum.

Yüksek Lisans eğitimim esnasında değerli bilgilerini tarafıma aktaran ve beni motive eden Sn. Yrd. Doç. Dr. Ahmet ATAKİŞİ ve Kaan GAYTANCIOĞLU'na çok teşekkür ediyorum.

Manevi desteği ile her zaman yanımda olarak azmime direnç kazandıran annem Aysel, babam Mehmet Alaettin, ağabeyim Yavuz ile eşim Gülay ve çocuklarım Aysel Deniz, Ahmet Oğuzcan, Mehmet Oğulcan'a çok teşekkür ediyorum.

Oğuz Fırıldak
EDİRNE- Ocak 2009

Tezin Adı: Uluslararası Silahlanmanın Ekonomik Boyutunun Analizi

Yazar: Oğuz FIRILDAK

ÖZET

Silahlanma artık bir ülkenin ya da birkaç ülkenin tekeline çıkmış, uluslararası bir yapıya bürünmüştür. Silahlanmanın ekonomiye etkileri ise ülkeden ülkeye değişmektedir. Silah üreten ve ihraç eden ülkeler bu işten karlı çıkmakta ve ekonomilerini büyütmemektedirler. Kendi silah sanayi olmayan ya da teknolojik ilerleme kaydedemeyen ülkeler ise silah ithalatına girdiklerinden dolayı ekonomilerini dengeleyememektedirler. Silahlanmadan vazgeçemeyen bu ülkeler ister istemez ekonomik problemlerle karşı karşıya kalmaktadırlar.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Silahlanma, Ekonomi, Amerika Birleşik Devletleri, Çin, Teknoloji.

Name of Thesis: Analyzing the Economic Dimension of International Armament

Author: Oguz FIRILDAK

ABSTRACT

Armament is not an exclusive possession of one or few countries', the issue has international scope. The effects of armament actions are differentiating from one country to other. The arm exporting countries are benefiting from this trade operations and growing their economies respectively. The armaments technology and industry poor countries could not be able to balancing their economies because of their rising defense expenditures. Thus, defense deprived countries are inevitably struggling with economic problems as well.

Key Words: International Armament, Economy, Technology, United States of America, China

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLOLAR	ix
PROBLEM	x
AMAÇ	x
ÖNEM	xi
SINIRLAMALAR	xi
TANIMLAR	xi
KISALTMALAR	xii
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	xiii
ARAŞTIRMA MODELİ	xiii
VERİLER VE TOPLANMASI	xiii
VERİLERİN ÇÖZÜMÜ VE YORUMLANMASI	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE ULUSLARARASI SİLAHLANMA	4
1.SOĞUK SAVAŞ'A GİDEN SÜREÇ	4
1.1.Birinci Dünya Savaşı	4
1.1.1.Birinci Dünya Savaşı'nın Nedenleri	4
1.1.1.1.Emperyalizm	4
1.1.1.2.Sağduyuyu Önleyen, Politikacıları Devre Dışı Bırakan Rüzgâr: Milliyetçilik	5

1.1.1.3.İrredantizm	5
1.1.2.Birinci Dünya Savaşı Öncesi Yaşananlar	6
1.1.2.1.Savaş Nedeni Değişmiştir: Seferberlik Kavramı	6
1.1.2.2.Bölgesel Savaş Yerine Genel Savaş İsteği: Savaş Toptan Olmalı	6
1.1.2.3.Diplomasi Devre Dışı Kalmıştır: Asker, Diplomatın Önünde	7
1.1.2.4.Liderlerin Kayıtsızlığı ve İhtirasları	7
1.1.2.5.Desteğin Yanlış Kullanımı, Yanlış Tahminler ve Plansızlıklar	9
1.1.3.Birinci Dünya Savaşı Sırasında Yaşananlar	11
1.1.3.1.Tarih ve Uluslararası Politika Bilgisinden Yoksunluk: Belçika'nın İşgali	11
1.1.3.2.Savaş Bir Bukalemundur: İngiltere'nin Savaşa Girişi	11
1.1.3.3.Pişmanlık: Düğmeye Basıldığı Zaman Geri Dönüşü Çok Zor	13
1.1.3.4.Savaşın Uzayacağı Tahmin Edilememiştir: Altı Ay'dan Dört Yıla	14
1.1.3.5.Savaşta Kesin Sonuç Önceden Kestirilemez: Schlieffen Planı	15
1.1.3.6.Savaş Bir Kumardır: Sonunda Kazanmak da Kaybetmek de Vardır	16
1.2.İkinci Dünya Savaşı	17
1.2.1.Savaşın Nedenleri	18
1.2.2.Savaşın Gelişimi	19
1.2.2.1.Diplomasi Devre Dışı-Uluslararası Örgütler Devre Dışı	19
1.2.2.2.Liderler	20
1.2.2.3.Domino Etkisi	20
1.2.2.4.Savaş Kitlelerin Savaşıdır	21
1.2.2.5.Katıksız Bir Yurtseverlik	22
1.2.2.6.Savaş Stratejisi ve Teknolojisi	23
1.2.2.7.Savaş Bir Bukalemundur	26

1.3.Soğuk Savaş Dönemi'nin Kısa Tarihçesi	28
1.3.1.İkinci Dünya Savaşı Sonrası Kutuplaşma	29
1.3.2.Soğuk Savaş Dönemi'nde Krizler	31
1.3.3.Yumuşama	33
1.3.4.Yumuşama Sonrası Dönemde Rekabet	35
1.3.5.Soğuk Savaşın Sonu	35
2.SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE ULUSLARARASI SİLAHLANMA VE SİLAHLANMANIN EKONOMİYE ETKİSİ	37
2.1.Silahlanmanın Meşruluğu	37
2.2.Soğuk Savaş Döneminde Uluslararası Silahlanma	39
2.2.1.Atom ve Hidrojen Bombaları	40
2.2.2.Gönderme Araçları	41
2.2.2.1.Uçaklar	41
2.2.2.2.Füzeler	42
2.3.Soğuk Savaş Dönemi'nde Uluslararası Silahlanmanın Ekonomik Sonuçları	42
2.3.1.Uluslararası Silahlanmanın Amerikan Ekonomisine Etkileri	43
2.3.2.Uluslararası Silahlanmanın Sovyet Ekonomisine Etkileri	44
İKİNCİ BÖLÜM: GÜNÜMÜZ SİLAH TEKNOLOJİSİ VE YENİ TEHDİTLERLE MÜCADELE	46
1.DEĞİŞEN VE GELİŞEN SİLAH TEKNOLOJİSİ	46
2.YİRMİ BİRİNCİ YÜZYIL SİLAH TEKNOLOJİSİ	49
2.1.Simülasyon Sistemleri	49
2.1.1.Savunma Alanında Simülasyon	50
2.1.2.Askerî Eğitim Alanında Simülasyon Sistemlerinin Kullanımı	50
2.2.Doğaçlama Patlayıcı Aygıtlar	51
2.3.Öldürücü Olmayan Silahlar	51

2.3.1.Uzun Menzilli Akustik Cihaz	52
2.3.2.Elektromanyetik Sinyal	53
2.3.3.Active Denial System	53
2.3.4.Yönlendirilmiş Enerji Silahları	53
2.3.4.1.Lazer Cihazları	54
2.3.4.2.Tesla Silahları	55
2.4.İnsansız Savaş Araçları	57
2.5.İnsansız Hava Araçları	58
2.6.İstihbarat Ağları	59
2.7.Terör Aracı Silahlar: Manpads	60
2.8.Kitle İmha Silahları	61
2.8.1.Nükleer Silahlar	62
2.8.2.Biyolojik Silahlar	63
2.8.3.Kimyasal Silahlar	64
2.9.Bilgi Teknolojisi Savaşı ve Riskler	64
2.9.1.Bilgi Savaşı Silahları	64
2.9.2.Başka Tehdit Kaynağı : Hacker'lar	66
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: ULUSLARARASI SİLAHLANMANIN AKTÖRLERİ	67
1.SOĞUK SAVAŞ SONRASI DÖNEMDE ULUSLARARASI SİLAHLANMA	
2.SOĞUK SAVAŞ SONRASI DÖNEMDE ULUSLARARASI SİLAHLANMANIN AKTÖRLERİ	72
2.1.Amerika Birleşik Devletleri (ABD)	72
2.1.2.Askerî Müdahaleler ve ABD	75
2.1.3.ABD'nin Stratejik Hava Savunma Sistemleri	76
2.1.3.1.Aegis Balistik Füze Savunma Sistemi	76

2.1.3.2.Havada Konuşlandırılmış Lazerli Savunma	76
2.1.3.3.Terminal Yüksek İrtifa Alanı Savunması	77
2.1.3.4.Patroit Geliştirilmiş İleri kapasite (PAC-3) sistemi	77
2.1.3.5.Uzay izleme ve Gözlem Sistemi (Uzaya Konuşlu Düşük Enfraruj Sistemi)	
2.1.3.6.Uzay Konuşlu Yüksek Enfraruj Sistemi	77
2.1.3.7.Kinetik Enerji Önleyicisi	78
2.2.Çin Halk Cumhuriyeti	78
2.2.1.Enerji	79
2.2.2.ABD ile Rekabet	80
2.2.3.Çin'in Askeri Gücü	81
2.2.3.1.Çin Halk Kurtuluş Ordusu	81
2.2.3.2.Yeni Askeri Konsept	81
2.2.4.Çin'in Artan Savunma Harcamaları	85
2.2.5.Çin'in Silahlanma Programı	87
2.2.6.Çin Silah Sanayisi	93
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: ULUSLARARASI SİLAHLANMA VE EKONOMİ	96
1.AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ	96
2. ÇİN VE DÜNYA TOPLAMINDA YAPILAN SİLAHLANMA	
HARCAMALARI	99
SONUÇ	105
KAYNAKÇA	109

TABLÖLAR

Tablo I: Çin'in Nükleer Kapasitesi	87
Tablo II: ABD'de Cari Fiyatlarla GSYH (Milyar ABD Doları) 1996–2005	96
Tablo III: 2005 yılı ülkeler bazında insani kalkınma endeksi, satın alma gücü paritesine göre kişi başına GSYH (ABD Doları) ve GSYH Endeksi	100
Tablo IV: Çin'de Cari Fiyatlarla GSYH (Milyar ABD Doları) 1996–2005	101
Tablo V: Çin Kamu sektörü ilgili ekonomik veriler	102
Tablo VI: Dünya Nüfusu (ilk 10 ülke)	102

ŞEKİLLER

Şekil I: Dünya Askeri Harcamalarının Yıllara Göre Dağılımı	103
Şekil II: 1996-2005 Döneminde Çeşitli Ülkelerin Askeri Harcamalardaki Artış	104

PROBLEM

Dünyada bir yandan açlık, susuzluk, fakirlik ve hastalıklar insanlığın büyük bir kısmını etkilerken, diğer yandan batılı kapitalist ülkeler başta olmak üzere askeri harcamalara büyük kaynaklar ayrılmaktadır. 2006 yılında dünya askeri harcamaları 1.270,2 milyar dolardır. Bu harcamaların % 83'ünü dünya nüfusunun % 56'sını oluşturan 15 ülke yapmaktadır. (sırasıyla ABD, İngiltere, Fransa, Çin, Japonya, Almanya, Rusya, İtalya, S.Arabistan, Hindistan, G.Kore, Avustralya, Kanada, Brezilya ve Japonya) Bu ülkeler aynı zamanda askeri teknolojiyi geliştiren ve ihraç eden ülkelerdir. Dünyadaki en büyük 100 savunma sanayi firmasının 40'ı ABD, 32'si Batı Avrupa, 9'u Rus firmalarıdır.

Yukarıdaki verilerden de anlaşılacağı üzere ekonomik olarak gelişmiş ülkeler silahlanmaya büyük önem vermektedirler. Silahlanma artık bir ülkenin ya da birkaç ülkenin tekelinden çıkmış, uluslararası bir yapıya bürünmüştür. Silahlanmanın ekonomiye etkileri ise ülkeden ülkeye değişmektedir. Silah üreten ve ihraç eden ülkeler bu işten karlı çıkmakta ve ekonomilerini büyütmektedirler. Kendi silah sanayi olmayan ya da teknolojik ilerleme kaydedemeyen ülkeler ise silah ithalatına girdiklerinden dolayı ekonomilerini dengeleyememektedirler. Silahlanmadan vazgeçemeyen bu ülkeler ister istemez ekonomik problemlerle karşı karşıya kalmaktadırlar.

AMAÇ

Günümüzde uluslararası silahlanma ülke ekonomilerini her yönüyle etkilemektedir. Bu yüzden uluslararası silahlanmanın ekonomik boyutu iyi analiz edilmelidir.

Bu amaçtan hareketle uluslararası silahlanmanın ekonomik boyutunun analizinin yapılması ve silahlanmanın, ülke ekonomileri üzerine etkileri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

ÖNEM

Uluslararası Silahlanmanın ekonomik boyutunun analizinden elde edilecek bilgiler önemlidir. Silahlanma, ülke ekonomileri için zararlı mıdır yoksa yararlı mıdır? Buna cevap bulunabilmesi için bu tez çalışması önemli olacaktır.

SINIRLAMALAR

Bu çalışmanın ilk bölümünde Uluslararası silahlanmanın tarihçesi incelenecektir. Ardından gelen bölümde ise günümüzde uluslararası silahlanmanın nedenleri ve aktörleri anlatılacaktır. Bu bölüm içinde çeşitli askeri teknolojilere yer verilecek olup ayrıca uzay hâkimiyeti doktrini de detaylı olarak analiz edilecektir. Çalışmanın son bölümü ise Uluslararası Silahlanmanın ekonomiye etkilerinin neler olduğunun tespitinden oluşacaktır.

TANIMLAR

Araştırma sonucunda ortaya çıkan ana tema ve bulgular tespit edilecek ve tanımlar ile kavramlar araştırmanın içerisinde alana uygun terimlerle açıklanacaktır.

KISALTMALAR

ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
ABM:	Anti Balistik Füze Anlaşması
AKKA:	Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Anlaşması
AR-GE:	Araştırma-Geliştirme
BM:	Birleşmiş Milletler
CIA:	Amerikan Merkezi Haberalma Teşkilatı
DPA:	Doğaçlama Patlayıcı Aygıtlar
GSMH:	Gayri Safi Milli Hâsıla
GSYİH:	Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
I.D.S.:	Birinci Dünya Savaşı
İHA:	İnsansız Hava Araçları
KİS:	Kitle İmha Silahları
MC:	Milletler Cemiyeti
NATO:	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NBK:	Nükleer, Biyolojik ve Kimyasal
SSCB:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
ŞİÖ:	Şanghay İşbirliği Örgütü

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

ARAŞTIRMA MODELİ

Araştırmanın temelini Uluslararası Silahlanmanın ekonomik boyutunun analizi oluşturmaktadır. Araştırmada öncelikle önceden elde edilen veriler ile ilgili ana tema ve bulgular tespit edilecek, buradan hareketle ekonomik, siyasal ve sosyal çıkarımlarda bulunulacak ve eleştirel ve analitik bir çerçeveye oturtulacaktır.

VERİLER VE TOPLANMASI

Materyal olarak, konu üzerine literatürdeki bilimsel içerikli kitap ve makaleler, çeşitli kuruluşların yayınları, internet siteleri ve arşivlerinden faydalanılacaktır.

VERİLERİN ÇÖZÜMÜ VE YORUMLANMASI

Literatür taramasından sonra elde edilen veriler analitik ve eleştirel bir yaklaşımla ele alınarak soruna ilişkin saptamalarımızın doğrulanıp doğrulanmadığı araştırılacaktır. Bu çerçevede Uluslararası Silahlanmanın ekonomik boyutunun analizi yapılmaya çalışılacaktır. Tüm bunlar ele alınırken uluslararası ekonomiye ve politikaya etkileri de tartışılmaya çalışılacaktır. Konunun ekonomik, siyasal ve sosyal boyutlarına özel bir önem verilecektir.

GİRİŞ

Devletlerin siyasal amaçlarını gerçekleştirmek için başvurdukları en son araç savaş'tır. Savaş devletlerin uluslararası ilişkilerinde sadece en son başvurdukları değil, aynı zamanda en az başvurdukları bir dış politika aracıdır. Uluslararası sorunların büyük bir çoğunluğu silaha başvurulmadan "pazarlıklarla, ikna yoluyla veya çeşitli biçimlerdeki ödüllendirmelerle" çözülmektedir. Devletlerarası ilişkilerin önemli bir bölümünü günlük işler oluşturduğundan, bu tür işlerde silaha başvurmak zaten söz konusu olmamaktadır. Savaş, ilk çağlardan günümüze toplumları etkilemiştir ve etkilemeye devam etmektedir. Savaş beraberinde silahlanmayı da getirmiştir.

İlk çağlarda ilkel kavimler yaşama içgüdüsünü ön plana alarak savaşmışlardır. Ekonomik çıkarlar daha arka planda kalmıştır. Mısır, Hitit, Roma gibi imparatorluklarda ekonomik çıkarlar ön plana geçmiştir. Alabildiğine yayılarak yeni yerleri imparatorluğa katarken bu yerlerin zenginliklerini de değerlendirmek esas amaç olmuştur.

Orta Çağ'da özellikle Avrupa'da çiftçi nüfus derebeyleri için savaşırken buna ancak, belirli bir zaman ayırabilmişlerdir. Krallar ve derebeyleri bu nedenle çok uzun süreli, güçlü orduları el altında tutamadıklarından uzun süre Avrupa'da küçük ölçekli bağımsız devletçikler oluşmuştur. Ancak özellikle sömürgeciliğin başlamasıyla gözleri açılan bu devletçikler, uzun süre silâh altında tutamadıkları köylülerden profesyonel anlamda askerler kullanmaya ve organize ordular kurmaya başlamışlardır. Bundan böyle de savaşlar halkın sorunu olmaktan çıkıp, siyasilerin ve yöneticilerin düzenli ordularının meselesi olmuştur. Halk tabakasının görevi vergi vermekle sınırlanmıştır.

Yeni ve Yakın Çağ'daki orduların bu değişimi pazar ekonomilerinin savaş ekonomilerine odaklanmasına ve savaşların kapitalist sisteminin gelişme araçlarının en önemli faktörlerinden biri olmasına neden olmuştur. Bu noktada, savaşlar ekonomilerin sıçrama yapmasına araç olurken, ekonomik kaynakların paylaşılma arzusunun da savaşlara amaç oluşturmadaki önemine işaret etmek gerekir. 20. Yüzyıl ise bilinen tüm dengeleri değiştirmiştir. 20. Yüzyılda iki büyük dünya savaşı yaşanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nda Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Hiroşima ve Nagazaki'ye bomba atarak savaşı sonuçlandırmıştır. Savaştan ABD ve Sovyetler Birliği

(SSCB) iki süper güç olarak çıkmıştır. Sıcak savaş sona ermiştir fakat yeni bir savaş başlamıştır: Soğuk Savaş.

Strateji uzmanı B.H. Liddell Hart, acıların yaşanıp savaşın bitmediğine ve devam edeceğine yönelik tarifini şu şekilde yapmaktadır:

“Zafere ulaşma çabalarının alın yazısı, II. Dünya Savaşı şartları altında, acı ve yararsız bir sonuca ulaşmak olmuştur. Çünkü Alman direnme gücünün tamamıyla yıkılması, hiç şüphesiz, Avrasya kıtasının Sovyet Rusya egemenliğine geçmesine ve komünist gücün her yönde büyük ölçüde yayılmasına yol açacaktı. Bunun gibi, atom silahlarının harbi sona erdiren dikkate değer gösterisini, Sovyet Rusya'nın benzer silahları geliştirmek yolundaki çabalarının izlemesi de pek doğaldı”¹

Bu dönemde, Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupa'ya yerleşmesi ve Demir Perde'yi yaratmasına karşılık ABD çeşitli yerlerde edindiği müttefikleriyle Sovyetler Birliği ile amansız bir mücadeleye girişmiştir. Kısa bir süre içinde nükleer aktör olarak Sovyetler Birliği'nin de sisteme ağırlığını koymasının ardından 1957'de Sputnik'i göndermesi ile birlikte gerginleşen ortam, Küba Krizi ile uluslararası sistemi, 3.Dünya Savaşı'nın eşiğine getirmiştir. Fakat “Karşılıklı Kesin Mahvolma” ilkesi savaşların çıkmamasında belirleyici olmaya başlamıştır. “İkinci Vuruş Kapasitesi” artık ülkelerin diğer ülkelerle ilişkilerinde ölçülü olmasına yol açmış ve dünya bir dehşet dengesinde ayakta tutulmaya çalışılmıştır.

Sovyetler Birliği ekonomik yetersizlikler nedeniyle bu nükleer yarışa dayanamamış ve 1990'ların başında adeta iflas etmiş ve çökmüştür. Böylece uluslararası ilişkilerde yeni bir döneme girilmiştir. Bu döneme “dünyanın jandarmalığına” soyunmuş bir ABD ile ona bağlılık için “yemin etmiş” Batılı müttefikleri hâkim olmaya çalışmaktadır. Bu güçler küreselleşmenin etkilerini dünyanın her kilometrekaresine taşımak istemektedirler.

Özellikle 20. yüzyılın ekonomileri için hayat iksiri olan petrol ve etrafında dönen “emperyalist emellerin”, 21. yüzyılda da devam edeceği öngörülürken, bu olgu

¹ B.H.Liddell Hart, (2002): *Strateji Dolaylı Tutum*, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara: s.XIX.

günümüz savaşlarını ve savaş ekonomisi ile ekonomik kaynaklar arasındaki ilişkiyi iyice açıklamaktadır. 21. yüzyılda savaşların, ekonomik kaynakların ve özellikle bugünkü teknolojinin hala gereksinim duymadığı ve ancak petrol kaynaklarının tam olarak tükenme aşamasında gereksinim duyulacak bor, neptünyum, uranyum gibi madenler etrafında dönmeye başlaması söz konusu olacaktır. 21. Yüzyılın en önemli boyutu ise silahlanmanın artmasıdır. Bu yüzyılda silahlanma hızla devam etmekte ve uluslararası bir boyut kazanmaktadır.

Bu tez çalışması da uluslararası silahlanmanın ekonomik boyutunu analiz etmeye çalışmıştır.

İlk bölümde Birinci ve İkinci Dünya Savaşları ayrıntılı olarak incelenmiştir. Çünkü uluslararası silahlanmanın kaynağını bu iki savaş oluşturmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrası şekillenen yeni uluslararası sistem 20. Yüzyılın sonlarına kadar “Soğuk Savaş” dönemini yaşamıştır. Bu dönemde uluslararası silahlanmanın iki büyük ülke, ABD ve SSCB arasında yaşandığı gözlemlenmiştir.

Tezin ikinci bölümünü günümüz silah teknolojilerinin incelenmesi oluşturmuştur. Simülasyon sistemlerinden, doğaçlama patlayıcı aygıtlara; öldürücü olmayan silahlardan Kitle İmha Silahlarına (KİS) kadar 21. Yüzyıla damgasını vurabilecek silahlara tezde yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde bu yüzyılın uluslararası silahlanmada temel aktörleri olan ABD ve Çin’in silah teknolojileri ve yatırımları analiz edilmiştir.

Tezin son bölümü ABD ve Çin’in, ekonomileri incelenmiştir.

Sonuç bölümünde ise 20. ve 21. Yüzyıl genel bir bakışla anlatılmış ve uluslararası silahlanmanın ekonomi üzerindeki etkilerine değinilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE ULUSLARARASI SİLAHLANMA

1.Soğuk Savaş'a Giden Süreç

Soğuk Savaş'a giden süreçte Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı çok önemli rol oynamıştır. Dolayısıyla dünya savaşlarından bahsetmeden Soğuk Savaş'ın ve bu dönemdeki silahlanmanın anlaşılmasının zor olacağı söylenebilir.

1.1.Birinci Dünya Savaşı

İtalya ve Almanya'nın siyasi birliklerini geç kurmaları, bu ülkelerin ekonomik olarak Fransa ve İngiltere'nin gerisinde kalmalarına neden olmuştur. Özellikle hammadde sağlayabilecekleri veya pazar olarak kullanabilecekleri sömürge elde etme yarışına girmeye çok geç kalmışlardır. Bu yüzden bu ülkeler değişik ittifaklara girerek Birinci Dünya Savaşı'nın çıkmasına zemin hazırlamışlardır.

1.1.1.Birinci Dünya Savaşı'nın Nedenleri

Birinci Dünya Savaşı'nın nedenleri arasında emperyalist ülkelerin yeni pazarlar elde etme çabaları, imparatorluklarda milliyetçiliğin yükselişi ve irredantist talepler sayılabilir.

1.1.1.1.Emperyalizm

Endüstri devriminin sonucu olarak, artan üretimin yeni pazarlar, biriken sermayenin yeni yatırım alanları, sürekli üretimde bulunan fabrikaların hammadde ihtiyacı ve Avrupa piyasalarının bu mallara doymasıyla sömürgecilik hızlanmış ve emperyalizme dönüşmüştür.²

² Oral Sander, (2005): *Siyasi Tarih (İlk Çağlardan 1918'e)*, İmge Kitabevi, Ankara, 13.Baskı: s.346.

1.1.1.2.Sağduyuyu Önleyen, Politikacıları Devre Dışı Bırakan Rüzgâr: Milliyetçilik

Her iki tarafın da diplomatları büyük ölçüde sessiz kalmışlardı; ülkelerinin zaman bombasının politik etkilerini anlayamadıklarından ve her ülkedeki milliyetçi politikalar onların askeri kurumlara karşı çıkmalarını önlediğinden, bu sessiz kalma yönündeki tertip, bütün büyük ülkelerde politik liderlerin askeri ve politik hedefler arasında bağlantıyı sağlayan askeri planlar talep etmelerine engel olmuştur.³

Politikacı ve diplomatların elini kolunu askere karşı bağlayan en önemli etkenlerden biri ülke içindeki milliyetçilik rüzgârları olmuştur.

Bu dönemde milliyetçilik rüzgârları her yerde esmeye başlamıştır. Örneğin Balkanlarda başlayan çözülme Avusturya'ya sıçramıştır. 1866'da Prusya'ya kaybeden Avusturya büyük bir yara almıştır. Bunun en açık sonucu olarak, Macarlar, durumu değerlendirerek İmparatorluk ile olan bağlarını asgariye indirmiştir.

1.1.1.3.İrredantizm

Avusturya, kendi sınırları içinde kalan bölgelerde Alman olmayanları Almanlaştırmaya çalışmıştır. Özellikle aşırı görüşleriyle tanınan Georg von Schönerer Çek unsurlara dönük asimilasyon çabaları ile tanınmıştır.

Rusya'da da özellikle Polonyalı ve Ukraynalı nüfusların Ruslaştırılmasına dönük politikalar dikkat çekmiştir. Ama bu politikalar yer yer Baltık Almanları, Finliler ve daha aşağıdaki Müslüman topluluklara karşı da işletilmiştir.

I. Dünya Savaşı bir anlamda Pan-Cermenizm ile Pan-Slavizmin tarihsel iddialarının karşı karşıya gelmesiyle başlamıştır. Almanya hemen Avusturya'nın, Rusya ise Sırbistan'ın arkasındaki yerlerini almışlardır.⁴

³ Henry Kissinger, (2004): *Diplomasi*, Çev.İbrahim Kurt, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 4.Baskı: s.200.

⁴ Süleyman Seyfi Ögün, (2000): *Milliyetçilik*, Alfa Kitabevi, İstanbul: ss. 45-48.

1.1.2.Birinci Dünya Savaşı Öncesi Yaşananlar

1.1.2.1.Savaş Nedeni Değişmiştir: Seferberlik Kavramı

1892’de, Rus General Nikolai Obruçev, Dışişleri Bakanı Giers’e casus belli’yi⁵ tanımlamak için kullanılan geleneksel metodun yerini nasıl modern teknolojiye bıraktığını açıklayan bir mektup göndermiştir. Obruçev’e göre, önemli olan kimin önce seferber olduğuydu, kimin ilk ateşi açtığı değildi. “Seferberlik hareketine başlanması, artık barışçı bir hareket sayılamaz, tam tersine en kesin savaş hareketidir.” Modern toplumlarda savaş nedeni değişmiştir. En önemli savaş nedeni bu dönemde seferberlik olmuştur.

Seferberliğini en seri biçimde gerçekleştirecek devletin, savaşta çok avantajlı bir duruma geçeceği ifade edilmiştir. Bu da seferberlik ilanının savaş ilanı olarak kabul edilmesi olgusunu yaygınlaştırmıştır. Bütün müttefiklerin aynı anda seferber olması, Avrupa liderlerinin aklında o kadar önemli bir hareket halini almıştır ki, ciddi diplomatik yükümlülüklerin anahtarı haline dönüşmüştür. Her kriz, seferberlik kararı şeklinde, bir savaşa doğru hızlanma mekanizması taşımış ve her savaşın genel bir savaş olacağı da kesin bir hal almıştır. Modernitenin toplumlara ilk yansıması savaşların “genel” bir savaşa dönüşmesi olmuştur.⁶

1.1.2.2.Bölgesel Savaş Yerine Genel Savaş İsteği: Savaş Toptan Olmalı

Obruçev’in Rusya adına en son istediği şey bir bölgesel anlaşmazlıktı. Çünkü Almanya, Rusya ile Avusturya arasındaki bir savaşın dışında kalırsa, hemen savaştan sonra barış şartlarını dikte edecek bir konumda ortaya çıkardı. Barış şartları her zaman güçlü taraf tarafından dikte edilir. Obruçev: “Berlin Kongresi, bizim için yeterli bir ders olmuştur ve bize, kime en tehlikeli düşmanımız olarak bakmamız gerektiğini öğretmiştir: Bizimle doğrudan doğruya savaşan mı, yoksa zayıflamamızı bekleyip sonra barış şartlarını dikte eden mi?” Obruçev’e göre her savaşın genel bir savaşa dönüşmesi,

⁵ Savaş sebebi. Bir devletin diğeri ile “savaş haline” geçeceği durumun hukuksal bildirimidir. Devletler, aralarında patlak verecek herhangi bir tutum veya olayı protesto edebilir ve ultimatö verebilirler. Bunu yaparken, casus belli saydığını açıklarsa, durumun ciddiyetini karşı tarafa bildirmiş ve söz konusu tutumun savaşa yol açacağını deklare etmiş olur. Devletler, özellikle kriz zamanlarında kendilerine yönelik girişilecek hangi tür eylem ve davranışların casus belli sayılacağını ilan ederler. Ahmet Emin Dağ, (2005): *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü*, Anka Yayınları, İstanbul, İkinci Baskı: s.78.

⁶ Kissinger, 2004: 196.

Rusya'nın çıkarınadır. Fransa'yla iyi kurulmuş bir ittifakın Rusya için faydası, bölgesel bir savaşı önleme olasılığıdır. Rusya genel bir savaş istemektedir. Çünkü bölgesel savaşlardan çok zarar görmüştür. Rusya, savaşın herhangi bir şekilde lokalize edilmesi çabasına kuşku ile bakmıştır. Rus generallerin sloganı “Bölgesel savaşa hayır. Genel savaşa evet” olmuştur. Sınırlı amaçlar için yapılan bir savunma savaşı, Rusya'nın ulusal çıkarlarına karşıydı. Her savaş toptan bir savaş olmalıydı; askeri planlamacılar, politik liderlere başka seçenek tanınamalıydı.⁷ Siyasiler, askerlerin hizmetinde, “hizmetkârı”.

Giers'in Çar III. Aleksandr'a söylediğine göre “Çok güvenilen Avrupa dengesi, ölümüne bir savaşa dönüşmüştür; herhangi bir neden gösteremezdi veya böyle bir yargının hangi politik amaca hizmet ettiğini açıklayamazdı. Alman Genelkurmay Başkanı Alfred von Schlieffen de Rus ve Fransız meslektaşları kadar seferberlik programlarına tutku şeklinde bağlı kalmışlardır. Fakat Fransız ve Rus liderleri seferberlik zorunluluğunu tanımlamakla ilgilenirlerken, Schlieffen bütün dikkatini bu kavramın uygulanması üzerine odaklaştırmıştır.⁸

1.1.2.3. Diplomasi Devre Dışı Kalmıştır: Asker, Diplomatın Önünde

Askeri planlamacıların, hazırladıkları planların etkilerini politikadaki çalışma arkadaşlarına yeteri ölçüde açıklamamış olmaları krizi felakete sürüklemiştir. Siyaset savaşın bir aracı olmuştur. Asker siyasetçiye hükmetmiştir. Özellikle 1895'ten itibaren Schlieffen ile birlikte değişen modernite ile savaş daha merkezi bir konuma geçip, siyaseti yönlendirmeye başlamıştır. Bir bakıma askeri, sivil'in önüne geçmiştir. (Clausewitz'ten Moltke'ye kadar savaş, siyaset için bir araçtır. Her iki taraf da aynı anda durmaya çalışırsa da, bu teknik bakımdan o kadar zordur ki, hemen hemen kesin olarak diplomatlar daha seferberliği nasıl durduracakları hususunda anlaşmaya varmadan önce seferberlik tamamlanmış olur. Diplomasi geç işlemiştir.⁹

1.1.2.4. Liderlerin Kayıtsızlığı ve İhtirasları

Avrupalı liderlerin felaket yolunda gösterdikleri kayıtsızlık ürkütücü olmuştur. Liderler olacak felaketlere karşı kayıtsız oldukları kadar kazanma ihtiraslarına da

⁷ Kissinger, 2004: 196-197.

⁸ Kissinger, 2004: 198.

⁹ Kissinger, 2004: 199.

sahiptiler. Felaket karşısında birkaç uyarma işitildi ki, bunlardan birisi eskiden Rusya İçişleri Bakanı olan Peter Durnovo'dan gelmiştir. Durnovo'nun görüşüne göre, Rusya'nın Almanya'ya hücum etmesi, Fransa ve İngiltere'ye yapılacak bir fedakârlıktır ve gereği yoktur. Çünkü Rusya, geleneksel jeopolitik düşmanı İngiltere yanında savaşmakla, hiçbir sürekli toprak kazancı elde edemezdi. Büyük Britanya, Orta Avrupa'da Rusya'nın bazı kazançlarını (Polonya toprakları gibi) kabul edebilirse de, Polonya topraklarının nüfusunun Ukrayna nüfusuna eklenmesinin, bağımsız Ukrayna isteklerini tahrik edecektir. Böylece zafer, Çar'ın imparatorluğunu, küçük Rusya durumuna indirmeye yetecek kadar etnik huzursuzluk aşılacak gibi gülünç bir sonuç verecekti. Rusya, yüzyıllık hayali olan Çanakkale Boğazı'nı alsa bile, Durnovo bu başarısının stratejik bakımdan boş olacağını iddia ediyordu. Durnovo, bir savaşın Rusya'ya, daha da az ekonomik kazanç sağlayacağını da söylüyordu. Nereden bakılırsa bakılsın, maliyetinin, getirisinden fazla olacağı açıktı. Bir Alman zaferi Rus ekonomisini yok edeceği gibi, bir Rus zaferi de Alman ekonomisini kuruturdu ve hangi taraf kazanmış olursa olsun, tazminat için geride hiçbir şey bırakmayacaktı. Durnovo: "Müttefik ülkelerden kredi almamız gerekecektir; fakat bunlar karşılıksız olmayacaktır. Yenilginin mali ve ekonomik sonuçları ise, ne hesaplanabilir, ne de şimdiden görülebilir; kuşkusuz bütün ulusal ekonomimizin toptan mahvına sebep olacaktır. Zafer bile, bize son derece aleyhte bir mali gelecek vaat etmektedir; tamamen mahvolmuş bir Almanya, savaş masraflarımız için bize ödemesi gereken tazminatı ödeyecek durumda olmayacaktır. İngiltere'nin çıkarı düşünülerek dikte edilmiş barış antlaşması, uzun vadede bile Almanya'ya bizim savaş masraflarımızı karşılayabilecek yeterli bir ekonomik toparlanma imkânı tanımayacaktır. Dikte edilmiş barış söz konusu olacaktır. Durnovo'nun savaşa karşı olmasının en önemli nedeni, savaşın kaçınılmaz olarak sosyal devrime neden olacağı şeklindeki tahminidir ki, bu ilk önce yenilen ülkede olacak ve oradan da yenen ülkeye sıçrayacaktır. Çar'ın, belki de hanedanını kurtarabilecek bu memorandumu gördüğüne dair bilgi bulunmuyor. Durnovo'nun görüşlerine en yakın görüşler, Almanya'yı savaşa götürecek olan Başbakan Bethmann-Hollweg'in nükteli birkaç sözüdür. 1913'te, vakit çoktan geçmişken, Alman dış politikasının Avrupa'nın geri kalan bölümü için niçin huzursuzluk verici olduğunu çok yerinde olarak şöyle belirtmiştir: "Herkes kafa tut, herkesin yolunu kes ve bu şekilde davranarak gerçekte

kimseyi zayıflatmış olma. Sebep: Amaçsızlık, küçük prestij merakı ve her çeşit popülist heves.”¹⁰

Birinci Dünya Savaşı'nı başlatan krizin yeri, Avrupa güç dengesi ile ilgisi olmayan bir yerdi ve casus belli, izlenen diplomasi ne kadar pervasızsa, o da o kadar rastlantı sonucuydu. Yani Birinci Dünya Savaşı'nda casus belli'nin belirli bir metodu yoktu. Seferberlik kavramı ön plandaydı.

1.1.2.5.Desteğin Yanlış Kullanımı, Yanlış Tahminler ve Plansızlıklar

28 Haziran 1914'te, Habsburg tahtının varisi Franz Ferdinand, Avusturya'nın 1908'de Bosna-Hersek'i topraklarına katma cesaretinin bedelini hayatı ile ödemiştir. Ferdinand, Sırp milliyetçisi olan Princip tarafından öldürülmüştür.¹¹ Arşidük'ün karısı asıl kandan olmadığı için Avrupa krallarından hiçbirisi cenaze törenine gitmemiştir. Taçlı devlet başkanları bir araya gelselerdi ve görüş alışverişi fırsatını bulmuş olsalardı, sonuçta bir terörist eylem üzerine savaşa girmekte daha isteksiz olabilirdi. Ancak Kaiser şimdi aceleyle savaş fitilini Avusturya'nın eline tutuşturmuştur. Avusturya, uzun zamandan beri ardından koştuğu açık çeki sonunda elde etmişti ve bu çeki kullanabileceği gerçek bir olay da vardı. Kaiser'in gerçekten kafasında ne vardı bilinmiyor; fakat bir Avrupa savaşı çıkacağını tahmin etmediği açıktı. Kaiser ve başbakanı, Rusya'nın savaş için henüz hazır olmadığını ve Sırbistan aşağılanırken 1908'de olduğu gibi bir kenarda kalacağını tahmin ettiler. Ne olursa olsun, Rusya'ya karşı elindeki kozları oynamak için şimdiki durumlarının, birkaç yıl sonraya oranla daha iyi olduğuna inanıyorlardı.¹²

Kissinger'e göre, olası düşmanlarının psikolojisini yanlış tahmin konusunda kırılmamış rekorların sahibi olan Alman liderler, Fransa'yı göz ardı ettiler, İngiltere'nin tarafsız kalacağına veya geç müdahale edeceğine kendilerini inandırdılar. Savaş patladığında Rusya'nın neden geri çekilmeyeceğini Dışişleri Bakanı Sazonov şöyle açıklamaktadır: “Kırım Savaşı'ndan sonra Balkanlar'da yağmacı bir politika başlatan Avusturya'nın bizimle olan ilişkisi de gittikçe dostane olmaktan uzaklaştı. Avusturya'nın Balkan politikasının, Almanya'nın sempatisine sahip olduğu ve Berlin

¹⁰ Kissinger, 2004: 201-202.

¹¹ Sander, 2005: 354.

¹² Kissinger, 2004: 203.

tarafından cesaretlendirildiği açık olarak ortaya çıkana kadar, bu tatsızlığı, içimize sindirebildik.”¹³

Rusya, bölgedeki en güvenilir müttefiki olan Sırbistan’ın aşağılanması suretiyle Slavlar arasındaki saygınlığının yok edilmesi için yapılan bir Alman manevrası olarak yorumladığı bu harekete karşı direnmesi gerektiğini hissetmiştir. Sazonov, Almanların dikkatle hazırlanmış planıyla karşı karşıya kaldığını söylemiştir. 1914’te Kaiser ve danışmanlarının elinde, önceki krizler sırasında sahip olduklarından daha geniş çaplı plan yoktu. Plansızlık apaçık ortaydı. Arşidük’ün öldürülmesinin yarattığı kriz kontrolden çıktı; çünkü hiçbir lider, geri adım atmaya hazır değildi ve her ülke, uzun vadeli ortak çıkarlar genel kavramından çok, resmi ittifak yükümlülüklerini yerine getirmekle ilgileniyordu.¹⁴

Savaş, ülkelerin antlaşma gereklerini yerine getirmemelerinden değil, aksine harfi harfine yerine getirmelerinden dolayı başlamıştır.

Avusturya’nın Sırbistan’a ultiatom vermesinin nedeni arabuluculuğu önlemektir; yoksa askeri hazırlıkları hızlandırmak için değildi. Avusturya’nın seferberliği başka bir büyük devleti de tehdit etmiyordu; çünkü tamamlanması bir ayı alırdı. Savaşı kaçınılmaz kılan seferberlik planları, ancak Batı’da önemli savaşlar bittikten sonra ordusu savaşmaya başlayan bir ülke tarafından harekete geçirilmiş oldu. Temmuz 1914’teki paradoks, savaşmak için politik nedeni olan ülkeler, katı seferberlik planlarına bağlı değilken, Almanya ve Rusya gibi katı planları olan ülkelerin savaşmak için politik nedenleri olmaması idi. 4 Ağustos 1914 tarihine gelindiğinde üç cephede savaş başlamıştı; Alman-Fransız cephesi, Alman-Rus cephesi ve Avusturya-Sırbistan cephesi.¹⁵

¹³ Kissinger, 2004: 203-204.

¹⁴ Kissinger, 2004: 204.

¹⁵ Sander, 2005a: 356.

1.1.3.Birinci Dünya Savaşı Sırasında Yaşananlar

1.1.3.1.Tarih ve Uluslararası Politika Bilgisinden Yoksunluk: Belçika'nın İşgali

Schlieffen Rus ordusu tam olarak seferber olana kadar ilk önce Fransız ordusunu yok etmeye karar verdi. Almanya, 3 Ağustos'ta Fransa'ya savaş ilan etmiştir.¹⁶ Alman sınırlarındaki ağır Fransız tahkimatını atlamak için, Belçika'nın tarafsızlığını çiğneyerek Alman ordularını Belçika toprakları üzerinden geçirmek fikrini uygun buldu. Paris'i alıp Fransız ordusunu sınır boyunca kendi tahkimatı içinde arkadan kuşatmış olacaktı. Bu esnada, Almanya Doğu'da savunmada kalacaktı.

Bu plan, parlak olduğu kadar da pervasız bir plandı. En az tarih bilgisi, Büyük Britanya'nın Belçika işgal edilirse kesinlikle savaşa gireceğini göstermeliydi. Oysa bu gerçek Kaiser ve Alman Genelkurmayı'nın gözünden tamamen kaçmış görünüyordu. Tarih bilgisinden yoksunluk gözle görülür bir şekilde Almanya'nın karşısına çıkmıştı.

Bismarck'ın dış politikasının başlıca amacı, iki cephede savaştan kaçınmak ve Moltke'nin askeri stratejisi ise, savaşı sınırlamak iken, Schlieffen her şeyi ortaya koyarak sürdürülen bir iki cepheli savaşta ısrar ediyordu. Bunda uluslararası sistemin o günkü durumunun da etkisi olabileceği ve bunun gerekli olduğu düşünülebilir.

1.1.3.2.Savaş Bir Bukalemundur: İngiltere'nin Savaşa Girişi

Büyük Britanya'nın Balkan Krizinde hemen hemen hiçbir çıkarı yoktu. Savaştan ürküyordu; Almanya'nın zaferinden ise daha çok korkuyordu. Büyük Britanya niyetini açıkça ilan etseydi ve genel bir savaşa gireceğini Almanya'nın anlamasını sağlasaydı, Kaiser çatışmadan kaçınabilirdi. Savaş bir bukalemundur, her an her şey değişebilir. Sazonov şöyle demiştir: "1914'te Sir Edward Grey benim ısrarla talep ettiğim gibi, Büyük Britanya'nın Fransa ve Rusya ile dayanışma içinde olduğunu açıkça ve zamanında ilan etmiş olsa idi, sonuçları Avrupa uygarlığının varlığını tehlikeye sokan bu korkunç felaketten insanlığı kurtarmış olabilirdi." Büyük Britanya'nın Fransa ve Rusya'nın yanında savaşa girmek için hukuken bir taahhüdü yoktu. Grey, 11 Haziran 1914'te, Arşidük'ün katlinden iki haftadan biraz fazla bir zaman önce, Avam

¹⁶ Fahir Armaoğlu, (1989): *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara: s.104.

Kamarası'nda güvence vermişti. Grey'in çıkmazı, ülkesinin kamuoyu baskısı ile geleneksel dış politikası arasında kapana kısılmış olmasıydı. Bir tarafta, bir Balkan sorunu için savaşa girmenin kamuoyu tarafından desteklenmemesi, bir arabuluculuğu akla getiriyordu; öbür tarafta, Fransa yenilirse veya İngiliz ittifakına güvenini yitirirse, Almanya İngilizlerin daima karşı olduğu hâkim pozisyona geçebilirdi.¹⁷

Almanya Belçika'yı istila etmese bile, Büyük Britanya'nın, Fransa'nın askeri çöküşünü önlemek için savaşa girmesi yüksek bir olasılıktı. Ancak Almanya'nın İngilizlerin en yerleşmiş dış politika prensiplerinden biri olan Benelux Ülkeleri'nin bir büyük devletin eline düşmemesi prensibine meydan okuma kararı, İngilizlerin kuşkularını sona erdirdi ve savaşın bir uzlaşmayla bitmemesini garanti etti.

Rusya Maliye Bakanı Peter Bark, Çar'a şöyle rapor verdi: "Savaş dünya için bir felaket olacaktır ve bir kez patladıktan sonra durdurmak çok zordur."¹⁸

Sırbistan, 25 Temmuz'da Avusturya'nın ultimatoma beklenmeyen ölçüde yatıştırıcı şekilde cevap verdiği ve birisi hariç Avusturya'nın bütün isteklerini kabul ettiği zaman deniz gezisinden henüz dönen Kaiser, krizin sona erdiğini düşündü. Fakat Avusturya'nın, düşüncesizce yapmış olduğu destekleme önerisini kullanma kararlılığını hesaba katmamıştı. Hepsinden önemlisi, Büyük Devletlerin savaşın eşiğine bu kadar yaklaştığı bir sırada, seferberlik planlarının diplomasiyi ezip geçmesi olasılığının yüksek olduğunu unutmuştu. 12 Ağustos'a kadar askeri harekâta hazır olamayacağı halde, Avusturya 28 Temmuz'da Sırbistan'a savaş ilan etti. Rusya, Almanya'ya karşı değil de Avusturya'nın savaş ilanına karşı kısmi bir seferberlik ilan etti. Obruçev'in teorilerini takip edenler dâhil Rus askeri liderleri, Çar'ın kısmi seferberlik istemesi karşısında dehşete düştüler. Onlar genel bir seferberlik ve şimdiye kadar askeri hiçbir adım atmamış olan Almanya ile savaş istiyorlardı. İleri gelen generallerden biri Sazonov'a şunları söyledi: "Savaş kaçınılmaz oldu ve daha kılıcımızı çekmeye vakit bulamadan savaşı kaybetme tehlikesiyle karşı karşıyayız." Çünkü Rusya, bölgesel savaşta Avusturya karşısında zayıflayacak, ardından güçlü Almanya barışı dikte edecek. Rusya bölgesel savaş değil, herkesin topyekûn katıldığı genel bir savaş istiyordu.¹⁹

¹⁷ Kissinger, 2004: 206-207.

¹⁸ Kissinger, 2004: 208.

¹⁹ Kissinger, 2004: 209.

Bütün Alman planları, altı hafta içinde Fransa'yı devirmek ve sonra büyük bir olasılıkla henüz seferberliğini tamamlamamış olan Rusya'ya dönmek varsayımına dayanıyordu. Herhangi bir Rus seferberliği, hatta kısmi olanı dahi, bu zaman tarifesini kısaltacak ve Almanya'nın zaten riskli olan kumarını kazanma şansını azaltacaktı. Buna uygun olarak, 29 Temmuz'da Almanya Rusya'dan seferberliğini durdurmasını istedi ve aksi takdirde Almanya'nın da aynı şeyi yapacağını söyledi. Herkes de biliyordu ki, Alman seferberliği savaş demektir.²⁰

Çar, bu öneriyi kabul edemeyecek kadar zayıftı. 30 Temmuz'da Nikola tam seferberlik ilan etti. 31 Temmuz'da, Almanya bir kez daha Rus seferberliğinin durdurulmasını talep etti. Bu talep yerine getirilmeyince, Almanya Rusya'ya savaş ilan etti. Tüm bunlar, krizin özü hakkında St. Petersburg ile Berlin arasında tek bir ciddi politik alışverişi yapılmadan ve Almanya ile Rusya arasında eller tutulur, gözle görülür bir sorun yokken oldu. Diplomasi yok, görüşme yok; kışladan alınan haber var.

1.1.3.3. Pişmanlık: Düğmeye Basıldığı Zaman Geri Dönüşü Çok Zor

Hem Çar, hem de İmparator, savaşın eşiğinden dönmek istedilerse de bunu nasıl yapacaklarını bilmiyorlardı: Pişmanlık: Bir kere savaş düğmesine basıldı mı dönüş çok zordur. Çar'ın kısmi seferberlik yaptırması önlenmişti; Kaiser'in ise, yalnızca Rusya'ya karşı seferberlik yaptırması engellenmişti. Her ikisi de, kendileri tarafından kurulmamış olan ve bir kez harekete geçince artık durdurulamayan askeri mekanizma tarafından kösteklenmişti. Siyasetin, Savaşın hizmetine girmesi. Askerin politikacıya tahakkümü var. Askeri mekanizma savaşın pimini çekmiştir. Politikacıları karar mekanizmasının dışına çıkarmış, onlar yok saymış adeta politikacıları tasfiye etmiştir. Fakat dünya savaşının da sorumluları askerler olmuştur.

1 Ağustos'ta, Almanya, Fransa'ya, tarafsız kalma niyetinde olup olmadığını sordu. Fransa, oldukça anlaşılmaz bir şekilde, ülkesinin ulusal çıkarları doğrultusunda hareket edeceği cevabını verdi. Almanya'nın Fransa ile savaşmayı haklı gösterecek özel bir sorunu yoktu. Almanya bazı Fransız sınır ihlallerini bahane ederek 3 Ağustos'ta savaş ilan etti. Aynı gün Schlieffen planını uygulayan Alman birlikleri Belçika'yı işgal etti. 4 Ağustos'ta, Büyük Britanya, Alman liderler hariç, hiç kimseyi şaşırtmayan bir

²⁰ Kissinger, 2004: 209.

karar aldı ve Almanya'ya savaş ilan etti. Plan içinde plansızlık var. Uluslararası sistemin yapısını düşünmeden plan kurma var. Hata var. İngiltere'nin dâhil olmayacağı bir plan da yapılabilirdi.

Büyük Devletler, ikinci derecede bir Balkan krizini bir dünya savaşına dönüştürmeyi başardılar. Bosna ve Sırbistan sorunu yüzünden çıkan sorun, Avrupa'nın diğer tarafındaki Belçika'nın işgaline ve Büyük Britanya'nın kaçınılmaz bir şekilde savaşa girmesine neden oldu. İşin komik olan tarafı, Batı cephesinde önemli çatışmalar yapılanaya kadar, Avusturya birliklerinin henüz Sırbistan'a saldırmamış olmaları idi.

Almanya, savaşta kesinlik olmadığını, çabuk ve kesin bir tutkusunun işi, kendisini tüketen bir yıpratma savaşına götürdüğünü çok geç öğrendi. Savaşta kesinlik yoktur. Schlieffen planını uygulamakla, Almanya risk almasının esas amacı olan Fransız ordusunun ortadan kaldırılmasını gerçekleştiremeden İngiliz tarafsızlığı ümitlerini ortadan kaldırdı. Almanya'nın yaşlı Moltke'nin öngördüğü gibi, Batı'daki saldırı savaşını kaybetmesi ve Doğu'daki savunma savaşını kazanması idi. Sonunda Almanya, önce Moltke'nin stratejisinin üzerine kurulmuş olduğu uzlaşma yoluyla barış ihtimalini ortadan kaldıran bir politika izledikten sonra, Batı'da da Moltke'nin savunma stratejisini benimsemeye mecbur kaldı.

Avrupa Konferansı Düzeni, siyasi liderler çekildiği için başarısız oldu. Avrupalı liderler, diplomatik arabuluculuk için gerekli olan zaman hariç, her ihtimali düşündüler. Uzlaşma yoluyla barış es geçildi. Ayrıca Bismarck'ın özdeyişini de unuttular: Yazıklar olsun o lidere ki, savaşın sonundaki düşünceleri savaşın başındakiler kadar makul değildir.

1.1.3.4.Savaşın Uzayacağı Tahmin Edilememiştir: Altı Ay'dan Dört Yıla

Birinci Dünya Savaşı, insanoğlunun ekonomik ve siyasi gelişmesi açısından 50 yıldan beri etkinliklerini sürdüren ve savaştan sonra da giderek güçlenecek olan güçlerin, ilk büyük çaplı gösterisi olmuştur.²¹ Birinci Dünya Savaşı, tahmin edilenden fazla sürmüştür. Diplomatların başarısızlıklarına askeri liderlerin düşünmeden yaptıkları hatalar da eklenince felaketler birbirini izlemiştir. Askeri planlar süratle dayandığından

²¹ Sander, 2005a: 346.

ve diplomasi mekanizması ise, geleneksel olarak ağır işlediğinden, zaman baskısı altında krizi önlemek olanaksız hale gelmişti.

1.1.3.5.Savaşta Kesin Sonuç Önceden Kestirilemez: Schlieffen Planı

Politik çevrenin kaprislerine bir şey bırakmayı reddeden Schlieffen Almanya'yı etrafının çevrilmiş olmasından kurtaracak kusursuz bir plan yaratmaya çabaladı. Politikanın askeri hırslar karşısında devre dışı kalmasının örneği. Avrupa devletlerinin dış politikaları, hala yetkileri kuramsal olarak sınırlı, ancak uygulamada tümüyle despot olan tek tek bireylerin ya da genelkurmayların elindeydi. Dış politika konusunda eski basmakalıplar, ulusal çıkar, gelenek ve süreklilik gibi düşünceler, dış politika alanında parlamenter denetimi ikinci plana düşürmüştü. Kısacası büyük devletlerin dış politikalarını, parlamento yerine tek kişi, idealizm yerine korku yönetmekteydi. Bismarck'ın yerine gelenlerin, onun karmaşık diplomasisini terk etmeleri gibi, Schlieffen de 1864-1870 arasında Bismarck'ın üç hızlı zaferinin mimarı Helmuth von Moltke'nin stratejik kavramlarını fırlatıp attı. Gücün diyalogu'nun önüne geçtiği an.

Moltke, Bismarck'ın kâbusu olan düşman koalisyonlara politik bir çözüm bulunması seçeneğini açık tutan bir strateji geliştirmişti. İki cephele bir savaş olduğunda, Moltke Alman ordusunu, Doğu ve Batı arasında aşağı yukarı eşit şekilde bölmeyi ve her iki cephede de savunma savaşı vermeyi planlamıştı. Fransa'nın başlıca hedefi Alsace-Lorraine'i yeniden ele geçirmek olduğundan onun saldıracağı kesindi. Eğer Almanya bu saldırıyı püskürtürse, Fransa, bir uzlaşma barışı istemeye zorunlu olabilirdi. Fransa-Prusya Savaşı'nda, düşman başşehri kuşatma altında tuttuğu müddetçe, barış yapmanın zorluğunu öğrenmiş olan Moltke, özellikle askeri harekâtları Paris'e doğru genişletmeye karşı uyarıda bulundu. Aynı strateji Doğu Cephesi'nde Rusya için de geçerlidir. Yani Rus saldırısını püskürtmek, Rus ordusunu stratejik bakımdan yeterli bir uzaklığa kadar sürmek ve sonra bir uzlaşma barışı önermek.

Schlieffen, Moltke'nin planını, askeri inisiyatifi Almanya'nın düşmanlarını bıraktığı gerekçesiyle reddetti. Schlieffen, Moltke'nin kesin zafer yerine politik uzlaşmayı yeğlemesini de onaylamıyordu. Gerçekte kayıtsız şartsız teslim anlamına gelen şartların dayatılmasından yana olan Schlieffen, bir cephede çabuk ve kesin zafer

kazandıracak ve sonra bütün Alman kuvvetlerini diğer düşman üzerine yöneltecek, böylece iki cephede de kesin sonuç sağlayacak bir plan hazırladı.²²

1.1.3.6.Savaş Bir Kumardır: Sonunda Kazanmak da Kaybetmek de Vardır

Genel politik ittifakların kötü karışımı ve tabancanın tetiği gibi hassas askeri stratejiler, çok kan dökülmesini kaçınılmaz hale getirdi. Güç dengesi'nin 18. ve 19. yüzyıllardaki esnekliğinden eser bile kalmadı. Dış politika, şimdi her şeyin tek bir zar atışına bağlı olduğu bir askeri stratejiye boyun eğmişti. Savaş bir kumardır, galibi veya sonucu önceden kestirilemez. Konsantrasyonu tam olan, moralini bozmayan, elindeki kozları iyi kullanan ve dikkatli olan taraf savaşı kazanır. Elindeki kaynakları optimum kullanamayan taraf, ne kadar güçlü olursa olsun savaş kaybetmeye ya da savaştan beklediğini elde edememeye mahkumdur.

I. Dünya Savaşı tarihinde tümüyle yeni bir olaydır. I. Dünya Savaşı'nın ayırıcı ve belirgin özelliği, onun ilk “topyekûn” (total) savaş olmasıdır.²³ Tarih boyunca savaşların, I. ve II. Dünya Savaşı dışında, hemen hepsi “sınırlı savaş” niteliğinde olmuştur. Bunun en önemli nedeni, savaştan beklenen siyasal amacın sınırlı kalmasıdır. I. Dünya Savaşı, bir kere başlayınca denetimi olanaksız ve sonuçları hesaplanamayacak bir savaş haline geldi. 19. yüzyılda Bismarck savaşlarının kesin siyasal amaçları vardı ve o amaçlara varıldığında savaş durdurulmuştu. Sadowa ile Avusturya yenilip, Alman devletleri üzerindeki etkisi kırıldığı zaman, Bismarck savaşı durdurmuş, savunmasız kalmasına rağmen Viyana'ya girmemişti. Şimdi, savaş politikanın bir aracı olmaktan çıktı, başlangıçtaki amaçlar hemen unutuldu ve savaşın siyasal amaçlarına hiç bakılmaksızın ölü sayısının çok yükseldiği askeri girişimlerde bulunuldu. Böylece, araçlar artınca amaçlar da yükseldi. Savaş içinde çok sayıda insanın ölmesi ve maddi zararın yükselmesi, savaş sonundaki varışın niteliğini de etkiledi. Tam anlamıyla bir “yıpratma savaşı” haline gelen I. Dünya Savaşı'nda araçlar amaçları saptadı, amaçlar araçları değil. Belki de yıpratma savaşının ve topyekûn savaşın en anlamlı ve kısa anlatımı budur. Özetle, I. Dünya Savaşı'nın en önemli özelliği, varılmak istene amaçlar, bunlar için ödenen bedel ve alınan sonuçlar arasındaki orantısızlıktır.

²² Politik uzlaşma X Kesin zafer. Kesin zaferler birlikte kesin sonuç gelecektir. Böylece barış dikte edilmiş olup şartlar dayatılacaktır.

²³ Savaşlar belki cephede asker için ölüm-kalım sorunudur, ama bir ulus için bu her zaman doğru değildir. Savaşın bir ulus için ölüm-kalım savaşı olması demek, onun mutlaka topyekûn bir savaş olması demektir.

Savaşın amacı neydi? Fransa Alsace-Lorraine’i geri almak istiyordu. Buysa, ancak Almanya’nın yenilgisiyle olanaklıydı. İngiltere, Prusya militarizmini yıkmak ve Avrupa güç dengesine Almanya’nın yönelttiği tehdidi ortadan kaldırmakta kararlıydı. Bu da Almanya’nın yenilgisini gerektiriyordu. Almanya ise en tutkulu savaş amaçlarına sahipti. Avrupa’da başat güç olmak ve yeryüzünde İngiltere’nin yerini almak istiyordu.

Savaş, 19. yüzyılın güçlü endüstri devletleri arasında olmuştur. Bu devletler tüm maddi ve manevi güçleri denetlemekte ve istedikleri biçimde kullanmaktaydılar. Ayrıca, modern teknolojinin tüm olanakları bu devletlerin kullanımına açıktı. I. Dünya Savaşı, tüm dünyayı denetimleri altına almış bulunan büyük devletlerin tüm ekonomik potansiyellerini ortaya koyarak yürüttükleri bir savaştı.

20. yüzyıla kadar savaşlar “tek boyutlu” bir nitelik taşımaktaydı. Yani, yalnız karada ve deniz yüzeyinde olmaktadır. Teknolojik gelişmelerin ortaya çıkardığı uçak ve denizaltı, I. Dünya Savaşı’nı üç boyutlu hale getirdi. Hemen hemen eşit güçteki devletler, böyle bir savaş teknolojisini kullanarak, büyük bir inatla savaşı sürdürdüler. Bu nitelikleriyle, 20. yüzyılın bu ilk büyük mücadelesi, 19. yüzyıldakiler gibi yalnız sınırlardaki birliklerin değil, büyük kitlelerin savaşıdır. Askeri, sivil, kadını, erkeği, yaşlısı, genci ve hatta çocuğuyla tüm halkın katıldığı, etkilendiği ve sıkıntılarını paylaştığı bir savaştır.

1.2.İkinci Dünya Savaşı

Birinci Dünya Savaşı Avrupa Savaşı’dır. İkinci Dünya Savaşı ise dünyanın tüm köşelerine yayılmıştır. İki savaş bir bütünü bir parçaları olmuştur. Bir maçın devreleri gibidir.²⁴ İkincisi daha küresel görünmekteyse de her iki savaş da Avrupa’da başlamış, Avrupa’ya özgü düşünce ve amaçlarla yürütülmüştür. İki kanlı savaşa da kaynaklık yapan Avrupa, insanoğlunun tarihinde en çok savaşın yapıldığı ve militarizmin en güçlü olduğu kıta haline bürünmüştür.²⁵

İki dünya savaşı da on sekizinci yüzyılın sonunda başlayan endüstriyel, siyasal, toplumsal ve entelektüel devrimlerin en yüksek noktasını oluşturmuşlardır. Bireyle devlet arasında yepyeni bir ilişki kurularak yurttaşlık anlayışıyla bireyin devlete

²⁴ Oral Sander, (2005b): *Siyasi Tarih 1918-1994*, Ankara, İmge Kitabevi, 13.Baskı: s.111.

²⁵ Sander, 2005b: 117.

bağlılığı güçlenmiştir. Devlet birkaç kişinin malı olmaktan çıkmış ve hükümetler halkın adına hareket etmişlerdir. Buna karşılık devlet “zorunlu askerlik” sistemiyle tüm yurttaşların üzerinde denetim yetkisine de sahip olmuştur. Böylece savaş daha “demokratik”, ideolojik ve duygusal olmuş, örgütlenmede, seferberlikte, kapsam ve amaç topyekûn bir biçime dönüşmüştür. Her alanda üretim ve nüfusun artmasıyla savaş teknolojisinde ve silahlanmadaki gelişme, bu duygusallıkla birleşince, her iki savaş da görülmemiş bir yıkıcılığı peşlerinde getirmişlerdir.²⁶

Eric Hobsbawm’a göre 20.yüzyıl, tarihin en caniyane yüzyılı olmuştur. 20.yüzyılda savaşlar yüzünden ya da savaşlarla ilintili olarak meydana gelen insan ölümlerinin toplam sayısı 187 milyon olarak hesaplanmıştır. Başlangıç tarihi 1914 olarak alınacak olursa, 20.yüzyıl neredeyse kesintisiz bir savaş yüzyılı olmuştur. 20.yüzyıla dünya savaşları damgasını vurmuştur.²⁷

İkinci Dünya Savaşı, tıpkı birincisi gibi, görünürde egemen devletler arasında olmuştur. Bu çalışmada 20.yüzyıla en büyük damgasını vuran İkinci Dünya Savaşı analiz edilmeye çalışılacaktır.

1.2.1.Savaşın Nedenleri

Kant’a göre “içinde gizlenmiş yeni bir harp vesilesi bulunan hiçbir antlaşma bir barış antlaşması sayılamaz”.²⁸ Eric Hobsbawm’a göre de barış antlaşmalarıyla varılan uzlaşma koşulları çok kolayca yırtılıp atılabilmektedir.²⁹ Bu düşüncelerden hareketle savaşın başlıca nedeninin Versay Diktası’nın Hitler tarafından bir paçavra gibi yırtılıp atılmasının geldiği söylenebilir. Versay Avrupa’da sorunları çözmekten çok onları sadece bir süre erteleyen, hatta yeni sorunlara yol açan bir antlaşma olmuştur.

Bu çerçevede İkinci Dünya Savaşı büyük ölçüde Birinci Dünya Savaşı’nın devamı niteliğindedir ve 1919 düzenlemelerinin çözemediği karmaşadan doğmuştur.³⁰

²⁶ Sander, 2005b: 123.

²⁷ Eric Hobsbawm, (2008): “20.Yüzyılda Savaş ve Barış”, *Küreselleşme, Demokrasi ve Terörizm*, Agora Yayıncılık, İstanbul: ss.1-2.

²⁸ Immanuel Kant, (1960): *Ebedi Barış Üzerine Felsefi Deneme*, Çev.Yavuz Abadan, Seha L. Meray, AÜSBF Yayınları, Ankara: s.9.

²⁹ Hobsbawm, 2008: 9.

³⁰ Mustafa Aydın, (2003): “İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye”, Baskın Oran (ed.), *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul: s.400.

Almanya'nın Versay Antlaşması ile kolu kanadı kırılmış, toprak kayıplarına uğramış, silahsızlandırılmış, ödeyemeyeceği tamirat borcu yüklenmiş ve Avrupa devletler topluluğu arasına bile alınmamıştır.³¹

İkinci neden olarak 1929 ekonomik buhranının getirdiği ortamda anti-demokratik yapılanmaların ortaya çıkması verilebilir. 1929 Ekonomik Buhranı Almanya ve İtalya'da Hitler ile Mussolini'yi iktidara taşımıştır. Henry Kissinger'a göre Hitler'in iktidara gelişi, dünya tarihinin en büyük felaketlerinden biri olmuştur.³² Bu anti-demokratik yapılanmalar, akıl almaz ve realiteden uzak ideallerini gerçekleştirmek adına sonu felaketle bitecek bir dünya savaşına yol açmışlardır.

Bir bakıma İkinci Dünya Savaşı ideolojilerin savaşı olmuştur. 1930'larda Bolşevizm karşıtlığı, Avrupa uygarlığında başka bir bölünmeyle ikinci plana atılmıştır: Demokrasi ile faşizm. Almanlar bilinçli olarak Nasyonal Sosyalizm için savaşıyor ve Alman askeri zaferleri yalnız toprak getirmekle kalmıyor, aynı zamanda Nazi ilkelerinin doğruluğunu da kanıtlıyordu.³³ Almanya'nın düşmanlarıysa, belki de daha az bilinçli olarak, Nazizmin savunduğu her şeye karşı savaşıyorlardı.

1.2.2.Savaşın Gelişimi

1.2.2.1.Diplomasi Devre Dışı-Uluslararası Örgütler Devre Dışı

5 Ekim 1939'da Sovyet Dışişleri Bakanı Molotov Finlilere "bazı ortak sorunlar" üzerinde ikili görüşme önermiştir. Bu öneriden endişelenen Finliler, Sovyetleri yumuşatmak amacıyla, 1917 Temmuzunda başarısız bir darbe girişiminden sonra Finlandiya'ya kaçan Lenin'i evinde konuk olarak barındırmış olan Paasikivi'yi Moskova'ya göndermişlerse de Sovyet isteklerinin ağır olması yüzünden görüşmelerden bir sonuç çıkmamıştır.

İsteklerinin reddedilmesi üzerine Sovyetler Birliği 30 Kasım 1939'da Helsinki'ye saldırmıştır. Açık saldırı karşısında Finlandiya hemen Milletler Cemiyeti'ne (MC) başvurmuştur. MC uluslararası politikadaki etkinliğini bütünüyle yitirmiş olmasına rağmen bu sorunda çabuk karar vermiş ve Sovyetler Birliği'ni saldırgan ilan

³¹ Sander, 2005b: 113.

³² Kissinger, 2004: 282.

³³ Sander, 2005b: 116.

ederek üyelikten çıkarmıştır. Ama asıl sorun MC'nin Finlandiya'ya nasıl yardım edeceğinde kilitlenmiştir. MC, Sovyetler'e karşı herhangi bir zorlama tedbiri alacak durumda değildi.³⁴

Diplomasinin devre dışı kalmasıyla savaş ile barış arasındaki belirgin ayrım ortadan kalkmıştır. İkinci Dünya Savaşı ne savaş ilanlarıyla başlamış, ne de barış antlaşmalarıyla sona ermiştir.³⁵

1.2.2.2.Liderler

Hitler-Mussolini: I.Dünya Savaşı'nda (I.D.S) cephe askeri, Churchill-Roosevelt: I.D.S'da yetkili görevlerde, Stalin: İç savaşta yüksek komuta heyetinde yer almıştır.

Bunların hepsi savaştan anlıyorlardı ve harekâtın nerede, ne zaman ve nasıl yapılacağına karar veriyorlardı. Dördünün de (Mussolini hariç)³⁶ önemli bir ortak yönü vardı: Her biri kendi ülkelerinde eşsiz güce sahiptiler. Sadece savaş alanında değil, savaşın amaçlarını ve yükünü taşımaya nüfusun istekliliğinde de önemli olan ulusal moral bu liderlerin karizmasından kaynaklanmıştır.³⁷

Dört adam da iktidara değişik yollardan gelmişler ve güçlerini farklı uygulamışlarsa da kendilerine göre ulusal iradeyi temsil etmişler ve İkinci Dünya Savaşı'nın siyaset ve stratejisini saptamışlardır.³⁸ Birinci Dünya Savaşı'nda askeri mekanizma etkiliyken, İkinci Dünya Savaşında liderler etkili hale gelmiştir. İlkinde siyaset savaşın hizmetkârı iken, ikincisinde savaş liderlerin hizmetkârı olmuştur.

1.2.2.3.Domino Etkisi

1 Eylül 1939 Cuma günü Alman orduları Polonya'ya girmiştir. 3 Eylül Pazar günü İngiltere, daha önce Polonya'ya verdiği garanti yükümlülüğünü yerine getirmek amacıyla Almanya'ya savaş ilan etmiştir. 6 saatlik bir tereddütten sonra Fransa da savaş

³⁴ Sander, 2005b: 127.

³⁵ Hobsbawm, 2008: 8.

³⁶ Mussolini'nin askeri maceraları nedeniyle İtalyan halkının çoğunluğunda coşku yoksunluğu bulunmaktaydı.

³⁷ Paul Kennedy, (1995): "Savaşta ve Barışta Büyük Strateji: Daha Kapsamlı Bir Tanımlamaya Doğru", in Paul Kennedy (ed.), *Savaşta ve Barışta Büyük Stratejiler*, Çev. Ahmet Fethi, Eti Kitapları, İstanbul:s.17.

³⁸ Sander, 2005b: 117.

ilan etmiştir.³⁹ 10 Haziran 1940'ta Almanya'nın artık savaşı kazandığına inanan Mussolini "İtalya'nın parlak geleceğinin saati çalmıştır" diyerek İngiltere ile Fransa'ya savaş açmıştır.⁴⁰ Avrupa demokrasileriyle Sovyetler Birliği'ni Hitler, Amerika Birleşik Devletleri'ni ise Japonya ve İngiltere bu savaşa sürüklemiştir.⁴¹

Ülkelerin her iki savaşa da çaresizlik içinde sürüklendikleri, çünkü yöneticilerin çatışmayı engelleyecek yüreklilik ve gücü göstermedikleri görüşü doğru olabilir. Birinci Dünya Savaşı'nda Kaiser ve Şansölyesi, Avusturya İmparatoru ve Dışişleri Bakanı, Çar ve çevresindekiler olayların denetimlerinden çıkmasına seyirci kalmışlardı. 1930'ların politikacıları da aynı seyirciliği sürdürmüşlerdi. Belki de 1930'ların politikacıları Birinci Dünya Savaşı'ndan yanlış ders almışlardı. Onlara göre, 1914'te Sırbistan'ın feda edilmesi genel bir savaşı önleyebilirdi. Bu tekniği Münih'te uygulamaya çalışıp 1938'de Çekoslovakya'yı Almanya'yı yatıştırmak için feda etmişlerse de başarılı sonuç alamadılar. Yatıştırma 1914'te belki başarılı olabilirdi. 1939'daysa olmadığı açık bir biçimde ortaya çıktı⁴² ve "Bu savaşı, en büyük hatayı yapan taraf kaybedecektir" diyen Hitler, İkinci Dünya Savaşı'nı resmen başlattı.⁴³

1.2.2.4.Savaş Kitlelerin Savaşıdır

İkinci Dünya Savaşı genel bir savaştır ve savaşkanlar ellerinde olan tüm olanakları seferber etmişlerdir. İkinci Dünya Savaşı 19.yüzyıldakiler gibi yalnız sınırlardaki birliklerin değil, büyük kitlelerin savaşı olmuştur. Clausewitz için savaş bir satranç oyunudur. Ama görülen şey korkunç makinelerin çarpışması, ulusal orduların kapışmasıdır. Bu yüzden savaş yalnız askeri güçleri değil, tüm ulusu, işgücünü, endüstriyi ve hatta eğitim sistemini, sanatı ve edebiyatıyla tüm kültürü içeren bir olgu biçimine dönüşmüştür.⁴⁴

İkinci Dünya Savaşı'nda herkes savaşın içine girmiş ve hedef gözetmeksizin havadan bombardımanın sonucu olarak, cepheyle ev arasındaki ayırım tümüyle ortadan kalkmıştır. Hava saldırılarına karşı tedbir almak için kurulan sivil savunma örgütlerinde

³⁹ Liddell Hart, (2005): *II. Dünya Savaşı Tarihi*, Çev. Kerim Bağrıaçık, Cilt I, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 7.Baskı: s.25.

⁴⁰ Sander, 2005b: 131-132.

⁴¹ Eric Hobsbawm, (2007): "Savaş ve Barış", *Yeni Yüzyılın Eşiğinde*, Yordam Yayınları, İstanbul: s.28.

⁴² Sander, 2005b: 120.

⁴³ Cemal Acar, (2007): *Soğuk Savaş*, Ötüken Yayınları, İstanbul: s.69.

⁴⁴ Sander, 2005b: 118.

görev yapan biri, silahlı kuvvetlerde görev yapan bir askerden daha büyük tehlike altında kalmıştır.⁴⁵

Dışardan yardım gelmemesine rağmen Finliler Sovyetler'e karşı gerçekten iyi direnmişlerdir. 104 gün süren savaş süresince iklim de Finlilere yardım etmiş ve ülkelerinin coğrafi koşullarını çok iyi kullanan, piyadenin yürüyemediği kalın kar örtüsü üzerinde kayaklarla savaşan bu sporcu ulus, 12 Mart 1940 tarihine kadar direnmiştir.⁴⁶

İngiliz hava kuvvetlerinin yok edilemeyeceği anlaşılınca, Almanya 7 Eylül 1940'ta Londra'yı havadan bombalamaya başlamıştır. Bu İngiltere'nin Berlin'i bombalamasına karşılık gibi görünmüşse de asıl nedeni İngiliz hava kuvvetlerinin hava savaşlarında yenilmemesi olmuştur. Bu savaş biçiminin önemli bir sonucu, yangın söndürme, yaralı ve ölüleri kaldırma, sokak ve yıkıntıları temizleme ekiplerinin, hep sivil gönüllülerden oluşmasıdır.

İkinci Dünya Savaşı'nda hayatını kaybeden sivillerin sayısı bütün savaş kayıpları içinde yüzde 66'ya çıkmıştır.⁴⁷

1.2.2.5.Katıksız Bir Yurtseverlik

Katıksız bir yurtseverlik birçok kimse için asıl ve en önemli güdü olmuştur. Ayrıca bu hiç beklenmedik yerlerde ortaya çıkmıştır. Sovyetler savaştan önce faşizme karşı ortak hareket çağrısının en hevesli taraftarıydı. Ama işgale uğradığında, savaş "büyük yurtseverlik savaşı", "anavatan için büyük savaş" biçimine dönüştü⁴⁸ ve savaş süresince simgeleştirilen portre Lenin'inki değil, on sekizinci yüzyılda Prusya, İsveç ve Osmanlı devletine karşı savaşmış olan Çarlık generali Savorov'unki idi.

İngilizlerin savaşta en sıkıntılı olduğu dönemde yeni Başbakanlığa getirilen Churchill şu sözlerle yurtseverliğin gösterilmesini istiyordu:⁴⁹

“Size kan, ıstırap, gözyaşı ve terden başka bir şey vaat etmiyorum. Politikamızın ne olduğunu sorarsanız şunu derim: Tüm

⁴⁵ Sander, 2005b: 113.

⁴⁶ Sander, 2005b: 128.

⁴⁷ Hobsbawm, 2008: 5.

⁴⁸ Sander, 2005b: 115.

⁴⁹ Sander, 2005b: 137.

varlığımız, Tanrı'nın vereceği tüm gücümüzle denizde, havada ve karada savaşmak... Amacımız nedir diye sorarsanız, size tek bir sözcükle cevap veririm: Zafer... Neye mal olursa olsun zafer, tüm dehşetine rağmen zafer: Yol ne kadar uzun ve zor olursa olsun zafer."

Katıksız bir yurtseverliğin yaşanmadığı yerlerde ise teslim bayrakları erken çekilmiştir. Örneğin Fransa'nın 1940'taki çöküşüyle ilgili söylentilerin başında "gereksiz teslimiyet" iddiaları gelmektedir. 1914'ün "*On mes aura*" ruhunun aksine 1940 Fransa'sında hem popüler hem siyasi moralin bulunmayışına işaret edilir.⁵⁰

1.2.2.6.Savaş Stratejisi ve Teknolojisi

Yeni bir büyük savaş çıkarmak, Hitler'in istediği en son şeydi. Halk, özellikle askerler, Birinci Dünya Savaşı'ndan edindikleri tecrübelerden dolayı savaştan korkmaktaydılar.⁵¹ Hitler'in askeri stratejisi olan "yıldırım savaşı"nın (Blitzkrieg) amacı, gerçek bir total savaş başlamadan, maddi olmaktan çok psikolojik araçlarla düşmanı şaşırtıp teslim zorlamaktı. Bu taktik Batı Avrupa'da başarılı oldu ama Hitler aynı başarıyı doğuda gösteremedi. Alman ordusu Stalingrad'da, Hitler'in başından beri kaçındığı "yıpratma savaşı" içine çekildi. Sovyetlerin psikolojik dehşet yoluyla hemen teslim yoluna gitmemeleri, Almanya'nın yenilgisini sağlayan önemli unsurlardan biridir.⁵²

Almanya'nın savaş hazırlığı aceleye getirildi ve savaşın sonunun çabuk alınacağı düşünüldüğünden uzun süreli planlar yapılmadı. Alman genelkurmayının Sovyetler'in gücü konusunda çok az bilgisi vardı ve bu devletin Finlandiya karşısındaki beceriksizliği, Kızıl Ordu'nun hafife alınmasına yol açtı. Ayrıca Rusya, savaş stratejisi açısından tıpkı Fransa gibi düşünüldü; tankların geçebileceği güzel ve geniş yollar, bol malzeme ve yiyecek. Savaş kısa süreceği için ayrıntılar üzerinde düşünmenin anlamı da yoktu. O ana kadar ayrıntılı planlara çok düşkün olan Alman genelkurmayı, ilk kez Napolyon ve Lenin'in basmakalıbına bağlandı: "Yürü ve ne olacağını gör."⁵³ Ama

⁵⁰ Douglas Porch, (1995): "Kuvvetler ve İttifaklar: 1914-1940'ta Fransız Büyük Stratejisi ve Politikası", in Paul Kennedy (ed.), *Savaşta ve Barışta Büyük Stratejiler*, Çev. Ahmet Fethi, Eti Kitapları, İstanbul: s.188.

⁵¹ Hart, 2005: 16.

⁵² Sander, 2005b: 121.

⁵³ Sander, 2005b: 156-157.

Napolyon bile, hasımlarını bu kadar küçümseyen bir umursamazlık göstermemiş ve niyetlerini açığa vurmanın risklerini bu derece hafiflikle göze almamıştır.⁵⁴ Savaşın daha başlangıcında Rusya'daki durumun Fransız harekâtına benzemediği ortaya çıktı.

Avrupa'nın 1939'daki durumu Clemenceau'nun Birinci Dünya Savaşı'nda söylediği "Savaş askerlere bırakılmayacak kadar ciddi bir iştir" sözünü tekrar gündeme getirmiştir. Bu nedenle askerlere duyulan güven ve inanç tam olsa bile, savaş askerlere bırakılmamalıydı. Savaş idame ettirme gücü artık askerlerden ekonomik güce geçmişti. Eğer bundan sonra orduların lojistik destekleri sağlanamazsa, hareketsiz yığından bir farkları kalmayacaktı. Her ne kadar halk resmigeçitlerde askerlere hayran oluyorsa da, bilim adamlarının değerlendirmeleri çok daha farklıydı.⁵⁵

Yüzyılın başında İngiltere'de teknisyenler zırhlı bir traktör geliştirip adını "tank" koymuşlardı. 1916'da cephede ilk görüldüğünde askerlerin güldüğü ve 1917'de geliştirilip savaşa hazır duruma getirilen bu silah, 1939-1945 savaşında savaş alanlarının etkili araçlarından biri oldu. Birinci savaşın başında uçak yalnız bilgi toplamak amacıyla kullanılmaktaydı. Savaşın sonuna doğru geliştirilip saldırı amacıyla havalandırıldı. Yüzyılın ortalarına doğru tüm insanlığa dehşet saçmaya başladı ve "modern" savaşın en kesin ve vazgeçilmez ögesi oldu. Bu "koleksiyona" denizaltı gibi bir araç da eklenince, yirminci yüzyılın iki büyük savaşı tarihte ilk kez "üç boyutlu" bir nitelik kazandı. Kara ve deniz yüzeyi, denizin altı ve kara ile denizin üstü.⁵⁶ Cemil Oktay'ın deyişiyle savaş, tüm sahaları (hava, deniz, kent, kır) kapladı; siyasetin ve etik anlayışın dışına taşıtı. Bu andan itibaren savaşları herhangi bir siyasetin uzantısı olarak görmek olanaksızlaştı. Yani savaş, siyasetin kullanabileceği bir araç olmaktan çıktı.

Kuzey Afrika savaşlarının askeri taktik açısından önemli bir sonucu, tankın tek başına desteksiz olarak savaşa girdiği günlerin geride kalmasıdır. Çünkü tank

⁵⁴ Hart, 2002: 159.

⁵⁵ Savaşta hayati önem taşıyan 20 temel madde vardı. Genel üretim için kömür. Hareket kabiliyeti için petrol. Patlayıcılar için pamuk.Yün.demir. Ulaşım için kauçuk. Elektrik donanımları için bakır. Çelik yapımı ve mühimmat için nikel. Dumansız barut için selülöz. Detantörler için cıva. Uçaklar için alüminyum. Kimyasal araç gereçler için platin. Metalurjik genel kullanım için antimon, manganez. Savaş araç gereçleri için asbest. Yalıtkan olarak mika. Patlayıcılar için nitrik asit ve kükürt gerekliydi. İngiltere'nin elinde kömür dışında bu malzemelerden yeteri kadar yoktu. Fransa bu eksiklikleri gideremeyecek durumdaydı. İtalya kömür dahil bütün maddeleri ithal etmek zorundaydı. Japonya hemen hemen dış kaynaklara bağımlıydı. Almanya'nın ise pamuk, kauçuk, kalay, platin ve cıva ülkesinde yetiştirilmiyor ve üretilmiyordu. Hammadde bakımından en güçlü durumda bulunan ABD idi. Hart, 2005: 31-32.

⁵⁶ Sander, 2005b: 121-122.

harekâtının en büyük dehası olarak kabul edilen Rommel'in tanksavar silahları kullanmadaki başarısı, tankın önünde piyade yürümesini, böylece tank harekâtının yavaşlamasını gerektirmiştir.⁵⁷ Yeni savaş kavramına olan ilgisizlik ve direnme Fransa'da İngiltere'den daha da ileri düzeydeydi. Polonya ise bu konuda en geri ülkeydi. Birlikleri tanksavar ve uçaksavar silahlarından yoksundu. Bundan başka Polonyalı liderler hala süvari birliklerine güveniyorlar, onlarla başarı kazanacaklarına inanıyorlardı. Ordusunda modern unsurlar taşıyan Fransızlar, yüksek rütbeli askerlerinin modern savaş tekniğine ve düşüncesine sahip olmamalarından dolayı, ordularını hem asker hem de silah yönünden çağdaş ölçülere göre donatamamışlardı.⁵⁸

İngilizler denizde güçlüydüler ama Almanların hava desteği altında yaptıkları çıkarma başarılı oldu. Böylece hava kuvvetlerinin desteği olmadıkça, deniz gücünün işe yaramadığı anlaşıldı ve ilk kez İngiltere'nin zayıflığı ortadan çıktı.⁵⁹ Hem İngiltere hem de Fransa'daki askerler büyük bir ordunun kurulmasında ve yönetiminde hava desteğine önem vermemişler, kara kuvvetlerinin de böylesine desteğe duydukları ihtiyacı öngörememişlerdi.⁶⁰ Tek başlarına Kara Hâkimiyeti ve Deniz Hâkimiyeti Teorilerinin geçerliliği kalmamıştır. Hava Hâkimiyeti Teorisi ön plana çıkmıştır.⁶¹

Almanlar saldırıya geçtikleri devletleri önce etkili bir propagandayla içerden yumuşatıyorlardı.⁶² Örneğin, Norveç denizden Almanya tarafından işgal edilirken, içte de Alman taraftarı faşist bir ırkçı olan Vidkun Quisling'in yıkıcı çabalarıyla Norveç'in bütünüyle Alman denetimi altına girmesi kolaylaştı.⁶³ Ama bu taktiği Sovyetler'e karşı kullanamadılar.

⁵⁷ Sander, 2005b: 160.

⁵⁸ Hart, 2005: 28.

⁵⁹ Sander, 2005b: 128.

⁶⁰ Hart, 2005: 29.

⁶¹ Özellikle II. Dünya Savaşı sırasında uçaklar hem hava ulaşımında hem de stratejik alanda önemli bir unsur olarak ortaya çıkmıştır. Gittikçe daha fazla yük ve yolcu taşıyan uçaklar imal edilmekte, arada yakıt ikmali yapmaksızın havada daha uzun süre kalabilen ve daha fazla yol katedebilen, daha süratli uçabilen ve daha yükseklerle çıkabilen uçak modelleri ortaya çıkmıştır. Gerçekten uçak dünyanın en süratli nakil vasıtası ve en etkili stratejik silahı olmuştur. Jet motorunun süratle gelişmesi nükleer başlık taşıyan uçak ve füzelerin yapılması gibi faktörler dünyanın siyasi hâkimiyetinde havacılığın gittikçe artmasına ve belirleyici olmasına neden olmuştur.

⁶² Sander, 2005b: 158.

⁶³ Bundan sonra quisling sözcüğü İngilizce'ye girecek ve "vatan haini" anlamına gelecektir. Sander, 2005b: 129.

Savaşın başından itibaren Churchill, Amerikalıları savaşa daha da yaklaştırmak için onlara önemli ödünler verme politikası izlemiştir. Churchill bunu mesai arkadaşlarına şu şekilde iletmiştir:

*“Eğer askeri durum beklenmedik bir şekilde bozulursa, gerektiğinde İngiliz sanayinin her parçasını Birleşik Devletler’e ipotek ederek sahip olduğumuz her şeyi zafer uğruna bırakmak zorundayız.”*⁶⁴

Churchill, Anglo-Amerikan ittifakını üç yılda inşa etmiştir. Franklin Roosevelt ile birçok kez haberleşmiş ve çeşitli konferanslarda ilişki kurmuştur. Savaş süresince, başkana 950 mesaj gönderip 750 mesaj almıştır. Hemen her seferinde Churchill mesajları bizzat kendisi kalem almıştır. “Hiçbir âşık” diye belirtmiştir bir keresinde, “benim Başkan Roosevelt’e yaptığım kadar, sevgilisinin her kapisini dikkatle incelememiştir.” İki liderin ilişkileri sonuna kadar en yüksek profesyonellik düzeyini sürdürmüştür.⁶⁵

Churchill ABD’nin savaşa girdiği haberini alınca çok sevinmiştir. Daha sonra açıklamış olduğu üzere “Hitler’in kaderi belli olmuştu. Mussolini’nin kaderi belli olmuştu. Japonlara gelince, onlar da un ufak edileceklerdi. Geriye kalan, ezici kuvvetini doğru kullanımından ibaretti.”⁶⁶ Churchill’in ABD’yi savaşa sokarak savaşı kazanma stratejisi başarılı olmuştur.

1.2.2.7.Savaş Bir Bukalemundur

Clausewitz’e göre savaşta her an her şey değişebilir. Yani savaş bir bukalemundur. Tüm savaşlarda olduğu gibi İkinci Dünya Savaşı’nda her an her şeyin değişebileceği görülmüştür. Bir anlamda savaşı kazanabilmek, değişiklikler karşısında hemen toparlanabilmekten ve bu durumu kendi lehimize çevirmekten geçmektedir. İkinci Dünya Savaşı’nda “savaşların bir bukalemun” niteliğinin olmasını önceden anlayan ve ustaca bu durumdan karlı çıkmasını bilen İngiliz devlet adamı Churchill olmuştur.

⁶⁴ Eliot A. Cohen, (1995): “Churchill ve II. Dünya Savaşında Koalisyon Stratejisi”, in Paul Kennedy (ed.), *Savaşta ve Barışta Büyük Stratejiler*, Çev. Ahmet Fethi, Eti Kitapları, İstanbul: ss.73-74.

⁶⁵ Cohen, 1995: 77-78.

⁶⁶ Paul Kennedy, (1993): *Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri*, Çev. Birtane Karanakçı, Yapı Kredi Yayınları, Ankara, 4. Baskı: s.407.

Churchill, otobiyografisinde okuyucuları “Asla, herhangi bir savaşın pürüzsüz ve kolay olduğuna, ya da yabancı yerlere seyahat eden birinin karşısına çıkacak kasırgaları ve dalgaları hesaplayabileceğine asla inanmayın” diye uyarmıştır. Yine Churchill, bu sefer 1943 baharının sonlarında Birleşik Devletler Kongresi’ni şöyle uyarmıştır: “Savaş sürprizlerle ve gizemlerle doludur. Hatalı bir adım, yanlış bir yönelim, stratejide bir yanlışlık, müttefikler arasında bir uyumsuzluk ya da yorgunluk, kısa sürede, ortak düşmana yeni ve muazzam gerçeklerle karşımıza çıkacak güç verebilir.”⁶⁷

İkinci Dünya Savaşı sürekli nitelik değiştirmiştir. Savaşın sonunu belirleyecek mücadelenin Stalingrad’da, Midway’de ya da El Alemein’de olacağını kimse önceden kestirememiştir.⁶⁸

ABD’nin savaşa girmesiyle Almanya ile İtalya ABD’ye savaş açtılar. Hitler Amerika ve İngiltere ile savaşmak istememişti; Japonya İngiltere ve ABD ile karşı karşıya gelmeyi düşünmemişti; Mussolini Habeşistan ve Yunanistan’dan daha güçlü bir devletle savaşmak niyetinde değildi. Ama bunlar savaşın başındaki düşünce ve umutlardı. Savaşmaların tek tek ve sınırlı iradeleri bir araya gelince, önce taraflardan hiçbirinin öngörmediği bir durum ortaya çıktı.⁶⁹

Amerika’nın savaşa katılmasıyla Sovyetler Birliği hakkındaki olumsuz düşünceler de değişti. Ruslar Alman Nazizmine karşı savaşan kahraman bir ulus, Joseph Stalin ise “Joe Amca” diye anılmaya başladı.⁷⁰ Savaş, gerektiğinde iki düşmanı geçici de olsa bir süreliğine sıkı dost haline getirdi. Savaşlarda tarafların da her an değişebileceğini gösterdi.

Japonların kullandığı şifre Amerikalılar tarafından çözümlenince Japonların uçak gemileri ve uçak filoları beş dakika içinde yok edildi. Tarihte bir üstünlüğün bu kadar kısa bir sürede ve bu kadar dramatik sona erişti görülmemiştir. Beş dakika önce Japonya Pasifik’te tek egemen güçtü, beş dakika sonra savaşın en önemli silahı olan uçak gemisinde ABD ile eşit düzeye geldi.

⁶⁷ Cohen, 1995: 97.

⁶⁸ Sander, 2005b: 112.

⁶⁹ Sander, 2005b: 168.

⁷⁰ Sander, 2005b: 170.

Savaş Pasifik bölgesinde iki atom bombasının patlatılmasıyla bitti. Savaştan önce nükleer füzyonun uygulamada kullanılabileceğini, Amerikalılar dâhil, kimse kestirememiştir. Almanya, ikincisinde, birincisinin sonunda kurulmuş bulunan düzenlemeyi bozmak, müttefikler ise bu düzenlemeyi korumak için savaşmışlardır. Birinci Dünya Savaşı Avrupa'nın yeniden kurulması, ikincisi ise bu yeniden kurulmuş bulunan Avrupa'nın sürdürülmesi için verilmiştir.

Müttefikler yani bir yanda ABD, İngiltere ve Fransa ile diğer yanda Sovyetler Birliği, Almanya'yı yalnız yenmekle kalmamışlar, birinci savaştan aldıkları dersle, onu işgal edip parçalamışlardır. Bir benzetmeyle konuya açıklık getirmek gerekirse Avrupa 19.yüzyılın ikinci yarısında “yuttuğu Almanya lokmasını ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra öğütebilmiştir”.⁷¹

Her ikisinde de ABD'nin gücü artmış, birincisinden sonra diğer devletlere kredi veren ülke, ikincisinden sonra “süper” devlet konumuna yükselmiştir. Her ikisinin sonunda da Almanya geçici olarak yıkılmış ve genel olarak yenik devletler bellerini doğrultmuşlardır. İngiltere ile Fransa birincisinin sonunda zayıflamışlar, ikincisinin sonunda tam anlamıyla tükenmişlerdir. Birincisinden sonra ilk uluslararası örgüt olan Milletler Cemiyet, ikincisinden sonra onun bir devamı sayılabilecek Birleşmiş Milletler kurulmuştur.⁷²

Herhangi bir nükleer silah patlatılmadan Avrupa'da savaş sona erecek; Roosevelt ölecek, Churchill iktidardan düşecek, Mussolini kurşuna dizilecek, Hitler intihar edecek ve böylece bu amansız kavganın liderlerinden hiçbirine “Nükleer Çağ”ın başlangıcını görmek nasip olmayacaktır.⁷³

1.3.Soğuk Savaş Dönemi'nin Kısa Tarihçesi

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle uluslararası siyasal sistem ciddi bir yapısal değişime uğramıştır.⁷⁴ Avrupa'nın güçlü devletleri olan İngiltere, Fransa, İtalya ve Almanya zayıflamış olarak savaştan çıkmışlardır. Batı Avrupa bir enkaz haline

⁷¹ Sander, 2005b: 120.

⁷² Sander, 2005b: 123.

⁷³ Acar, 2007: 120.

⁷⁴ Faruk Sönmezoğlu, (2000): *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, Filiz Kitabevi, İstanbul: s.673.

gelmişti ve toplanması zaman alacaktı.⁷⁵ Buna karşın ABD ve Sovyetler Birliği, İkinci Dünya savaşından güçlenerek çıkmıştır. Yani bu dönemde her iki kıtada da birer kuvvet bulunmaktaydı.⁷⁶

Amerikan Başkanı Harry S.Truman'ın Başkan olduktan sonraki ilk içgüdüsel davranışı, Stalin'le iyi geçinme çabası olmuştur.⁷⁷ Fakat kısa bir süre içinde İki Büyükler'in arasındaki ilişkilere yavaş yavaş karşılıklı güvensizlik yerleşmeye başlamış ve bu güvensizlik 1947'den itibaren açık bir gerginliğe dönüşmüştür. Bu ülkeler kısa bir süre içinde birbirine yabancı iki düşman olmuşlardır. İlk olarak ideolojik bir şekillenme ortaya çıkmıştır.⁷⁸ Bir taraftan liderliğini S.Birliği'nin yaptığı Komünizm, diğer taraftan batı demokrasilerini temsil eden ABD, döneme hâkim olmaya çalışmıştır. Siyasi ve jeopolitik gelişmeler, iki kutuplu bir sistemin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu sistem uluslararası ilişkileri 40 yıl etkisi altına almıştır. İkinci Dünya Savaşı bu söz konusu olan dünya sistemini şekillendiren ana etken olmuştur. İlk olarak Dünya düzeni değişmiş, Güç Dengesi Sisteminden bir anda ideolojik zıtlışmanın görünürdeki sebep olduğu İki Kutuplu Sisteme geçiş yaşanmıştır.

1.3.1.İkinci Dünya Savaşı Sonrası Kutuplaşma

İkinci Dünya Savaşı sonrası bir tarafta Kapitalist Dünya düzeni, bir tarafta Komünist Dünya düzeni şekillenmiştir. Sermaye ile Emek arasında yaşanan tartışma 1990'a kadar dünyayı hâkimiyeti altına almıştır. Bu dönem Soğuk Savaş olarak adlandırılmıştır. Bu dönemde Batı (ABD ve Müttefikleri) ile Doğu (SSCB ve Müttefikleri) arasında birçok siyasi kriz yaşanmıştır.

Batı Demokrasileri, Birleşmiş Milletler'in (BM) kurulmasına zemin hazırlamışlardır. BM'nin temel ilkesi çıkabilecek sorunların, barışçıl yollardan çözülmesini gerçekleştirmektir. Fakat günümüzde bu ilkeyi ABD'nin takdiri ile kullandığı açıkça görülmektedir.

⁷⁵ Baskın Oran, (2003): "Batı Bloku Ekseninde Türkiye", *Türk Dış Politikası* Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul: s.483.

⁷⁶ Armaoğlu, 1989: 423.

⁷⁷ Kissinger, 2004: 407.

⁷⁸ Ahmet Kuyaş, (2004): *Tarih*, TÜSİAD Yayınları, İstanbul: s.198.

BM Bildirisi'ni imzalamış ve 1 Mart 1945 tarihine kadar Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmiş olan devletlerin katıldığı San Francisco Konferansı, 25 Nisan 1945 tarihinde tamamlanmış ve BM Yasası 24 Ekim 1945 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁷⁹

1946'da Sovyetler Birliği Balkanlar ve Orta Doğu'da etkisini arttırmıştır. Bölgede SSCB'yi istemeyen ABD ve Batılı Müttefikleri endişelenmişlerdir. SSCB, Stalin'in, işgal etmiş olduğu devletlerde, serbest seçimlere karşı çıkmış, 1945-1948 yılları arasında Doğu Avrupa'da "Halk Demokrasileri" adı altında kukla hükümetleri başa getirmiş, bunları Moskova'ya bağlamış ve nihai olarak Şubat 1948'de Prag Darbesiyle Demir Perde'ye son noktayı koymuştur. Churchill, 1946 Mart ayında yaptığı ünlü konuşmasında,⁸⁰ ilk kez Avrupa kıtasını ikiye bölen "Demir Perde"yi suçlamıştır.⁸¹ Batı'nın her köşesi endişelenmeye başlamıştır.

Buna karşılık Batı, önce güvenlik, sonra ekonomik kalkınma çabası içine girmiştir. Buna istinaden; 1947 yılında Truman Doktrini ortaya atılmıştır. İki ayaklı bir doktrin olan Truman Doktrininin ekonomik ayağını Avrupa'nın yeniden inşası anlamına gelen Marshall Planı oluşturmuştur. Truman Doktrini aynı zamanda Komünizmi durdurma veya çevreleme doktrini olarak da adlandırılmıştır. 12 Mart 1947'deki Başkan Truman'ın Kongre'de yaptığı konuşma ile başlatılan doktrin, Türkiye ve Yunanistan'ı Sovyet tehdidinden korumak üzere yardım edilmesini de içermiştir.⁸² Kutuplaşma askeri olarak 1949'da Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) kurumasıyla tamamlanmış ve Soğuk Savaş başlamıştır.⁸³

Doğu Bloğunda ise Truman Doktrinine karşı Jdanov Doktrini⁸⁴ uygulanmıştır. Stalin, Eylül 1947'de, Amerikan emperyalizminin bir oyunu olarak gördüğü Marshall Planına karşı Sovyetler Birliği, Polonya, Bulgaristan, Çekoslovakya, Romanya,

⁷⁹ Sönmezoğlu, 2000: 690.

⁸⁰ **Fulton Konuşması:** "Baltık kıyılarındaki Stettin'den Adriyatik kıyılarındaki Trieste'ye, kıtanın üzerine boydan boya demir bir perde indi. Bu hattın gerisinde, tüm Doğu Avrupa ülkelerinin başkentleri bulunuyor: Varşova, Prag, Berlin, Viyana, Budapeşte, Belgrad, Bükreş ve Sofya. Tüm bu uluslar, Sovyet çemberi içinde yer alıyor ve hepsine, şu veya bu biçimde, yalnızca Sovyet etkisi değil, Moskova'nın çok geniş ve giderek büyüyen denetimi dayatılıyor."(...) Kuyuş, 2004: 203.

⁸¹ Kuyuş, 2004: 202.

⁸² Sina Akşin, (2004): *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi*, İmaj Yayıncılık, Ankara: s.222.

⁸³ Sander, 2005b: 258.

⁸⁴ A.Jdanov, SSCB'nin Avrupa Komünist Partileri Konferansına gönderdiği temsilcisi. Bu konferansta sunduğu raporla birlikte Avrupa için ABD ile mücadele edeceklerini vurgulamaktaydı. Kuyuş, 2004: 203.

Macaristan, Yugoslavya, Fransa, İtalya komünist partilerinin liderlerini bir araya getiren Kominform'u oluşturmuştur. Askeri açıdan ise 1946-1947 yıllarında Doğu bloğu ülkeleri önce Moskova'ya bağlanmış daha sonra 1955'te Varşova Paktı kurulmuştur.⁸⁵

Tam bu sırada Alman Krizi patlak vermiştir Kriz Berlin'in ele geçirilmesi sırasında yaşanmıştır. Müttefik orduları ile Kızıl ordunun karşı karşıya gelmesi bu sırada olmuştur. Almanya işgal edilmiştir. Daha sonra patlak verecek Berlin Krizleri, Avrupa'nın bölünmesinin işareti olmuştur.

Almanya dört işgal bölgesine ayrılmıştır.⁸⁶ Askeri açıdan bölge işgal edilmiştir. İşgal bölgeleri şu şekildedir:

Doğu-SSCB

Kuzey Batı-İngiltere

Güney Doğu-ABD

Güney Batı-Fransa

Düşmanlığın boyutlarını iyice açığa çıkaran Berlin Bunalımı olmuştur.⁸⁷ 1947'nin ilk ayında İngiltere ve ABD bölgelerini birleştirmiştir. Daha sonra Fransa da bu ülkelere katılmıştır. Haziran 1949'da Federal Almanya Cumhuriyeti kurulmuştur. Serbest seçimler yapılmış ve Conrad Adenauer şansölye ilan edilmiştir.

Doğu Almanya ise Ekim 1949'da kurulmuştur. Sovyetler Birliği burada komünist rejimi uygulamak istemiş ve bunun için tüm siyasi partileri kapattırıştır. Bu çalışmalar sonunda Doğu Almanya komünizme geçmiştir.⁸⁸

1.3.2.Soğuk Savaş Dönemi'nde Krizler

Nükleer faktörün ağırlığı ve “karşılıklı kesin mahvolma” kavramı krize “uluslararası kriz” niteliği kazandırmıştır. Bu kriz aşamaları Soğuk Savaşın belirleyici

⁸⁵ Emre Kongar, (2006): *Tarihimize Yüzleşmek*, Remzi Kitabevi, İstanbul: s.179.

⁸⁶ Armaoğlu, 1989: 446.

⁸⁷ Kennedy, 1993: 443.

⁸⁸ Kuyaş, 2004: 206.

unsuru olmuştur. Bir yerde bu krizler büyük güçlerin ilişkilerini belirlemeye başlamıştır. İki Dünya savaşından da öte bir nükleer dehşet tüm Soğuk Savaş'ı etkisi altına almıştır.⁸⁹

ÇinHindi Savaşı, Kore Savaşı, Macaristan Ulusal Ayaklanması, Poznan Ayaklanması bu dönemin kriz anlarıdır. Fakat Soğuk Savaş'ın en önemli kriz anı Küba Krizi'dir.

Polonya'da Poznan ayaklanması ve Macaristan ayaklanması sertçe bastırılmıştır. 1959'da U-2 casus uçak krizi yaşanmıştır. 1960'da Sovyet-Çin sınır çatışmaları yaşanmıştır. Böylece ideolojik ayrım belirginleşmiştir. Moskova ile Pekin yollarını ayırdıklarını açıklamışlardır. 1961'de yeni bir Berlin Kriziyle Berlin Duvarı örülmüştür.

Bu olaylar sonucunda iki blok arasındaki yarışmanın sürekliliği ve iki kutuplu dünyanın sınırlarının belirsiz olduğu tartışılmaya başlanmıştır. Bu arada Küba'da 1959'da diktatör Batista devrilmiş yerine Fidel Castro iktidara gelmiştir.⁹⁰ İktidarı ele geçiren Castro milliyetçi ve sosyalist bir rejim kurduğunu açıklamıştır. Önceleri Küba-ABD ilişkileri iyi iken daha sonra Che Guevera ve arkadaşları Küba'da iktidarı ele geçirince Latin Amerika, Bolluya'ya geçerek gerilla savaşına devam kararı almıştır. Bu hareket ABD'yi kızdırmıştır. Bunun üzerine ABD Küba'daki rejime son vermek istemiştir. İlk önce ticari ambargo uygulamıştır. Daha sonra Batista taraftarlarını Domuzlar Körfezinden Küba'ya çıkarmak istemiştir. Ama bu tam bir fiyaskoyla sonuçlanmıştır. Bu olayın yaşanmasından sonra SSCB-Küba yakınlaşması başlamıştır.

1962'ye gelindiğinde Küba'da füze üslerinin bulunduğu ve füzelerin Sovyetler tarafından verildiği ortaya çıkınca gerilim artmıştır. ABD Başkanı Kennedy 22 Ekim 1962'de Küba'nın denizden ablukaya alındığını tüm dünyaya duyurmuştur.⁹¹ Kennedy, Sovyet Lideri Kruşçev'e söz konusu füzelerin yerleştirilmesinden vazgeçmelerini ve gerçek bir barış politikası ortaya koymak üzere kendisiyle doğrudan diyalog kurma çağrısında bulunmuştur. Yapılan müzakereler sonucu, 28 Ekim'de bir dünya savaşı tehdidi ortadan kalkmış oldu. Füze yüklü gemiler geri dönerken Küba'daki askeri üsler silahsızlandırılmıştır. Müzakerelerde Türkiye de rol almıştır. Moskova, Türkiye'deki

⁸⁹ Sönmezoğlu, 2000: 411-412.

⁹⁰ Sander, 2005b: 323.

⁹¹ Sander, 2005b: 325.

Jüpiter füzelerinin sökülmesini istemiştir. Böylece nükleer başlıklı füzeler karşılıklı sökülüştür. Bu olay daha sonra Johnson mektubuyla ortaya çıkmıştır.

Küba Krizi hem nükleer caydırıcılığın etkisini hem de doğrudan diyalogun zorunluluğunu kanıtlamıştır. Küba Krizinin hemen ardından ABD, SSCB ve İngiltere, nükleer silahların yayılmasını önlemek üzere 1963'te "Tast Ban Treaty" adındaki Nükleer Denemelerin Kısmi Yasaklanması Antlaşmasını imzalamışlardır. Yine aynı yıl içinde ABD ile SSCB arasında yanlış anlamaların riskini önlemek amacıyla Kırmızı Telefon Antlaşmasını (Hot Line Treaty) imzalamışlardır.⁹²

Bunalım iki blok arasında ortak gerginlik yerine paradoksal biçimde uluslararası ilişkilerde daha iyimser, daha olumlu yeni bir aşama başlatmıştır. Bu devreye Yumuşama (Detant) adı verilmiştir.

1.3.3.Yumuşama

Yumuşama Doğu ile Batı arasındaki ilişkiler (Soğuk Savaş dönemi) tarihinin bir dönemine verilen isimdir. Genellikle 1967-1979 olarak belirtilmektedir. Yumuşama aynı zamanda ABD ve SSCB yönetimlerinin diplomatik ve stratejik politikalarını yeniden gözden geçirmelerini de kapsayan bir kavram haline gelmiştir.

Yumuşamanın iki önemli özelliği vardır. Soğuk Savaşın kendine özgü bir aşamasıdır. Soğuk Savaş 1947-1991 yıllarını kapsayan Komünist blok ile Batı Bloğu (Kapitalistler) arasında yaşanan anlaşmazlıklar olarak tanımlanmaktadır. Yumuşama karşımıza bunun bir aşaması olarak, kendine özgü anlaşmazlıklarda iki blok arasındaki gerilimin azaldığı veya azaltılması, buna karşın yarışın başka vasıtalarla devam etmesi olarak karşımıza çıkmıştır.

Yumuşamanın en önemli konusunu silahlanmanın kontrolü oluşturmuştur. Silahlanmanın kontrolü silahsızlanma anlamına gelmemektedir. (Kontrollü bir şekilde silahlanma devam etmektedir) Özellikle azalma söz konusu değildir. Bir tavan (üst) sınır söz konusudur. Bu da taraflar arasında bir anlaşma ile sağlanacaktır. Taraflar ABD ve SSCB'dir.

⁹² Tayyar Arı, (1997): *Uluslararası İlişkiler*, Alfa Yayınevi, İstanbul: s.125.

Yumuşama, silahlanma yarışını durdurmayı hedefliyorsa da bunda sınırlı ve kısmen başarılı olmuştur. Yumuşama sürecinde bu yöndeki girişimler.⁹³

1963 – Nükleer denemelere kısmen sınırlama – PTBT

1963 – Kırmızı telefon uygulaması

1967 – Atmosfer ötesi uzayın askersizleştirilmesi anlaşması

1968 – Nükleer silahların çoğalmasını önleyen anlaşma (TNP)

1972 – SALT I (Stratejik nükleer silahların sınırlandırılması) ve ABM - Anti misil sistemlerin görüşülmesi

1972 – Biyolojik silahların yasaklanması

1973 – Karşılıklı güç indirimi görüşmelerinin başlaması ve buna ek olarak MBFR - Avrupa konvansiyonel silahları kapsayan görüşmeler - Ancak bu görüşmeden sonuç alınamamıştır.

1973 – 1975 yılları arasında Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (CSCE)

1979 – SALT II. Ancak bu anlaşma ABD senatosunda onaylanmadı.

Yumuşama ve silahların kontrolü birbirine ilişiktir. Bu görüşmelerin başlamasına yumuşama neden olmuştur. Küba Krizi (1962) nükleer silahların ciddiyetini ve büyüklüğünü ortaya koymuştur. Bu nedenle nükleer silahların kontrolü ve görüşmelerin başlamasına sebep olmuştur.⁹⁴

İki süper güç arasında bir denge arayışına gidilmiştir. Bazı silahların sınırlandırılması veya azaltılması veya yasaklanması üzerinde görüşmeler yapılmıştır. Daha sonraki aşamalarda bazı silahlara sınırlama getirilmiştir. Bu olayın temelinde Dehşet Dengesi ve Karşılıklı güveni yok etmek (MAD) ilkeleri yatmıştır.

⁹³ Sönmezoğlu, 2000: 448-462., Sander, 2005b: 453-455. , Arı, 1997: 124-127.

⁹⁴ Arı, 1997: 124.

Sonuçlar ise sınırlı kalmıştır. Çünkü yalnızca nükleer alana uygulanmıştır. Bunun dışında silahlanma yarışı devam etmiştir.

1.3.4.Yumuşama Sonrası Dönemde Rekabet

Yumuşama, Doğu ile Batı arasında çıkan krizleri ortadan kaldırmamış, aynı şekilde bölgesel anlaşmazlıklar devam etmiştir. Tam tersine 1960'larda Asya'da Vietnam Savaşı daha yoğunlaşmış, ikinci olarak da Afrika kıtası krizlere sahne olmuştur. Yumuşamanın ilk aşamasında, ABD daha baskın olurken aynı dönemde Sovyetler, Stalin sonrası ve Çin ile çatışma krizleri nedeniyle zor zamanlar geçirmiştir.

Yumuşamanın ikinci aşamasına gelince, 70'li yıllarda bu defa ABD'nin Vietnam yenilgisi üzerine Sovyetler öne geçmiştir. Yine bu dönemde ABD, Sovyetlerin bazı projelerine karşı çıkmıştır. (Euro Misil Krizi, Sovyetlerin Afganistan'ı işgali -1979 ve İran Krizi)

1.3.5.Soğuk Savaşın Sonu

20.yy.'ın son iki kuşağı dünya'da önemli ve bir o kadarda şiddetli değişimlere tanık olmuştur. 1980'li yıllar ABD ve Sovyetlerin küresel çatışmasından endişe ederek başlamıştır. 1980'li yılların ikinci yarısında ise dünya'ya daha fazla iyimserlik hâkim olmuştur.

Küresel olarak önce iki süper güç arasında, kıta düzeyinde ise doğu ve batı Avrupa'nın ulusal düzeyde ikili ilişkilerde kendisini göstermiştir. Berlin Duvarı'nın yıkılması, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyetlerin çökmesiyle uluslararası sistem yeni bir döneme girmiştir.⁹⁵ Ancak 1990'lı yılların ortalarına doğru endişeler yeniden artarak özellikle Rusya'nın kurulmasıyla yeniden ortaya çıkmıştır.

1979-1985 arasında "Soğuk Savaş'a geri dönüş" yaşanmıştır. Bu dönemde iki süper gücün yıkıcı gücü karşı karşıya gelmiştir. 1950'li yıllarda olduğu gibi korku ve propaganda öne çıkmıştır. Bu iki unsur önemli rol oynamıştır. Helsinki Anlaşmaları'nın getirdiği iyimserlik havası kısa sürede dağılmıştır. 1979 yılı adeta bunun kanıtı olmuştur. 6 Ocak 1979'da Ayetullah Humeyni İslam Devrimi adına İran'da iktidara el

⁹⁵ Kuyaş, 2004: 252.

koymuştur. 24 Aralık 1979'da Sovyetler Birliği Afganistan'ı işgal etmiştir. 1980'de de İran-İrak savaşı başlamıştır.⁹⁶ Ancak askeri kapasitesine karşın Sovyetler Birliği'nin bu dönemde savunma konumunda olduğu ve askeri gücünün sınırına geldiği görülmüştür. Bununla birlikte sistemin içinde sorunların derinleştiği ve hızla geri dönülemeyen krize doğru sürüklendiği görülmüştür. Burada Japonya'nın ekonomik güç olarak ortaya çıkması, yanı başındaki Çin'in gerçekleştirdiği reformlar gözleri Asya'ya çevirmiştir. Genelde bu dönemde Neo-liberal dalgalar, kurumlar ve toplumları etkisi altına almaya başlamıştır. 1980'li yılların ortasına gelindiğinde ise Sovyet sistemi hantallaşmış ve durağan bir sisteme dönüşmüştür.

Bu nedenle 1985 yılı ortası bir dönüm noktası olmuştur. Gorbaçov, devrimleri ile bu çöküşü durdurmaya çalışmıştır. Gorbaçov reformları, genel olarak iki boyutta ele alınmaktadır. İktisadi boyutu, ekonominin yeniden yapılanması, düzenlenmesine yönelik önlemleri içeren Perestroyka, toplumsal boyutu ise daha demokratik bir toplumsal yapı oluşturmayı amaçlayan Glasnost terimleri ile ifade edilmektedir.

1980'lerin başında ekonomiyi düzene koymak, disiplin kurmak, örgütlenme ve sorumluluk düzeyini yükseltmek gibi önlemlerin uygulamaya konmasına ve iktisadi büyümedeki gerilemenin durdurulmasına karşın, ekonomiye geniş çaplı bir dinamizm kazandırılmadan sorunların üstesinden gelinemeyeceği anlaşılmıştır. Dolayısıyla kısmi ve geçici önlemlere değil, köklü değişikliklere gerek vardı. Gorbaçov, Sovyet ekonomisinin ve toplumun içine düştüğü durgunluğun aşılması ve üretici güçlerin yeni gelişme evresinin gerektirdiği yeni üretim ilişkileri aşamasına ulaşılması için gerekli reformların tümüne Perestroyka adını vermiştir.⁹⁷

Glasnost sözcüğü, Sovyetler Birliği'ndeki demokratikleşme sürecinin tümünü simgeleyen bir terim haline gelmiştir. Glasnost aracılığıyla yeni yönetim, insan faktörünü seferber etmeyi ve olaylara kısa yoldan istenen doğrultuda yöne vermeyi amaçlamıştır. Gorbaçov yönetiminin reform programının temel amacı, Sovyet ekonomisinin verimliliği ve Sovyet işçileri arasında ahlaki ve moral gücünü arttırmak, ayrıca endüstri ve politikanın üst düzeydeki başarısızlıklarının örtbas edilmesi

⁹⁶ Kuyaş, 2004: 246.

⁹⁷ Nalan Ölmezogulları, (1999): *Ekonomik Sistemler ve Küreselleşen Kapitalizm*, Ezgi Kitabevi, Bursa: s.205.

geleneğinin yıkılmasıdır. Bu yönde bulunan formül ise, daha çok sosyalizm, daha çok demokrasi olmuştur.⁹⁸

Totaliter bir sistemin savaşmadan askeri bir yenilgiye uğramadan kendi içinde büyük bir dönüşüm yaşamasının beraberinde Soğuk Savaşın sonunu getirmesi olayının bir örneğine tarihte rastlanmamıştır.

Walter Laqueur'a göre ise Sovyetler Birliği iki sebepten dolayı yıkılmıştır. Birincisi yönetim kadrosuna ve kadronun kendine olan güvenin azalması ile ekonomik iflastır.⁹⁹ Bu iki olay Sovyetler Birliği'nin soğuk savaştaki yenilgisini perçinlemiştir. Sonuç olarak 1991 yılında, bu büyük gücün çöküşü ile beraber Sovyet İmparatorluğu bitmiştir.

2.Soğuk Savaş Döneminde Uluslararası Silahlanma ve Silahlanmanın Ekonomiye Etkisi

Devletlerin siyasal amaçlarını gerçekleştirmek için başvurdukları en son araç savaş'tır. Savaş devletlerin uluslararası ilişkilerinde sadece en son başvurdukları değil, aynı zamanda en az başvurdukları bir dış politika aracıdır. Gerçekten, uluslararası sistemin en belirgin özelliğinin “anarşi” olduğu genellikle söylenmekle birlikte, uluslararası sorunların büyük bir çoğunluğu silaha başvurulmadan “pazarlıklarla, ikna yoluyla veya çeşitli biçimlerdeki ödüllendirmelerle” çözülmektedir. Devletler arası ilişkilerin önemli bir bölümünü günlük işler oluşturduğundan, bu tür işlerde silaha başvurmak zaten söz konusu olmamaktadır.

2.1.Silahlanmanın Meşruluğu

Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra teknolojiye meydana gelen çok önemli gelişmeler nedeniyle, silâhlar, başvurulduğu takdirde sadece doğrudan doğruya savaşan devletleri değil tüm uluslararası sistemi, hatta insanlığı etkileyebilecek nitelikler kazanmışlardır. Bugün hemen hemen hiçbir devlet, kendisini çok uzun bir süre uluslararası sistemi etkileyecek çatışmalar dışında tutabilecek yeteneklere sahip bulunmamaktadır.

⁹⁸ Ölmezoğulları, 1999: 209-210.

⁹⁹ Walter Laqueur, (2005): “Soğuk Savaş'ın Sonu”, Savaş'ın Sonu”, *Yeni Yüzyılda Yeni Dünya Politikası* (Çev. Müjdat Karayerli), Ankara, Sinemis Yayıncılık: s.55.

Kimi devletler, geleneksel olarak, bağlantısızlık veya tarafsızlık politikası izleyerek kendilerine uzun sayılabilecek barış dönemleri sağlamaya çalışmaktadırlar. Fakat hiçbir devlet öz güvenliği söz konusu olduğunda tarafsız veya bağlantısız kalmadığı gibi, bu tür politikalar her ne pahasına olursa olsun güce kesinlikle başvurulmayacağı anlamına da gelmemektedir. Bu konuda en iyi örnek İsviçre'nin tutumudur. Bir buçuk yüzyılı aşan bir süreden beri “sürekli tarafsızlık” statüsünü sürdürmekte olan bu devlet, bağımsızlığını güvence altında tutabilmek için aktif bir savunma gücünü devamlı olarak ayakta tutmayı gerekli görmüştür.

Aynı biçimde, bağlantısız bir dış politika izlenmesini savunan kimi İsveçli devlet adamlarının atom bombasına sahip olmayı savundukları da bilinmektedir. Uluslararası ilişkilerde güç kullanılmasına karşı olduklarını sık sık açıklayan Hintli önderler, Birleşmiş Milletler tarafından plebisit yapılmasına karar verilen Keşmir'i almak, Çin güçlerinin Hindistan'ın kuzeyini işgal etmesine engel olmak ve Sovyetler Birliği'nden aldıkları askeri yardımları kullanarak Doğu Pakistan'daki ihtilalcı Bangladeş güçlerini desteklemek için askerî zora başvurmakta duraksama göstermemişlerdir. Bu konudaki örneklerin sayısı daha pek çok arttırılabilir. Burada önemli olan şudur: Hemen her devlet yaşamsal çıkarları söz konusu olduğunda güç kullanmakta, savaşa başvurmaktadır. Bir devletin yaşamsal çıkarlarının neler olduğuna, bunların ne biçimde korunacağına o devletin halkı ve önderleri karar verirler.

Egemen devletler, ilk kez yirminci yüzyılda varlıklarını, evrensel nitelikteki uluslararası kuruluşların sahip oldukları “güç tekeli” aracılığı ile korumak girişiminde bulunmuşlardır. Fakat bu kuruluşların en gelişmiş olan Birleşmiş Milletler Örgütü'nün kurucu belgesine bile devletlerin ortaklaşa, ya da tek başına “meşru savunmak” haklarını saklı tuttıklarını belirten hükümlerin konulması gereği duyulmuştur.

Güvenlik, bugün, devletlerin en fazla önem verdikleri konulardan biri olmaya devam etmekte, hiçbir devlet bu konuda sadece öteki devletlerin iyi niyetlerine veya kuru sözlerine güvenmemektedir. Savunmasını sağlayabilmek için her devlet askeri hazırlığını ve öteki güç öğelerini en üst düzeyde tutmaya özen göstermektedir. O denli ki, uluslararası anlaşmalarla “başlıca devletler” tarafından “sürekli tarafsızlık” statüsüne sokulmuş devletler bile, meşru savunmaları için güç kullanmayı, öteki herhangi bir savunma yoluna yeğ tutmaktadırlar. Askeri gücün sadece savunma amacıyla

kullanılmadığı herkes tarafından bilinmektedir. Bu nedenle, ahlâki yargı açısından bakılınca göz önünde tutulması gereken husus silahların kendisi değil, bu silahların hangi amaçlarla kullanıldıklarıdır.

Silahlarla ilgili başka bir nokta, bunların salt askeri açıdan değil, belki daha önemlisi, siyasetal açıdan, ya da siyasetal çerçeve içinde değerlendirilmeleri gereğidir. Bu konuda en iyi örnek nükleer silahların durumudur. Bu silahlar düşmana verilebilecek fiziksel zararlar kadar, diplomatik pazarlıklarda oynadıkları rol bakımından önemlidirler. Sınır boylarında yapılan askeri manevralar ve bu bölgelere yerleştirilen askeri güçler, bunlar küçük ve simgesel nitelikte bile olsalar, devletin dış politikasını güçlendirmekte, onu daha inanılır duruma sokmaktadırlar. Büyük devletlerin askeri girişimlerine cezalandırıcı nitelikte karşı koymada bulunan küçük devletlerin bu davranışları bile, güçlerin tutumlarını değiştirmelerine neden olabilmektedir.

Teknik gelişmeleri özellikle de silah teknolojisindeki yenilikler, çok eski dönemlerden beri insan toplulukları ve devletler arasındaki çatışmaları belirgin bir biçimde etkilemiştir. Fakat bunlardan hiçbirisinin etkisi, nükleer silahlarınkı kadar büyük olmamıştır.¹⁰⁰

2.2. Soğuk Savaş Döneminde Uluslararası Silahlanma

Soğuk Savaş dönemindeki uluslararası silahlanma nükleer silahlanma üzerinde odaklanmıştır. İki süper güç birbirleriyle nükleer silah yarışına girişmişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, nükleer silahların giderek yayılma eğilimi göstermesi, devletlerin, bu silahlara sahip olanlar ve olmayanlar diye ikiye ayrılmasına neden olmuştur. 1950'lerin başlarına kadar sadece iki nükleer güç hâkim olmuş ve devletlerin önemli bir bölümü bu iki güç etrafında kümelenmişlerdir.

Zamanla, nükleer silahlar hakkında bilgilerin yayılması ve yeni nükleer devletlerin ortaya çıkması üzerine, iki kutuplu sistem dağılmaya yüz tutmuştur. Böylece, bir yandan bu silahları elde etme olanaklarının görece olarak kolaylaşması, öte yandan ittifak sistemi içindeki daha küçük devletlerin, büyük devletlerin gerektiğinde

¹⁰⁰ Sönmezoglu, 2000: 403.

kendilerini korumayacaklarına inanmaya başlamaları yüzünden, nükleer silahlara sahip devletlerin sayısı artma eğilimi göstermiştir.

Bu tehlikeli gelişme karşısında, “nükleer kulüp”ün büyümesini önlemek isteyen Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği 1963 yılından itibaren nükleer silahların sınırlandırılması konusunda yoğun çalışmalar içine girmişlerdir. Ancak, bu çalışmalara rağmen bu silahların elde edilmesini etkili bir biçimde denetleme olanakları Washington ve Moskova’nın elinden çıkmıştır.

Nükleer silahların ve nükleer kapasitesinin yayılması, uzun sürede, bir devletin gücünü oluşturan öğeleri de etkileyecektir. Eskiden büyük devletlerle küçükleri, ülkelerinin büyüklüğü, nüfusları, endüstriyel kapasiteleri v.b. öğeler ayırırken nükleer silahların yayılmaya başlamasından sonra devletler, klasik sınıflandırma yanında, nükleer olan ve olmayan devletler olarak da tasnif edilmeye başlamışlardır.

Nükleer çağın bir başka çelişkisi de, nükleer silahlara sahip devletlerin, bu silahlara hedef olmaları olasılığı artacağından güvenliklerinin azalmış olmasıdır. Bu yüzden, birçok devlet adamı kendi ülkelerinde nükleer silahların bulunmasının, bu silahların bulunmamasından daha tehlikeli olduğunu bile düşünmeye başlamışlardır.

Nükleer silahların geliştirilmesi, silahların ateş gücünde ve tahrip yeteneğinde önemli bir devrim yaratmıştır. Japonya’ya karşı kullanılan ilk atom bombaları ile karşılaştırıldıklarında bile sonradan geliştirilen hidrojen (termonükleer) bombalarının yeni devrimler yarattıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Silahların ateş ve tahrip güçlerinde meydana gelen gelişmelere paralel olarak, bunları hedeflerine gönderme araçlarının hız, mesafe ve isabet derecesi alanlarında görülen “yıldırıcı” yenilikler, bu silahların ve gönderme araçlarının niteliği üzerinde durulmasını gerekli kılmaktadır. Soğuk Savaş döneminde askeri teknolojide ve stratejide çok önemli gelişmelere yol açan nükleer silahlar başlıca iki temel öğeden meydana gelmektedirler: Nükleer Başlık (bomba) ve Gönderme Aracı (füze).

2.2.1. Atom ve Hidrojen Bombaları

Atom bombası olarak bilinen ve atom çekirdeğinin parçalanması sonucunda ortaya çıkan enerjinin değerlendirilmesi temeline dayanan Filyon Bombası, ilk defa 16

Haziran 1945 tarihinde, ABD'nin Alamogordo çölünde denenmiştir. Ardından 6 ve 9 Ağustos 1945 tarihinde, bu türden birer bomba, Japonya'nın teslim olmasını sağlamak amacı ile bu ülkenin Hiroşima ve Nagasaki şehirlerine atılmıştır.

Günümüzde hidrojen bombası veya termonükleer bomba olarak adlandırılan Füzyon Bombası ise, atom bombasının aksine, çekirdeğin birleşmesi sırasında ortaya çıkan çok yüksek derecelerdeki ısıdan yararlanılması temeline dayanmaktadır.

2.2.2.Gönderme Araçları

Bir ülkenin sahip olduğu bir atom ya da hidrojen bombası, tek başına bir nükleer silah niteliği taşımamaktadır. Bir nükleer bombanın hedef üzerine gönderilebilmesini sağlayan, böylece o bombayı gerçek bir nükleer silah haline getiren alet ise gönderme aracıdır. Nükleer bombaları hedefe taşıyan başlıca iki tür gönderme aracından söz edilebilir: Uçaklar ve füzeler.

2.2.2.1.Uçaklar

Nükleer bombaları hedefe ulaştırmakta kullanılan araçların en eski olanı uçaklardır. 1945 yılı Ağustos ayında Japonya'ya karşı kullanılan atom bombaları B-29 tipi ağır bombardıman uçaklarından atılmıştır.

İlk başlarda uçaklar, menzil, sürat, taşıma kapasitesi gibi özellikler bakımından, atom bombalarını stratejik bir silah haline getirmeye tam olarak uygun birer gönderme aracı değillerdi. Gerek ABD'nin elinde bulunan B-29'lar, gerekse Sovyetler Birliği'nin sahip olduğu Tu-4'ler, ancak bir dost ülkede yakıt ikmali yapabildikleri takdirde bombaları birbirlerinin topraklarına atarak geri dönebilme imkânına sahiptiler.

O yıllardaki bu durum da, Sovyetler Birliği'nin çevresinde askeri müttefiklere sahip ABD'nin nükleer stratejideki üstünlüğünün temel öğelerinden birisini oluşturmuştur. Aslında ABD, bu üstünlüğünü sonradan, bu tür uçaklara ilişkin teknolojiye ortaya çıkan süratli gelişme döneminde de korumuştur.¹⁰¹

¹⁰¹ Sönmezoğlu, 2000: 406.

Sovyetler Birliği, Soğuk Savaş'ın son dönemlerinde ABD'nin silahlanmadaki üstün teknolojik atağına karşılık verememiştir. Bu yarışta Sovyet ekonomisi çöküntüye uğramıştır.

2.2.2.2.Füzeler

Kısa, orta ya da uzun menzilli olan ve roket motorlarınca sağlanan büyük güç sayesinde oldukça süratli hareket edebilen insansız gönderme araçları füzelerdir. II. Dünya Savaşı sırasında Almanlar tarafından geliştirilen V-2 roketlerinden günümüze uzanan gelişme süreci içerisinde balistik füzeler, bugün kıtalararası ve çok başlıklı aşamaya ulaşmışlardır. Soğuk Savaş döneminin sonlarına doğru füzeler daha da geliştirilmişlerdir. Bu dönemde “Kıtalararası Balistik Füzeler” ve “Denizaltılardan Atılan Balistik Füzeler” olmak üzere iki çeşit füze bulunmaktadır.¹⁰²

2.3.Soğuk Savaş Dönemi'nde Uluslararası Silahlanmanın Ekonomik Sonuçları

Dünya çapında giderek şiddetlenen, hızlanan bir olay olan silahlanma yarışı, ulusal, bölgesel ve uluslararası güvenliği tehdit etmekte, yerel çatışma risklerini arttırmaktadır. Bunun yanı sıra devasa kaynak israflarına yol açmakta, ulusal ekonomilerin kalkınma hamlelerinin önünü tıkamakta ve nihayet yeni bir uluslararası ekonomik düzenin tesisini yavaşlatmakta, geciktirmektedir.

Soğuk Savaş döneminde dünya askeri harcamaları yaklaşık olarak yıllık % 5 oranında, gerçek fiyatlara göre de en az 10-15 misli bir artış göstermiştir. Dünya bilimsel işgücünün yaklaşık % 25'i askeri faaliyetlerle ilgilidir. Tahminlere göre, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana sarf edilen toplam araştırma ve geliştirme (AR-GE) harcamalarının yaklaşık % 40'ı askeri sonuçlar elde etmek için kullanılmıştır. Soğuk Savaş dönemindeki altı büyük askeri gücün ¹⁰³ bu harcamalar içindeki payları ise % 97'yi bulmaktadır. Dünyadaki toplam AR-GE harcamalarının hacmi, aşağı yukarı

¹⁰² Sönmezoğlu, 2000: 407.

¹⁰³ Bu altı güç: ABD, SSCB, Çin, Fransa, İngiltere ve Almanya.

gelişmekte olan ülkelerdeki tüm bilimsel ve teknolojik kapasitenin 10 mislinden fazladır.¹⁰⁴

Soğuk Savaş'ın son dönemlerinde yaklaşık olarak 25-30 milyon insan silâh altında bulunmaktaydı. Tahminlere göre bu dönemde tüm dünyada toplam olarak 70 milyon insan –üniformalı veya sivil, kamu veya özel- askerlikle ilişkili mesleklerde görev yapmaktadır. Bu sayı, Sovyetler Birliği hariç tutulursa, Avrupa'nın üretim sektöründeki tüm işgücüne veya ABD'deki tüm branşlardaki toplam işgücünün % 75'ine tekabül etmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerin silâh altındaki asker sayısı nüfus artışıyla orantılı bir biçimde giderek çoğalmaktadır. Oysa ileri düzeyde sanayileşmiş ülkelerde vurucu gücü yüksek sofistike silah sistemlerinin geliştirilmesi, askeri personel giderlerinin hızla artması, silahlı kuvvetlerdeki faaliyetlerin giderek daha kalifiye işgücüne ihtiyaç göstermesi, silahların kontrolü görüşmelerinde ciddi ilerlemeler kaydedilmesi ve bazı durumlarda da sivil sektördeki işgücü açığının askeri kesimden transfer yoluyla kapatılması gibi pek çok sebepten dolayı, silâh altındaki asker sayısı Soğuk Savaş'ın son yıllarında azalmaya başlamıştır.

Soğuk Savaş Dönemi'ndeki uluslararası silahlanmanın başat aktörleri ABD ve SSCB olmuştur. Bu yüzden iki ülkenin ekonomik analizlerinin yapılması gerekmektedir.

2.3.1.Uluslararası Silahlanmanın Amerikan Ekonomisine Etkileri

Ekonomik olarak gelişmiş ülkeler silahlanmaya büyük önem vermektedirler. Silahlanma artık bir ülkenin ya da birkaç ülkenin tekelinden çıkmış, uluslararası bir yapıya bürünmüştür. Silahlanmanın ekonomiye etkileri ise ülkeden ülkeye değişmektedir. Silah üreten ve ihraç eden ülkeler bu işten karlı çıkmakta ve ekonomilerini büyütmektedirler. Kendi silah sanayi olmayan ya da teknolojik ilerleme kaydedemeyen ülkeler ise silah ithalatına girdiklerinden dolayı ekonomilerini dengeleyememektedirler. Silahlanmadan vazgeçemeyen bu ülkeler ister istemez ekonomik problemlerle karşı karşıya kalmaktadırlar.

¹⁰⁴ Acar, 2007: 215.

ABD’de silah endüstrisi Soğuk Savaş ekonomisinin en hızlı büyüyen sektörlerinden biri durumuna gelmiştir. Ayrıca, bu endüstri, gerek enerji ve gerekse hammadde açısından, yenilenemeyen kaynakların temel tüketicisi durumundadır. Örneğin alüminyum, bakır, kurşun ve çinko gibi metallerin ABD’deki askeri talebi % 14’e kadar çıkmışken, diğer bazı metallerde % 10 dolayında seyretmiştir. Buna karşılık titanyum gibi özel malzemelerde bu talep % 40’ları aşmıştır.¹⁰⁵

ABD, Soğuk Savaş döneminde Avrupa ile olan ticaretini hızla geliştirmiştir. Özellikle ülkesini Sovyetler Birliği’ne karşı korumak isteyen gelişmiş Batılı ülkelere yoğun bir şekilde silah satışında bulunmuştur. Bu sayede ekonomisine ivme kazandırmıştır. Amerikan halkı bu sayede daha rahat ve müreffeh bir şekilde yaşamıştır. ABD’nin, Soğuk Savaş’tan silahlanma yarışında elde ettiği üstünlük sayesinde galip çıktığı söylenebilir.

2.3.2.Uluslararası Silahlanmanın Sovyet Ekonomisine Etkileri

1980’li yılların başlarında askeri gücü ile hala bir süper devlet olan Sovyetler Birliği, ekonomik anlamda, silahlanma yarışını ve askeri alandaki rekabeti sürdürmede zorlanmıştır.

Ekonomik gelişme hızı düştüğü için askeri harcamaları sürdürmek, birikim ve tüketimden kısmayı gerektirmiştir. Hâlbuki Sovyetler Birliği’nde zaten tüketim mallarında yetersizlik söz konusuydu. Bu dönemde silahlanma yarışına aynı tempoda devam etmesi giderek güçleşir bir hale gelmişti. Bu koşullarda Brejnev’in “sınırlı egemenlik ve müdahale” doktrininin yerini, Gorbaçov’un “barış ve işbirliği” doktrini almıştır.

Aşırı silahlanma ülkede, aşağıdaki olayların oluşmasında ana faktör olmuştur:

1. Ekonomide büyüme hızının giderek yavaşlaması,
2. Fiyat sisteminin işlevini yerine getirememesi,
3. Üretimin gereksinimleri karşılamaktan uzaklaşması,
4. Hizmet kesiminde yetersizlik ve kayıt dışı ekonomi,
5. Teknolojik gerilik,

¹⁰⁵ Acar, 2007: s. 216.

6. Ödemeler bilançosu açıkları,
7. Döviz sıkıntısı

Sovyet ekonomisindeki buhranı önlemek amacıyla Gorbaçov, ülkede bir dizi reform gerçekleştirmek istemiştir.

Gorbaçov reformları, genel olarak iki boyutta ele alınmaktadır. İktisadi boyutu, ekonominin yeniden yapılanması, düzenlenmesine yönelik önlemleri içeren Perestroyka, toplumsal boyutu ise daha demokratik bir toplumsal yapı oluşturmayı amaçlayan Glasnost terimleri ile ifade edilmektedir.

1980'lerin başında ekonomiyi düzene koymak, disiplin kurmak, örgütlenme ve sorumluluk düzeyini yükseltmek gibi önlemlerin uygulamaya konmasına ve iktisadi büyümedeki gerilemenin durdurulmasına karşın, ekonomiye geniş çaplı bir dinamizm kazandırılmadan sorunların üstesinden gelinemeyeceği anlaşılmıştır. Gorbaçov, Sovyet ekonomisinin ve toplumun içine düştüğü durgunluğun aşılması ve üretici güçlerin yeni gelişme evresinin gerektirdiği yeni üretim ilişkileri aşamasına ulaşılması için gerekli reformların tümüne perestroyka adını vermiştir. Perestroyka'nın başlıca boyutları şu başlıklarla özetlenebilir:

- Teknolojik Modernizasyon
- Yönetim Aygıtında Yeniden Yapılanma
- İşletmelerin Özerklik Sınırının Genişletilmesi
- Özel İktisadi Faaliyet Alanının Genişletilmesi
- Dış Ekonomik İlişkilerde Değişim

İKİNCİ BÖLÜM

GÜNÜMÜZ SİLAH TEKNOLOJİSİ VE YENİ TEHDİTLERLE MÜCADELE

1.Değişen ve Gelişen Silah Teknolojisi

Uluslararası sistemin savaflara açık olduğu bir yüzyıldan çıkıp sistemin savaflara açık olduğu bir başka yüzyıla girmiş bulunuyoruz. İki kutuplu Soğuk Savaş ortamında, nükleer tehdit hüküm sürmüştür. Fakat günümüzde nereden ve nasıl geleceği belli olmayan tehditler sistemi derinden etkilemektedir. Çok hızlı gelişen teknolojilerle baş edebilmek adına hemen hemen her dönemde yenilenmesi gereken ve çoğu ülke için pahalıya mal olan bir askeri donanım yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Bütün bu gelişmeler dünyadaki tüm orduların gelecekteki savaş yöntemlerini etkileyecek ve belirleyecektir. Basit anlamda teknolojinin savaş taktiklerine getireceği yenilikler, öncelikle orduların savaşacak askerlerini, düşünebilecek her savaş ortamından zarar görmeden, sağ çıkarmak olacaktır. Bu bağlamda, özellikle dijital teknolojinin geleceğin askerlerine ve ordularına yepyeni bir taktik rol biçmesi de söz konusudur.

Geleceğin askerinin, savafla siber teçhizat ile gideceği öngörülmektedir. Yine bu öngörüye göre her er, birliğindeki bütün askerlerle ve komuta merkeziyle doğrudan bağlantılı olacaktır. Esasen bu gelişme şu anda bazı orduların, özellikle özel kuvvetlerinde belli ölçülerde gerçekleşmiş durumdadır. Geleceğin askerinin silahında normal, gece görüş ve lazer hedefli olmak üzere üç amaçlı video cihazı olacağı söylenmektedir. Bütün görüntüler, miğferdeki elektronik sistemlerle ilgililerin e-posta adreslerine gönderilecek ve yine erlerin üstünde bulunan kurşungeçirmez yelek, yara saptayıcı algılayıcılar bunu analiz ederek gerekli yerlere iletcek bir bilgisayara da sahip olacaktır.¹⁰⁶ Ancak, gelecekte savaş alanlarında canlıların savafltan zarar görmemesi için atılacak daha kökten adım, bir görüşe göre; robotların insan yerine savaştırılması olacaktır. Zırhlı araç ve erlerin yerlerini alacak bu robotlardan başka yine, istihbarat elde

¹⁰⁶ “Geleceğin Savafları”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=96&sayfa=62> (20.07.2008).

edebilecek veya sabotaj yapabilecek, yürüyen veya uçan robotlar da geliştirilecektir. “Nano teknoloji” veya “mikro elektromekanik sistem” teknolojileri de bu insan-robot teknolojilerinin yanı sıra geleceğin savaşlarında, böcek veya karınca büyüklüğündeki, istihbarat toplamanın yanı sıra kimyasal veya biyolojik saldırı gücü olan yepyeni silah boyutlarını geliştirecektir. Gelecekteki siyasal ortamda oluşacak gelişmelere bağlı olarak, kitle imha silahlarının artması, iletişim çağının insanlar arasındaki ilişkileri ve haberleşmeyi mükemmelleştirmesi, ülkelerde hızla gelişmekte olan negatif veya pozitif oluşumlar ve insanlık arasında bilim ve tekniğin hızlı yayılması gibi etkenler dünyadaki güvenlik anlayışını ve dolayısıyla oluşabilecek yöresel, sınırlı savaşların meydana gelmesini etkileyecektir. Büyük savaşların çıkması, ülkelerin kitle imha silahlarının birbirlerine yakın boyutta olmasının yanı sıra, ülkelerin, kendi ekonomilerini de ciddi şekilde etkileyebileceği endişesinden dolayı göze alamayacaklarından dolayı düşük olasılıktadır. Teknolojinin de, ülkeler açısından sosyal eşitsizlikleri telafi etmede büyük bir araç olması artık, her türlü silâhın sadece belli milletler tarafından kullanılan araçlar olması olgusunu ortadan kaldırmıştır. Yeraltı terör örgütleri yüksek tahrip gücüne sahip silâhlara giderek daha kolay sahip olabileceklerdir. Bu da, büyük ülkelerin, terör eylemini destekleyenlere karşı misillemeye girmesiyle düşük yoğunluklu savaşların artmasına neden olacaktır. Bunun yanı sıra artık, özellikle gelişmiş ülkelere karşı savaş göze almak da akılcı devletler açısından çok olası değildir.¹⁰⁷

Geleceğin savaşlarının, hem asimetrik özelliklerinden hem de uluslararası kuruluş ve büyük devletlerin iki veya daha çok ülke arasında çıkacak konvansiyonel savaşlara izin vermeyeceği gerçeğinden hareketle, çok hızlı gerçekleştirilmesi söz konusudur. Bu nedenle geleceğin ordularının hızlı hareket yeteneğine sahip olmaları şarttır. Bunu sağlayacak en önemli etkenler de, orduların savaşacak askerlerini sürekli eğitmeleri, yeni strateji ve taktik konseptler geliştirmeleri, bütün ordu kademelerinin bunları uyumlu bir şekilde uygulayabilecekleri organizasyon içinde olmaları ve gerekli teknolojileri geliştirip sağlayabilmeleri oranında oluşur. Burada önemli olan, geliştirilmiş yeni konseptlerin, ordunun bütün vurucu güçleri, özel ve destek kuvvetleri tarafından etkin ve uyum içinde uygulanmasıdır. Gelecekte topyekûn büyük savaşların çıkma olasılığı azalıyor olsa da, toplumlar veya ülkelerdeki etnik gruplar arası gerginliklerin, şiddet yaratarak çatışmalara yol açma olgusu artma eğilimindedir. Dünya

¹⁰⁷ Geleceğin Savaşları”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=96&sayfa=62> (20.07.2008).

üzerinde sömürge konumunda olan ülkelerin azalması sonucunda, eski sömürge ülkelerinde ortaya çıkan ve halen en şiddetli örneğini Afrika ülkelerinde gördüğümüz etnik gruplar ve dini tarikatlar arasında süregelen güç kazanma mücadelesi şu anda dünyadaki önemli çatışmaların nedenlerinden biridir. Öteki nedenler arasında, küreselleşmenin getirdiği ekonomik sonuçlar ve burada ortaya çıkan kazanan ve kaybeden ülkeler arasında birbirlerini sorumlu tutma olgusu ile özellikle dünyanın fakir bölgelerinde yoğun şekilde hüküm süren doğal kaynakların paylaşılması sayılabilir. 2030'larda 8 milyara erişecek dünya nüfusunda fakir ülkelerin insanları, zengin ülkeleri fakirliklerinden sorumlu tutarak geleceğin çatışmasını özellikle zengin ülkelerin başında gelen ABD'ye karşı çıkarabileceklerdir. Ancak gelecek on yıllarda çıkması olası silahlı çatışmaların en çok da özellikle ülkelerin kendi içlerinde olacağını söylemek, sömürge yönetiminden kurtulan, yeni kurulmuş veya otoriter rejimlerin baskısından belli ölçülerde çıkmış rejimler açısından rahatlıkla söylenebilir. Çünkü bu tür rejimlerin en büyük sıkıntısı uluslararası haberleşme olanaklarının artmış olmasından dolayı halklarının, ileri ülkelerin insanların yaşama standartlarına erişme arzusunun, başlarındaki rejime karşı küresel ekonomiye koşut bir yaşam istemiyle baş kaldırmaları şeklinde ortaya çıkacaktır. Bu da ülkelerin ordularının bizzat taraf olabileceği iç çatışmalara yol açabilecek, uzun süren yerel savaşları yaratabilecektir.¹⁰⁸

Günümüz modern orduları çeşitli askeri teknolojilere önem vererek askeri anlamda devrim yaratacak kapasiteye erişmişlerdir. Bunlar arasında, hedefe hassas darbe, manevra yeteneği, iletişim teknolojilerinin etkin kullanımı, görünmez özellikli hava araçları, uzay sistemlerinin ağırlıklı olarak askeri anlamda kullanılması ve yeni askeri araçlar (özellikle insansız hava araçları) vardır. Bunların büyük bir kısmı son 15 yılda çeşitli savaş sahnelerinde, özellikle Birinci ve İkinci Körfez Savaşlarında etkin bir şekilde kullanılmışlardır. Bundan böyle bunların daha da geliştirilmesi gündemdedir. Halen hedeflerin yok edilmesi teknolojik olarak ve özellikle akıllı bombaların kullanımıyla bir sorun olmaktan çıkmışsa da bunların doğru saptanmasının güçlüğü gündemdeki yerini korumaktadır. Bu bağlamda, gözetleme ve keşif gibi olgular geleceğin savaşlarında çok daha fazla önem kazanacaktır. Halen başta ABD olmak üzere, gelişmiş ülkelerin gözetleme sistemleri, hareket halindeki ve kamuflajlı, korumalı mekânlarda gizlenmiş hedefleri izleme, yeraltı tesislerindeki oluşumları ayırt etmede,

¹⁰⁸ Geleceğin Savaşları”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=96&sayfa=62> (20.07.2008).

gece ve kötü hava koşullarındaki hedefleri doğruluk derecesi yüksek şekilde saptamada yüzde yüz başarılı değillerdir. Geleceğin güçlü ordularının, savaş ve operasyonlarda başarılı olmaları için kesin ve doğru istihbarat temini sorununu çözmeleri gerektiği söylenmektedir.¹⁰⁹

Birinci Körfez Savaşında, ilk görünmez özellikli uçağının (F-117) kullanımı, ilk uzay savaşı teknolojilerinin (GPS sistemlerinin kara birliklerince kullanılması, iletişim ve gerçek zamanlı istihbarat), ilk kez yoğun bir şekilde Cruise füzelerini kullanımı gerçekleştirilmiştir. Bosna ve Kosova operasyonlarında ilk avcı insansız hava araçları denenmiş, B-2'ler ilk kez savaşa sokulmuş ve ilk kez GPS yönlendirilmiş bombalar kullanılmıştır. Afganistan harekatinde; ilk kez yoğun anlamda özel kuvvetler (gerçek özel kuvvetler savaşı) ve silahlı insansız hava araçları olarak kullanılmış, yine ilk kez geniş anlamda, topçu ve zırhlı birlik desteği olmadan hava ve özel kuvvetler işbirliği ve hareketi sağlanmıştır. İnternet ve benzeri iletişim araçlarının da savaş alanında kullanılması bu savaşın ilklerindedir. Son Irak savaşında; yoğun ölçüde uzaktan hassas kumandalı füzeler, en yoğun özel kuvvetlerin kullanımı, zırhlı birliklerin gayri nizami birliklere karşı kullanılması, yoğun insansız hava aracı kullanımı, bütün ABD uçaklarının lazer yardımcı ve GPS güdümlü bombaları atma yeteneğine erişmesi ile bir balistik füzenin savaş esnasında önlenmesi ve keşif uçaklarının 24 saat sürekli kullanımı gibi ilklere ulaşılmıştır. Bütün bunlar, geleceğe dönük savaşlarda orduların hangi kapasite ve platformda savaşabileceği gibi ipuçları vermektedir.¹¹⁰

2.Yirmi Birinci Yüzyıl Silah Teknolojisi

2.1.Simülasyon Sistemleri

Teknik anlamda simülasyon; deneyim kazandırma ve deney yapma amacıyla modellerin kullanımınıdır. Gerçek sistemin olmadığı, gerçek sisteme erişimin kolay olmadığı, gerçek sistemle deneyin yüksek maliyetli, tehlikeli veya rahatsız edici olduğu, analitik çözüm tekniklerinin var olmadığı veya zor olduğu, sistemin çok yavaş veya hızlı olduğu durumlarda simülasyon gerekli olur. İhtiyaç duyulan simülasyonların

¹⁰⁹ Geleceğin Savaşları”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=96&sayfa=62> (20.07.2008).

¹¹⁰ Geleceğin Savaşları”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=96&sayfa=62> (20.07.2008).

gerçekleştirilmesi için modeller geliştirilir. Simülasyonun merkezi olan model; bir sistemin, fenomenin ya da sürecin fiziksel, matematiksel ya da mantıksal temsilidir.¹¹¹

2.1.1.Savunma Alanında Simülasyon

Savunma alanında simülasyon sistemleri operasyonel planlama, eğitim, tatbikat, stratejik analiz, ürün tasarımı, tedarik, test ve değerlendirme gibi faaliyetlere destek sağlar. Simülasyon sistemleri kuvvet kompozisyonu, silah etkinliği, lojistik hususunda ortaya çıkan problemleri incelemede kullanılır. Askeri harekâtların planlamasında, harekât esnasında ve sonrasında oluşturulan değişik senaryoların sınanmasını sağlar. Simülasyon sistemleri ile tasarlanan silahların ürün geliştirme süreleri düşerken kaliteleri artar. Modelleme ve simülasyon, ürün tasarımında müşteri beklenti ve ihtiyaçları ile modern sistemlerin karmaşası arasında denge kuran bir mekanizmadır. Sistem tedarik sürecinde zaman, işgücü, risk ve performans anlamında sistem geliştirme maliyetini kabul edilebilir seviyelere düşürmek amacıyla modelleme ve simülasyon sistemlerinden faydalanılır. Savaş uçağı imalat endüstrisi, uzay endüstrisi ve nükleer enerji endüstrisinde sistem hatalarını engellemek için modelleme ve simülasyon sistemleri yaygın bir şekilde kullanılır.

2.1.2.Askerî Eğitim Alanında Simülasyon Sistemlerinin Kullanımı

Askerî eğitimde kullanılan simülasyon sistemlerinin bir parçası olan savaş oyunlarının önemi yapay bir ortamda sağladığı savaş deneyimidir. Bu deneyim sayesinde oyuncular oyunun sunduğu fenomenle ilgili bilgi kazanırlar. Askerî eğitim için kullanılan simülasyon tiplerinden bir diğeri ise silahlar, savaş uçakları, tanklar, radarlar gibi askerî simülatörlerdir. Simülatör, simülasyonu gerçekleştiren cihaz, bilgisayar programı ya da sistemdir. Askerî eğitim için güvenilir bir ortam sağlar. Eğitim alanında sanal ortamların kullanılması maliyeti düşürür, risk yoktur, eğitim için gerekli teçhizatın mevcut olma zorunluluğu yoktur ve pedagojik şartlar kontrol altındadır. Simülasyonlar kullanıcının ya da oyuncunun öğrenmesini kolaylaştırmak için gerçeği temsil eden bir ortam yaratmayı amaçlar. Böylece öğrenciler gerçek dünyada aşırı maliyetli, zor ve tehlikeli olan durumlara hazırlanır. Simülasyonlar olayları ve ilişkileri geliştirerek öğrenciyi karmaşık durumlara sokma eğilimindedir. Buna karşın

¹¹¹ Betül Macit, (2007): “Savaşın Sanal Boyutu”, *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, Sayı:178, s: 18.

oyunlar oyuncular için eğlenceli zorluklar çıkararak oyuncuların yeteneklerinin gelişmesini sağlar. Oyunların yapısal bileşenleri eğlenceyi, mücadeleyi, amaçları, kuralları ve kazanmayı kapsar. Modelleme ve simülasyon sistemleri pazarında en yüksek bütçeli projeler askeri simülasyon sistemleridir. Bu pazarda devletler, akademik enstitüler, ve NATO gibi büyük organizasyonların yanı sıra askeri simülasyon ve eğitim uygulamalarında uzmanlaşmış birçok ticari şirket bulunmaktadır.¹¹²

2.2.Doğaçlama Patlayıcı Aygıtlar (DPA)

DPA, sivil olarak elde edilebilecek malzemelerle ve bazı durumlarda da kullanılmamış ya da patlamamış ordu mühimmatları kullanılarak yapılan, mayın ve bubi tuzağı melezi bombalardır. Birçok farklı şekilde karşımıza çıkabilen DPA hem düşmanın hem de halkın üzerinde terör yoluyla korku yaratma amacıyla kullanılır.¹¹³ DPA, askeri birliklere kısa zamanda büyük zararlar veremese de, zamana yayılmış düşük yoğunluklu çatışmalarda, günlük belli bir ortalama zarar kapasitesine ulaşarak uzun dönemde yarattığı psikolojik etki büyüktür. Dolayısıyla, DPA'ların asli hedefleri yumuşak hedef olarak tabir edilebilecek askeri lojistik birlikler ve sivillerdir. Çünkü bu hedeflere zarar vermek hem daha kolay hem de daha az malzeme kullanımıyla mümkündür.¹¹⁴

2.3.Öldürücü Olmayan Silahlar

Öldürücü olmayan silahlar, çevreye meskun mahallerdeki insanlara ve mülke istem dışı zarar vermeyi ortadan kaldıran veya minimize edecek şekilde giderek geliştirilen araçlardır. Bu noktada tamamen öldürmeyi amaçlayan silahlardan ayrılırlar.¹¹⁵

Hedefleri, infilak, parça tesiri ve duhul yoluyla kalıcı şekilde tahrip eden silahlardan farklı olarak öldürücü olmayan silahlar, hedefler ve/veya ayırım yaparak hedefledikleri cisimler üzerinde nispi olarak da olsa, arzu edilebilen veya sonradan telafi edilebilecek düzeyde etkiler bırakabilir. Yani bir anlamda askerler ve güvenlik

¹¹² Macit, 2007: 18-19.

¹¹³ Çağlar Kurç, (2006): “Yeni Asimetrik Silahlar”, *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, Sayı: 117: s.19.

¹¹⁴ “Mükemmel Asimetrik Silahlar:Doğaçlama Patlayıcı Aygıtlar”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=665&sayfa=35> (20.07.2008).

¹¹⁵ “Öldürücü Olmayan Silahlar”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=330&sayfa=51> (20.07.2008).

güçleri bu silahlar sayesinde, çatışmaları veya müdahale edilen olayları hukuksal sınırlar içinde, orantılı, uygun ve gerekli şekilde çözümleyebilirler. Bu tür silahlarda son erişilen teknolojik gelişmeler güvenlik güçlerinin daha önceleri konvansiyonel silahlarla engelleyemedikleri durum ve senaryolarda başarıya ulaşmalarını sağlamıştır. Özellikle insan hayatını ve insanların uğrayabileceği ikincil kalıcı zararı riske etmeden sorunların çözümündeki esneklik yeteneği bu silahların giderek geliştirileceği izlenimini vermektedir.¹¹⁶

Bu silahlar genel anlamda;

Halk hareketlerinde, Toplumsal olaylarda, Uçak kabini, uçak personeli ve havaalanı güvenliğinde, Orta ve yakın mesafe askeri kışla ve tesis güvenliğinde, Hapishane olaylarında, hücreleri boşaltma ve kontrol altına almada, Barış operasyonlarında, İsyân ve kargaşa çıkaran savaş esirlerinin insani ve öldürücü olmayan şekilde kontrol altına alınmalarında, potansiyel bir öldürücü güç gerektirmeyen, buna izin vermeyen her durumda kullanılabilirler.

Bu silahlar ayrıca;

Savaşçı ve savaşçı olmayan kişilerin karışmış oldukları ortamlarda bunlara öldürücü zarar vermeden pasifize edilip ayrımlarının sağlanmasında, Askeri ikmal, lojistik tesislerinin tahrip edilmeden, kullanılmaz hale getirilmesinde ve ele geçirilmesinde, Bir bölgesel askeri veya sivil haberleşme nakliye veya enerji sistemi tesisinin tahrip edilmeden ele geçirilmesi veya pasifize edilmesinde ve Yine aynı şekilde, Kitle İmha Silahı ürettiğinden şüphe edilen veya silah üreten, geliştiren bir tesisin tahrip edilmeden, etrafa zarar vermemesi sağlanarak pasifize edilip ele geçirilmesinde kullanılabilirler.

2.3.1.Uzun Menzilli Akustik Cihaz

2005'te Somali açıklarında korsanlarca saldırıya uğrayan bir yolcu gemisi bu saldırıdan ses dalgaları yayan bir silah kullanarak kurtulmuştu. Kullanılan silah, öldürücü olmayan silahların bir çeşidi olan Uzun Menzilli Akustik Cihazdı. Bu silahın ilk örneği Yemen'de Amerikan savaş gemisi USS Cole'a yapılan saldırıdan sonra

¹¹⁶ “Öldürücü Olmayan Silahlar”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=330&sayfa=51> (20.07.2008).

geliştirilmeye başlanmıştı. Amaç savaş gemilerine yanaşacak istenmeyen teknelerin uzaklaştırılmasıydı.¹¹⁷

2.3.2.Elektromanyetik Sinyal

1980'li yıllarda, İngiltere'deki Greenham yöresine Cruise Füzeleri yerleştirilmesi projesini protesto etmek isteyen çevreci örgütlere karşı önceleri yoğun polis gücü kullanılıyordu. 1984'lerin ortasında bu polis güçleri birden ciddi ölçüde azaltıldı. Aynı günlerde üs dışındaki protestocuların büyük bir kısmı kendilerinde beliren ve sebebi açıklanmayan sorunların kaynağı olarak üs tarafından şuya (ışınlamaya) maruz bırakıldıklarını gündeme getirdiler. Şikâyetleri, deri yanıkları, baş ağrıları, sersemlik, geçici felç, istem dışı yanlış konuşma hali, koordinasyon bozukluğu ve hatta tıbbi müdahale gerektiren dolaşım bozukluğu şeklindeydi. Savunma Bakanlığı göstericilere karşı zararlı elektromanyetik dalgaların kullanıldığı yönündeki iddiaları reddetmekle beraber İngiliz yasalarınca zararlı olmadığı kabul edilmiş 10 mW/cm²'nin altındaki bir elektromanyetik sinyalin kullanılmış olabileceği iddiasını ise yalanlamadı.¹¹⁸

2.3.3.Active Denial System

ABD Hava Kuvvetleri'nce geliştirildiği söylenen ve ADS(Active Denial System) olarak adlandırılan bir cihazın ise mikrodalgaların akrabası sayılacak 95 GHz. dalga boyunda milimetrik dalgalarla ateş edip, görünmeyen şualarını cilt altına odakladığı söylenmektedir. Cildin milimetreden az bir altındaki kısmına nüfuz eden şuanın insan kanını ciddi ölçülerde acı verecek şekilde kaynattığı tespit edilmiştir. Bu cihazın toplumsal olayların kontrolü için Irak'ta deneneceği söylenmektedir.¹¹⁹

2.3.4.Yönlendirilmiş Enerji Silahları

Yönlendirilmiş veya Yoğunlaştırılmış Enerji Silahları olarak nitelendirilecek bu yeni buluşların temel özelliği yönlendirildikleri hedefte enerji yoğunluğu etkisiyle zarar yaratmalarıdır. Konvansiyonel silahlar kinetik ve kimyasal enerjiyle hedefe zarar

¹¹⁷ Ali Külebi, (2006b): “Teknoloji Silaha Yöneliyor”, *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, Sayı: 95: s.5.

¹¹⁸ Külebi, 2006b: 5.

¹¹⁹ Külebi, 2006b: 5.

verirken, enerji kaynaklı silahlar elektromanyetik dalgalar veya atomdan küçük zerreçiklerle, ışık hızıyla veya ışık hızına yakın bir şekilde hedefe etki ederler.¹²⁰

Temelde mikrodalgaların fiziki özellik ve etki mekanizmalarına dayanan prensipler çerçevesinde kullanılabilir mikrodalga silahlarının günümüzde yoğunlaştırılmış enerji silahı olarak kullanılabilmesindeki en önemli -ve evimizdeki mikrodalga fırınından bunu ayıran- özellik, bu tür silahların taşınabilecek, hatta cebe sığdırılabilecek hale getirilmesidir. Konvansiyonel silahlardaki kurşun ve hatta füzelerin yerini mikrodalga foton veya lazer silahlarının alacağı günlerin yakın olması, ülkelerin fizik ve kimya alanında gerçekleştirecekleri ilerleme oranında ayakta kalabileceklerini göstermesi açısından eğitim sistemlerinin çağdaşlaşmasını gerekli kılmaktadır.¹²¹ Bu sistemin geliştirilmesi için 3 milyar dolar ayrılmıştır.¹²²

Günümüzde yoğunlaştırılmış enerji silahları arasında en çok kullanılan ve askeri alana intikal etmiş olanlar lazer silahları ve yöneltilmiş, yönlendirilmiş elektromanyetik ve mikrodalga silahlarıdır. Bunların hepsi insanlara veya elektronik cihazlara karşı kullanılıp belli ölçülerde zarar verebilecek silahlardır.¹²³

2.3.4.1.Lazer Cihazları

Günümüzdeki düzeyi ile askeri alanda en geniş kullanım alanı bulmuş olan lazer cihazları da yoğunlaştırılmış enerji silahlarının basit bir şeklidir. Hedef saptayıcı veya mesafe ölçücü olarak yaygın bir şekilde hemen bütün dünya ordularında kullanılan lazer cihazlarının yoğunlaştırılarak belli bir hedef üzerinde zarar verici şekilde kullanımı konusunda da gün geçtikçe gelişme kaydedilmektedir.¹²⁴

Günümüzde lazerli silahların en etkili oldukları hedefler, optik ve elektro-optik sistemlerini kullanan atış kontrol sistemleri ve bunun gerisinde bulunan gözcü askerlerdir. Bu tür cihazı hedefleyen lazer silahı, doğrudan bakışla çalışan optik sisteme girdiğinde bu sistemin büyütme özelliğinden de ek bir şekilde yararlanarak gücünü artırır. Bu sistemi kullanan kişinin gözlerinin değişik derecelerde zarar görmesi de bu

¹²⁰ Külebi, 2006b: 5.

¹²¹ Külebi, 2006b: 5.

¹²² Cihangir Dumanlı, (2007): "Askeri Teknoloji Hızla Gelişiyor", *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, Sayı: 168: s.20.

¹²³ Külebi, 2006b: 5.

¹²⁴ Külebi, 2006b: 5.

nedenle kaçınılmaz olacaktır. Doğrudan gözetleme sistemi olmayan cihazlarda da lazer silahının etkisi, cihazın sensöründe ısı birikimi sağlamak suretiyle zarar verme şeklinde ortaya çıkacaktır. Lazer cihazlarının bu şekilde insanlara karşı kullanımı şimdilik çok etkili değildir. İnsanların ancak gözlerini hedefleyecek olan lazer cihazları, buna bakmayan veya gözlerinde koruyucu bulunan kişiler için ve gündüz şartlarında çok etkili olmayacaktır.

Lazer silahları tiplerine göre;

a) Kimyasal lazerler, b) Likit lazerler, c) Sert maddeli lazerler, d) Serbest elektron lazerleri olarak dörde ayrılırlar.

Işık hızında etki eden lazer silahları, "D5"-disrupt, degrade, disable, damage ve destroy (yar-ayır, fonksiyonunu düşür, sakat hale getir, zarar ver ve imha et) prensibine göre çalışır. Lazer cihazları ışık hızı dalga boyunda çalışırken yüksek güçlü mikrodalga cihazları radyo frekansları genişliğinde çalışırlar. Bu noktada lazerlerin yüksek güçlü mikrodalga silahlarından farkı, lazerlerin hedefte ısı yaratarak zarar verirken mikrodalga silahlarının hedefin bizatihi içine ve elektronik sistemine nüfuz ederek zarar vermesi şeklinde tahrip oluşturmasındadır. Bu bakımdan eğer hedef elektronik sistem ağırlıklı değilse mikrodalga silahlarının etkisi bunlara karşı yeterli düzeyde olmayacaktır. Ancak mikrodalga silahlarının atmosfer koşullarından etkilenmemesi, bundan etkilenen uzun menzilli lazer silahlarına göre bir avantaj yaratmaktadır.

2.3.4.2. Tesla Silahları

İnsanlığı ilgilendiren çok önemli buluşlara imza atan fakat buna karşın ismi bilim dünyası tarafından pek dile getirilmeyen Nikola Tesla'nın, 100 yıl önce bulduğu prensiplerle çalışan bu silah sistemleri bir çok ilginç alana uyarlanabiliyor. Tesla prensipleri doğrultusunda geliştirilen araçların şu özellikleri olabileceği ve bunlarla şu olanaklar sağlanabileceği söyleniyor:¹²⁵

Ultra Kısa Dalga ve ELF dalgalı cihazların 2.000 kilometre öteden insanları etkileyebileceği, mide bulantısı ve kusmaya yol açacağı ve yön tayini duygularını

¹²⁵ "Tesla Silahları", <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=403&sayfa=48> (20.07.2008).

etkileyeceği söyleniyor. Bunların yaydıkları elektromanyetik dalgaların KİS (Kitle İmha Silahları) kullanmadan düşman elektronik sistemlerini felç edebileceği iddia ediliyor. Yine, Tesla'nın prensibiyle, Amerikalı Albay T.E. Bearden, Fizikçi Sidney Hurwitz ve G. Obelensky buldukları bir cihazla 300 metre yarıçapındaki bir alanda bulunan metallerin yoğunluklarını ciddi ölçülerde arttırabilmişlerdir. Böylelikle düşman mühimmatının yoğunluğu değiştirilip birkaç misli ağırlaştırmak ve mühimmat hedefe gelmeden patlatmak olası olabilmektedir. Bu konu füze savar sistemleri için son derece önemli olacaktır.

İyonosfer tabakası, kendi haberleşme sistemi bozulmadan, karşısındakinin haberleşmesini, hatta küresel haberleşmeyi bozacak şekilde etkilenmektedir. MR cihazı kullanır gibi yerkürenin kilometrelerce altının röntgenini çekmek ve yer altı askeri tesisler ile doğal kaynakları saptamak olasıdır. Bu silahlarla; İnsanların bilinçlerinin etkilenmesi mümkün olabilecektir, Küresel meteorolojik değişiklikler yaratmak mümkün olabilecektir, Haberleşme ve casus uyduların imhası mümkün olabilecektir, Dünyanın çok uzak köşelerindeki tv, radyo ve haberleşme sistemlerini etkilemek mümkün olabilecektir, Bilgisayar sistemleri, disketler ve donanımların uzaktan tahribi olası olabilecektir, Biyolojik olarak, hayvanların iletişim, üreme ve oryantasyon mekanizmalarının etkilenmesi, canlıların temel DNA kopyalanmasının etkilenmesi mümkün olabilecektir.

EISCAT denilen birbiriyle bağlantılı hale getirilebilen bu çeşit HAARP istasyonlarının birbirlerine bağlantılı ve bağımsız çalışabilmeleri ve bütün bunların kontrolü olasıdır. Bu birlikte çalışabilir olmanın insanlık için sonuç ve boyutları da düşündürücüdür. Bu düşündürücülük, söz konusu elektromanyetik dalgaların spesifik amaçlara yönelik olarak yalnız anten vasıtasıyla değil, uydular ve kablo ağıyla da gönderilmesiyle önem kazanmaktadır. Ama bireyler üzerinde olası olan ve yukarıda değindiğimiz fiziki ve ruhsal etkilerini sağlamada günümüzde çok önemli bir enstrüman daha vardır ki tehlikenin boyutları bu noktada akıl almaz ölçülere ulaşmaktadır. O da hemen hepimizin taşıdığı cep telefonlarıdır. Tesla'nın buluşlarının kötü niyetliler tarafından bireylere intikalinin söz konusu olması, insanlığı gelecekte başka boyutlarda tehdit edecektir. Bu yolda en önemli araç yine bütün dünyada kurulan sayısı yüz binleri geçen cep telefonu anten vericileridir.

2.4.İnsansız Savaş Araçları¹²⁶

İnsan hayatına verilen önemin artması, terör yöntemlerinin değişmesi ve daha dayanıklı askerlere gereksinim duyulması, yeni savaşçıların yaratılmasını gerektirdi. Yıllar boyu robotlar üzerinde süren araştırmalar artık, plan tahtasından savaş alanına yansımaya başladı. Amaçta öncelik, yüzlerce yıldır savaşlarda ölen milyonlarca insanın yerini alacak makineler yaratmak, insanların fiziken erişemeyeceği koşullarda, araştırma yapacak, savaşacak araçlar yani robotlar yaratmaktır. Robotlar, halen sınırlı bir şekilde hareket alanında kullanılıyorlar. Afganistan'da bazı hareketlerde denendiler. Şimdi Irak'ta daha yoğun bir boyutta kullanılmaya başlanıyorlar. Harekat alanında şu ilave avantajları ve savaşçı özellikleri de var:

- Atış ve isabet oranları normal ortalama askerlere göre yüksek, çünkü sağlam bir platform üstündeler ve elektronik olarak nişan alabilirler,
- Arazide yön bulma ve engellerden sıyrılma konusunda daha yetenekliler,
- Kimyasal silahları algılayabilirler,
- Kendilerini siste gizleyebilirler,
- Köşeden başlarını uzatıp engellerin ötesini görebilirler,
- Kazanmaya başladıkları yeni yeteneklerle düştükleri zaman tekrar ayağa kalkabilirler,
- Ana üsleri ile irtibatları kesildiğinde, geldikleri yolu takip ederek, tekrar geri dönebilirler.

Afgan savaşından önce ancak arama kurtarma operasyonlarında denirken bugün artık geliştirilen özellikleriyle tehlikeli koşullarda çok zor olan işleri başarmak için kullanılıyorlar. Geleceğin bu tür savaşçıları, kullanım koşullarına göre, küçük veya büyük ölçülerde, insanların gidemeyeceği, giremeyeceği yerlere yollanabilecekler. Tehlikeli binalara, dağlık arazideki vadilerin derinliklerine gidecekler, yangın

¹²⁶ "Savaşın Yeni Askerleri: İnsansız Savaş Araçları",
<http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=251&sayfa=55> (20.07.2008).

söndürmelerde görev alacaklar. Kara kuvvetlerinin kullanmaya başladığı bu kara savaşçılarının yanı sıra ve çok daha önceleri, büyük başarıyla kullanılmaya başlanan insansız hava araçları da, esasen günümüzde giderek yaygınlaşmakta.

2.5.İnsansız Hava Araçları (İHA)

Bosna, Kosova, Afganistan ve Irak hareketlerinde, uydu güdümlü bombalar ve insansız casus uçaklarının başarılarından etkilenen Amerikan Askeri Güçleri 2010 yılına kadar özellikle İHA için 10 milyar dolar harcamayı planlıyor. Halen başarı ile kullanılan Global Hawks, Predator ve HARPY gibi insansız hava araçlarının (İHA) daha da geliştirilmişleri üzerinde çalışılıyor. 3 ton ağırlığında, 12 m. uzunluğundaki Predator isimli İHA 29 saat havada kalabilir, yine Global Hawk isimli araç ise 35 saat havada kalıp, 23.000 m. de uçabilir. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin de kullandığı 135 kg. ağırlığındaki HARPY tipi İHA ise SEAD (Düşman radar sistemlerini tespit ve imha) görevlerinde kullanılır. Irak'ta günde ortalama 500 saat İHA uçuşu yapılmaktadır.¹²⁷ Bugün için uzaktan kumandalı olan bu araçlar yarınlarda, karmaşık arazi ve hava koşullarında kendi yapay zekaları ve kendilerini programlama yetenekleriyle uçabilip, savaşabilecekler.

Türkiye'nin de içinde bulunduğu bir programla imal edilecek insanlı son savaş uçağı olan F-35'lerden sonra, halen geliştirilmekte olan X-45 gibi beşinci nesil yeni uçaklar insansız savaşabilecek İHA'lar olarak havacılığa yepyeni bir boyut kazandıracaklardır. Yine denizde görev yapacak Protector – insansız deniz araçları ve denizaltı ve mayın aramalarında kullanılacak denizaltı araçları geleceğin deniz savaşlarında birçok durumda insanlı araçların yerini alacaklardır.

Ancak, her şeye karşın, daha çok uzun bir süre bu tür robot araçların insanın yerini tamamen alması olanaksızdır. Çünkü bunların önceden kestirilemeyecek koşullarda reaksiyon yeteneklerinin zayıflığı söz konusu. Bu da esasen savaşın ve insanoğlunun savaşçılığının hünerini ortaya çıkaran nokta. Bu araçların hiçbirinin yetenekleri, insan beynine üstün gelecek düzeyde olamayacak.

¹²⁷ Dumanlı, 2007: 21.

Ancak insanların risk altında girmeden görev yapabilmelerini bu araçlara sağlayan, insanları koruyan yetenekleri de, insan beynin özelliğinin ötesindeki bir başka üstünlüğü bunlara sağladığı gerçek.

2.6.İstihbarat Ağları

Bugün dünyada çeşitli askeri ve sivil kurumlarca kullanılan başlıca 5 çeşit istihbarat yöntemi vardır. Bunlar; ¹²⁸

- OSINT- Open Source Intelligence (Açık Kaynak İstihbaratı)
- COMINT- Communications Intelligence (Haberleşme İstihbaratı)
- ELINT- Elektronik Intelligence (Elektronik İstihbaratı)
- SIGINT- Signal Intelligence (Sinyal İstihbaratı)
- HUMINT- Human Intelligence (İnsana Dayanan İstihbarat)

Askeri haberleşme, radyo, telefon, telgraf, e-posta, fax ve bütün televizyon yayınlarının gizli servis veya hükümetleri ilgilendiren teknik bilgilerin elde edilmesi ve izlenmesi COMINT ile olurken, radar dalgaları roket ve telemetrik bilgisayar bilgilerinin toplanması ise, ELİNT ile gerçekleşir. Bu, iki istihbarat yöntemi de SIGINT’i oluşturur. Geçmiş yıllarda bir ara ihmal edilmeye yüz tutan HUMINT ise, özellikle 11 Eylül ve 2. Körfez Savaşı’ndan sonra, insan unsuru olmadan istihbarat ve özellikle değerlendirme yapılamayacağı gerçeği ile tekrar önem kazandı. Elektronik teknolojisinin tüm ülkelerin işleyiş sistemlerinde, özellikle istihbarat alanında etkinliğinin artması ve yaygınlaşması, insanları özel hayatlarında da ciddi biçimde tedirgin edebilmektedir. Ancak bugün istihbarat çalışmalarından etkilenenler yalnız bireyler değildir. Dünyadaki bütün ülkeler ve orduları, politik sistemleri, ekonomik kuruluşları az veya çok kendi içlerinde veya birbirlerine karşı bu teknik olanakları kullanıp, çıkarları doğrultusunda değerlendirmektedir.

Havada, karada, denizde dinlemeler ve araçları şu şekillerde yürütülmektedir:

¹²⁸“ Dünyayı Dinleyen Kulaklar”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=230&sayfa=55> (20.07.2008).

UYDULAR: Dünya yörüngesindeki NSA'ya ait uydular, ECHELON projesi için, ses, görüntü ve internet trafiğini gasp edip NSA'ya gönderiyor.

DENİZALTILAR: ABD nükleer denizaltıları, kıtalar arasında haberleşmeyi sağlayan okyanus diplerindeki kablolarla gizlice alıcılar yerleştiriyor

GEMİLER: ECHELON sistemi için okyanuslarda sürekli seyir halinde olan gemiler, topladıkları bilgileri NSA merkezine iletiyor.

UÇAKLAR: Boeing gövdeleri üzerinde geliştirilen RG-135 tipi uçaklar, taşıdıkları süper bilgisayarlarla ECHELON için çalışıyorlar.

YER İSTASYONLARI: Yer istasyonları genelde ABD'nin büyükelçiliklerinde kurulu ve evsahibi ülkelerin denetimi olmaksızın görev yapıyor.

2.7.Terör Aracı Silahlar: Manpads

“Manpads” denilen ve dünyada 500.000 kadar mevcudu bulunan, omuzdan atılabilen portatif hava savunma roketlerinin potansiyel tehlike boyutu uzun süredir elde edilmiş acı dersler nedeniyle biliniyor. 1950’lerde Amerikan Redeye roketlerinin üretilmeye başlamasından sonra dünya çapında yüzbinlerce “MANPADS” üretildi. Bunların en bilinen ve yaygın olanları da, Amerikan üretimi Raytheon (General Dynamics) FIM-92 “Stinger” ve Rus, Strela (SA-7 ve SA-14) ile Igla (SA-16 ve SA-18) füzeleridir.¹²⁹

Strela-2 (SA-7)’lar 1968’de üretilmiştir ve Rusların bu alandaki en basit sistemidir. 50-1500 metre irtifadaki hedefleri ancak arka taraftan gördüğü ısıyı takip ederek vurur. Yanıtılması kolay olan ve dünyanın bu en yaygın sistemi sonraları yerini daha gelişmiş ve aldatılması zor olan, daha uzun menzilli Strela-3 (SA-14) ve Igla (SA-16, SA-18)’lara bırakmıştır.

¹²⁹ “Terör Aracı Silahlar: Manpads”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=185&sayfa=58> (20.07.2008).

Stinger (FIM-92A/B/C/D)'ler ise Rus Igla serisiyle benzer kapasitelere sahiptir. Hedefi önden, yandan ve arkadan vurabilir. Hedef yanıtıcılarını birbirinden çok iyi bir şekilde ayırt edebilir ve türünün en hızlı balistik füzesidir.

Sayısı 500.000'i aşan bu silahların bin kadarının kötü niyetli ellerde olma olasılığı yüksektir. Bunların teröristleri cezbedecek yönleri:

- Sivil ve askeri hedefleri tehdit etmesi ve geçmişte bu yönde kullanılmış olmaları,
- Bu silahların özellikle saldırı helikopterlerine karşı etkinliğinin fazla olması. (Bu olgu Afganistan'da, Sovyet helikopterlerine karşı Amerikan Stinger'leriyle önemli bir şekilde ortaya çıkmıştır).
- Küçük ve gizlenebilir olmaları. Takribi boyları 1.5 m. kadardır ve 15-20 kg ağırlıktadırlar,
- Ucuz olmaları.Eski modeller karaborsadan birkaç bin dolara sağlanabilir. Irak'ta Saddam rejiminin çökmesinden sonra başa gelen Geçici Koalisyon Yönetimi bu silahları tanesi 500 dolardan toplamaya çalışmıştır.

2.8.Kitle İmha Silahları

Bugünkü kitle imha silahlarının (KİS) erişmiş olduğu düzeyle uluslararası silahlanma yarışının ulaştığı tehdit edici ciddi boyut bir bakıma geçmişteki dünya savaşları benzeri faciaların oluşmasını engellemiş olması yönünden olumlu ise de yarattığı potansiyel tehlike hala süregelmektedir.¹³⁰

KİS esas olarak, nükleer, biyolojik ve kimyasal (NBK) silahları olarak üçe ayrılır. Bunların kullanılmasındaki amaç, düşmanın kesin ve etkili bir şekilde zarar

¹³⁰ "Kitle İmha Silahları ve Dünya Ülkeleri", <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=91&sayfa=62> (20.07.2008).

görmesi, yok edilmesidir. Bu amacın bütün dünya için ciddi bir tehdit oluşturduğu ortadadır.¹³¹

KİS'i yalnız NBK ile sınırlamanın da tam olarak doğru olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında geniş kitlelere etkin bir şekilde zarar verme amacıyla kullanılmış olan konvansiyonel silahlar da yaratmış oldukları tahrip ölçüsü açısından bir anlamda KİS olarak tanımlanabilirler.

2.8.1.Nükleer Silahlar

KİS arasında fizik tahrip açısından en etkili ve hatta yerküremizi tamamen ortadan kaldırması olası olanlar nükleer silahlardır. İkinci Dünya Savaşı sırasında atom bombasını geliştiren ABD bunu ilk olarak 6 Ağustos 1945 Japonya'da Hiroşima ve 9Ağustos 1945 Nagasaki'de kullandı. Hiroşima'da atılan bomba en az 90.000 kişinin doğrudan ölümüne neden oldu. Sonradan radyoaktivite etkisiyle de ölenler hesaba katılırsa kayıplar bunun daha çok üzerine çıktı. Bu olgu nükleer silahların fizik etkisini göstermesi açısından çok trajik bir örnektir. Bugünkü bilinen teknolojiyle atom bombası yapılması için önemli olan, bombayı yapmak değil, bomba için gerekli olan nükleer maddelerin sağlanmasıdır. Fisil, yani bölünebilir madde adını verdiğimiz uranyum izotoplarından U-233 ve U-235 ile insan yapısı olan plütonyum izotopu, Pu-239, nükleer silahların ham maddeleridir. Doğada bulunan uranyum cevheri (U₃ O₈) ancak % 0,711 oranında U 235 içerir. Bu maddenin nükleer amaçlı kullanılması için U 235 miktarının zenginleştirilerek en az % 4-5 düzeyine çıkartılması gerekmektedir ki bu ancak nükleer reaktörlerde kullanılabilir.

Bunun bir adım ötesi, uranyumun cevherinin % 90 oranında zenginleştirilerek, metal madde halinde nükleer savaş başlıklarında kullanılacak şekle sokulmasıdır. İşte bu zenginleştirme teknolojisi, bu gün atom silahları geliştirmek isteyen ülkelerin karşılaştıkları en büyük zorluktur. Yine U 235'in yanı sıra plütonyum (P-239) ile de nükleer bomba yapma olasılığı var ise de bu U 235 kullanımına göre daha pahalı bir yöntem olduğundan fazla rağbet görmez. Fizyon maddeleri nükleer füzyon ile enerji yaratarak patlamayı gerçekleştirir. Askeri güçler açısından bu silahların yalnız üretimi

¹³¹ Kitle İmha Silahları için ayrıca bkz: Ali Külebi, (2006a): "Nükleer Terör ve Savunma", *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, Sayı: 90: ss. 4-5. ve Ali Külebi (2006c): "Nükleer Terörden Korunma", *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, Sayı: 96: s.15.

değil, bunların kullanılabilir ve güvenilir şekilde korunması, sistemlerinin inandırıcı ve güvenilirliği, kullanacak personelin eğitimi düzeyi ve bunların kullanım yetkilerinin de belirlenmiş olması da çok önemlidir. Nükleer patlamanın oluşturduğu enerji üç temel form halinde ortaya çıkar. Bunlar, blast, termal radyasyon ve nükleer radyasyondur. Enerjinin bu üç formda dağılımı silahın gücüne, patlama noktasına ve çevrenin özelliklerine bağlıdır. Blast, ısı ve nükleer radyasyonun nispi etkileri silahın patlama noktasına göre tayin edilebilir. Nükleer patlamalar genel olarak; havada infilak, yüzeyde infilak, yüzey altında infilak ve yüksek irtifada infilak olarak sınıflandırılır. Nükleer teknoloji ve nükleer silahları için parasal boyutlarının aşırı büyüklüğünden her ülkenin elde etmesi kolay değildir. Bu silahların ne denli pahalı olduğu, ilk Amerikan atom bombası geliştirilmesi projesi olan Manhattan Project için 1945 fiyatlarıyla 1.9 milyar dolar harcanmış olmasıyla örneklenebilir. Bu paranın % 18'i füzyon için gerekli zenginleştirilmiş uranyum ve plütonyum için harcanmıştır. Gelişmekte olan ülkelerin, çok özel durum ve gerekleri olmadıkça nükleer silah edinim için çaba göstermelerinin bu nedenle çok anlamsız olduğu ortadadır.

2.8.2. Biyolojik Silahlar

Bu silahlar temel olarak insanlara yöneltilmiştir. Etkilerinin kontrol edilip sınıflandırılması açısından yalnız kullanan taraf için değil, tüm insanlık için çok tehlikeli oldukları ortadadır. Salgın ve enfeksiyon tehlikeleri nedeniyle daha ziyade korunmasız sivil hedefler için tehdit oluştururlar. Askeri hedefler bu bakımdan daha korunmalı ve hazırlıklıdır. Bunu koruyucu elbise, dezenfektan maddeler, aşı, çabuk teşhis ve güçlü antibiyotiklerle engelleyebilirler. Ayrıca biyolojik silahlar tatbik edildikleri alanlarda nükleer ve kimyasal silahlara göre daha uzun bir süre kalabilecekleri için tehlike ve etkileme boyutları çok yüksektir. Biyolojik silah olarak kullanılacak vasıtalar; bakteriler, virüsler, parazitler, mantarlar ve bitki veya hayvansal kökenli zehirlerdir. Biyolojik ajanlar, kimyasal silahların aksine etkilerinin tahmin edilmesi ve kontrolü son derece zordur. Etkileri, kimyasal ajanlardan daha fazla ısı, hava şartları ve topografik yapıya bağlıdır. Böylece, her zaman yalnız hedefi kirletme riski vardır. Bir çok biyolojik ajan etkili olabilmesi için solunum veya sindirim yoluyla alınmalıdır. Kimyasal ajanlarda olduğu gibi deri ile temas sonunda enfeksiyon yaratması olası değildir. Bu durumda, eğer biyolojik ajanlar doğru bir şekilde tespit edilebilirse buna karşı savunma kimyasal ajanlara karşı savunmadan daha kolaydır.

Tedavi yöntemleri, enfeksiyon gelişen kişilerde maruz kalınan ajanın belirlenebilmesine bağlıdır. Eğer belirlenemiyorsa geniş spektrumlu yüksek doz antibiyotik tedavisi uygulanmalıdır. Ajanın tespiti durumunda ise duyarlı antibiyotikler tercih edilerek tedaviye başlanmalıdır.

2.8.3.Kimyasal Silahlar

İlk kez birinci dünya savaşında Fransızlara karşı klor gazı olarak kullanılan bu silahlar fakir adamın atomu olarak da adlandırılabilirler. Çünkü bunları üretmek daha ucuzdur. Ancak bunlar, hazırlıklı ve korunmalı olan askeri güçleri etkilemeyeceğinden daha çok sivil halka karşı etkilidir. Birinci Dünya Savaşındaki korkunç sonuçlar dikkate alınarak 1925 Cenevre Protokolü ile zehirli gazların ve biyolojik maddelerin kullanımı yasaklanmıştır. Bu önlem İkinci Dünya Savaşında, protokole imza atmayanlar dahil dikkate alınmış ve bu silahlar kullanılmamıştır.

2.9.Bilgi Teknolojisi Savaşı ve Riskler

Çağımızın giderek tamamen teknolojiye ve bununla ilgili olarak bilgisayara bağımlı olduğu gerçeğini göz önüne aldığımızda bundan böyle gerçekleşebilecek savaşların ve terörist tehditlerin de teknolojiden alabildiğine yararlanacakları olgusu doğaldır. Askeri terminolojiye Soft War (yumuşak savaş) olarak giren yeni bir tanımlama,düşman güçlerince karşı tarafa sahte bilgiler gönderilerek yanıltılmaları yoluyla morallerinin ve sistemlerinin bozulmasını ifade eder.¹³²

2.9.1.Bilgi Savaşı Silahları

Yeni bilgi teknolojileri olanaklarıyla gerçekleşecek geleceğin bilgi savaşlarında kullanılacak silahlar şöyle sıralanabilir;

1) Bilgisayar virüsleri,2) Bilgisayar kurtçukları,3) Truva atları,4) Tuzak kapılar,5) Çipler,6) Nano makineler ve mikroplar,7) Elektronik karıştırma uygulamaları,8) HERF (Yüksek enerji radyo frekansı bombası) ve EMP (Elektromanyetik titreşim)bombaları.

¹³² “Bilgi Teknolojisi Savaşı ve Riskler”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=56&sayfa=64> (20.07.2008).

Bunların amaçlar doğrultusunda kullanılması, teknolojik açıdan zayıf ülkeleri kendilerini sakınamayacak şekilde etkileyecek ve zarara uğratacaktır. Günümüzde bu bağlamda söz konusu olabilecek ve bütün ülkeleri tehdit edebilecek bazı olası senaryolar, konuyla ilgili kuruluşlar tarafından genelde şu başlıklar altında toplanmaktadır;

1) Askeri ve sivil kurumların sistemlerine, şimdilik uykuda olan virüslerin yerleştirilmiş olma olasılığı,

2) Komşu ve potansiyel düşman olan ülkelerin hackerlarının gerginlik veya savaş durumunda karşı ülke bilgisayar sistemlerine girme olasılıkları,

Savunma sanayileri olmayan ülkelere kullanılmakta olan savunma sistemlerinin veya sivil kuruluşların araç ve gereçlerinin büyük çoğunluğu dış alımla sağlanır. Müttefik bile olsalar cihazların temin edildiği ülkeler de ürettikleri araç ve gereçlerin birçok parçasını üçüncü ülkelere alabilmektedirler. Bilindiği üzere artık kullanılmakta olan bütün sistemler ve donanımlar bilgisayar destekli ve çok çeşitli bilgisayar çipleri ile çalıştırılmaktadır.

Kullanılan birçok cihazın kökeni bilinse bile bunlarda kullanılan parçaların kökeni veya kimlerin elinden geçtiği çok iyi bilinemez. Bu nedenle bilgisayar kullanan ulusal kuruluşların sistemlerine , “Trojan Horse” (Truva Atı) ve yukarıda değinilmiş olan öteki benzeri bilgisayar virüsleri yerleştirilmiş olma olasılığında, bu virüslerin gerektiğinde aktif hale getirilmesi durumunda karşılaşılabilecek olası tehlikelere açık oldukları gerçeği ve buna karşı önlem alınması gerekmektedir.

Bu bağlamda söz konusu araç ve donanımları kullanmaları nedeniyle tehdiye duyarlı durumdaki kuruluşlar;

Enterkonnekte veya bağımsız elektrik sistemleri, Enterkonnekte veya bağımsız doğalgaz sistemleri, Barajlar, Petrol boru hattı sistemleri, Fabrika veya büyük üretim sistemleri, Menkul kıymetler borsası ve bankacılık iletişim sistemleri, Telekomünikasyon ve özellikle fiberoptik sistemleri, Hava trafik kontrol sistemleri, Askeri erken uyarı sistemleri, Askeri komuta sistemleri, Silah sistemleri (uçak, helikopter, tank, top vs.) olarak tanımlanabilir.

2.9.2.Başka Tehdit Kaynağı : Hacker'lar

Bir başka virüs bulaştırma yöntemi ise sistemlerin hack edilerek, illegal bir şekilde sonradan girilmesi şeklinde gerçekleştirilebilir. Şu anda dünyada 250.000 civarında hacker olduğu söylenmektedir. Bu hackerların büyük bir kısmının en büyük hobisi devlet ve askeri kuruluşların bilgisayarlarının şifrelerini kırarak- hack ederek girmektir. Bunların bir kısmı da potansiyel sanal teröristtir. Bu potansiyel sanal teröristlerin gerektiğinde kötü amaçlı kişilerin emri altına girmeleri söz konusu olabilir. Yine bu kişiler kötü emelli ülkeler tarafından kullanılabilir. Birçok ülkenin ve kurumun olduğu gibi Amerika Birleşik Devletleri'nin devlet ve özellikle askeri kuruluşlarının bilgisayar sistemleri de hemen hemen her gün hack edilmeye çalışılmakta veya hack edilmektedir.¹³³

¹³³ Siber Terör için ayrıca bkz: Dumanlı, 2007: 21.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI SİLAHLANMANIN AKTÖRLERİ

1. Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Silahlanma

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte, dünyanın daha güvenilir olacağı beklentileri doğmuştur. Ancak bu dönem sonrasında devletlerarasındaki güvenlik sorunu sona ermemiş ve hatta silahlanmanın en üst düzeye çıktığı görülmüştür. Günümüz dünyasına bakıldığında Soğuk Savaş döneminde dahi silahlanmaya bu kadar para harcanmadığını söylenebilir. Bugün, ekonomik güçlerinin artışına paralel olarak dünya ülkelerinin savunmaya ve silahlanmaya ayırdıkları bütçeyi de arttırdıkları izlenmektedir. Dünya ülkelerinin tamamının silahlanmaya ayırdığı paranın üçte ikisini harcayan ABD ve diğer NATO ülkelerinin yanı sıra bu silahlanma yarışına Çin'in de katıldığı görülmektedir.¹³⁴

Avrupa'nın bağımsız araştırma merkezlerinden Stockholm Uluslararası Barış Araştırma Enstitüsü SIPRI'nin yıllık raporunda, 2006 yılında askeri harcamaların 1 trilyon 204 milyar dolara ulaştığı, bu rakamın yarısına yakınının ABD'ye ait olduğu belirtilmiştir. Rapora göre, 2006'da küresel askeri harcama tutarı 10 yıl öncesine göre yüzde 37 artmıştır. Bu harcamaların neredeyse yarısını (% 46) yani 528,7 milyar dolarlık kısmını ABD yapmaktadır. Söz konusu rakamı çoğunlukla Afganistan ve Irak'taki maliyetli operasyonlar oluşturmaktadır. ABD'yi 59 milyarla Britanya, 53 milyarla Fransa, 49,5 milyarla Çin, 43 milyarla Japonya, 37 milyarla Almanya, 34,7 milyarla Rusya, 29,9 milyarla İtalya, 29 milyar dolarla Suudi Arabistan izlemektedir. 2002–2006 yılları arasında en büyük silah satıcılarının ABD ve Rusya olduğu görülmüştür. Bu dönemde en çok silah satın alan ülkeler de Çin ve Hindistan olmuştur. Soğuk Savaş döneminde bile silahlanmaya ayrılan parada artış bu kadar hızlı olmadığı

¹³⁴ “Soğuk Savaş Sonrası Dünyada Silahlanma Yarışı”
[http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=972&sayfa=21\(20.07.2008\)](http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=972&sayfa=21(20.07.2008)).

söylenbilir. 80’li yılların sonunda artış yılda yüzde 2 iken, günümüzde yıllık artış oranı yüzde 6 şeklinde gerçekleşmektedir.¹³⁵

Çin’in askeri harcamalarındaki artışa daha önce Pentagon tarafından da dikkat çekilmiştir. Yıllık rapor yayımlayan Pentagon, 25 Mayıs 2007 tarihli raporunda, Çin’in artan askeri potansiyelinden endişe duyduğunu dile getirmiştir. Buna karşılık Çin’in Dışişleri yetkilisi, ABD’yi Çin’in “gizli niyetlerinin” bulunduğunu ileri sürerek kasıtlı olarak Çin’in askeri tehdidini abartmakla suçlamıştır. Ocak ayında Çin’in uzaya füze fırlatarak kendi uydusunu vurmasından sonra Amerikan Merkezi Haber Alma Teşkilatı’nın (CIA) eski başkanı olan Gates, Çin’in askeri kapasitelerinin artışının ve askeri harcamalarını kolaylıkla gizleyebilmesinin bir endişe kaynağı olduğunu belirtmiştir. Gates şu şekilde konuşmuştur:¹³⁶

“Parlamento denetiminin olmadığı devletlerde silahlı kuvvetler için harcanan para diğer ülkelere nazaran çok daha kolaylıkla saklanabiliyor. Bu, SSCB döneminin de büyük bir sorundu. Çinlilerin ordu için bütçede görünenden çok daha fazla para harcadığından kuşkuluyorum”.

SIPRI’nın raporunda 49,5 milyar dolarlık Çin askeri bütçesinin Asya’nın en büyük savunma bütçesi olan Japonya’yı solladığı belirtilmiştir. ABD’ye bir rekabet oluşturacak güce sahip olmasa da günümüzde Çin’in “yeni nesil füzelerin” yanı sıra kendi uçak sanayisini geliştirdiği ve uçak gemi üretimine de başladığı bilinmektedir.¹³⁷ Günümüz dünyasında artan askeri harcamaların ve savaşlar için ayrılan bütçelerin Irak ve Afganistan’ın istikrara kavuşmasına katkı sağlayamadığı gibi en çok silah alan bölgelerden olan Orta Doğu’ya daha fazla kan ve istikrarsızlık getirdiğine tanık oluyoruz. Nitekim silaha verilen parayla yani savaşa harcanan parayla barış satın alınamayacağı da bir gerçektir.¹³⁸

¹³⁵ <http://www.sipri.org/contents/editors/YB07launch> (05.07.2008).

¹³⁶ http://www.dunyagundemi.com/ydg/index.php?option=com_content&task=view&id=549&Itemid=65 (05.07.2008).

¹³⁷ Ainur Nogayeva, (2007b): “ABD’den Silaha Büyük Kaynak”, *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, Sayı: 159: s.17.

¹³⁸ Soğuk Savaş Sonrası Dünyada Silahlanma Yarışı” <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=972&sayfa=21>(20.07.2008).

Bush'un ilk başkanlık döneminde ABD'nin ulusal füze savunma sistemini kurmaya planlaması ve 2001 yılının sonunda bu planlar doğrultusunda Soğuk Savaş'taki dehşet dengesinin mihenk taşı sayılan 1972 Anti Balistik Füze Anlaşması'ndan (ABM) çıkması dünyada büyük gürültü koparmıştır. Plana göre füze savunma sistemi, bütün ABD'yi (ve perspektifte müttefiklerini) “şer eksenini” ülkeleri başta olmak üzere güvensiz ve istikrarsız ülkelere gelebilecek muhtemel füze saldırılarından koruyacaktır. Ulusal füze savunma sisteminin “savunması”, ABD'ye düşman olan ve olabilecek ülkelerin stratejik füze elde etme ve/veya bunları ABD'ye karşı kullanma ihtimalleri üzerinde kurgulanmıştır.¹³⁹ ABM Anlaşması, Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyetler Birliği'nin sadece başkentlerinin füze savunma sisteminin kalkanı altında bulunmasına izin vererek iki ülkeyi karşılıklı olarak birbirlerinin stratejik saldırılarına açık bırakıyordu. 2001'de ABM Anlaşması'ndan çekilen ABD, Alaska'da stratejik füze kalkanı kurmaya yöneldi. (Buna paralel olarak ABD, taktik füze savunma sistemlerini kurarak çok düzeyli entegre füze savunma sistemi oluşturmaya başladı.) Bugün gelinen aşamada Amerikan stratejik füze savunma sisteminin Avrupa'yı da kapsamaya amacıyla bazı Doğu Avrupa ülkeleriyle görüşmeler başladı. Stratejik füze savunma sisteminin Polonya'da veya Çek Cumhuriyeti'nde kurulabileceğinden bahsedilmektedir. Buna paralel olarak ABD, “uluslararası terörizmle savaş” kapsamında küçük çaplı nükleer bomba üretimi ve balistik füzelerin konvansiyonel başlıkla donatımı konusunda ısrar etmektedir. ABD, kendisinin ve müttefiklerinin güvenliğini “barbar” saldırılarından korumak açısından söz konusu önlemlerin gerekli olduğunu iddia etmektedir. Kimisine göre ise bu planlar, ABD'nin hegemonik gücünü yayma ve iletme yaşatma stratejisinin gerekli bir aşamasıdır. Günümüzde ABD'nin stratejik savunma konusunda aldığı tedbirlere değecek askeri potansiyele sahip olan tek ülke'nin Rusya olduğu söylenebilir. Bu sebeple Rusya yetkilileri, ABD planlarının stratejik istikrarı yıkıcı nitelikte olduğunu ve dolayısıyla Rusya'nın milli güvenliğini tehdit ettiğini ifade etmektedir. Özellikle Doğu Avrupa'daki stratejik füze savunma sisteminin Rusya sınırlarının çok yakınlarına kurulmaya planlanması Rusya'nın tepkilerini çekmektedir. ABD'nin iddiasına göre kalkan, İran başta olmak üzere Orta Doğu bölgesinden gelebilecek saldırılara karşı kurulacaktır.

¹³⁹ Anar Somuncuoğlu, (2006): “Yeni Silahlanma Yarışı”, *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, Sayı: 122: s.6.

Rusya ise, sistemin muhtemel kurulma yeri olan Polonya ve Çek Cumhuriyeti'nin söz konusu muhtemel saldırıların hedefinde bulunmadığını belirtiyor. Rusya ayrıca, Beyaz Rusya'nın sınırlarında kurulması planlanan füze savunma sistemiyle elindeki balistik füzelerin anlamsız hale getirilmeye çalışıldığı iddia edilmektedir. Bazı uzmanlar füze savunma sistemiyle birlikte konvansiyonel askeri gücün yerleşme zorunluluğuna dikkat çekerek, bu şekilde Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Anlaşması'nın (AKKA) tamamen tarihe gömüleceğini belirtmektedir. Rusya, füze savunma sisteminin kendi sınırlarının yakınlarına kurulduğu takdirde, karşı önlem almakta tereddüt etmeyeceğini ve benzer adımlar atabileceğini vurgulamaktadır. Şimdiden Beyaz Rusya'ya S-300'leri aktaran Rusya, füze savunma sisteminden dolayı Avrupa'nın hedef haline gelebileceğini ima etmektedir. Ağustos ayında ABD'nin balistik füzeleri konvansiyonel başlıklarla donatılması önerisini reddeden Rusya Savunma Bakanı, Rusya'nın Kısa ve Orta Menzilli Füzeler Anlaşması'ndan çıkabileceğini ima etmişti. Kimisine göre Rusya, istenmeyen gelişmeler halinde Avrupa sınırına orta menzilli füzeler yerleştirebilir. Bununla birlikte 1990'lı yıllarda önemli düşüşler yaşayan Rusya'nın askeri bütçesi son birkaç yılda tekrar artma eğilimine girdi. Bunun ötesinde askeri bütçesindeki kapalı ve dolayısıyla denetlenmeyen maddelerin tutarı büyük bir artış gösterdi. ABD tarafından tekrar silahlanma yarışına zorlanan Rusya, bir yandan ordusunun 1990'ların başında düştüğü durumu iyileştirmeye çalışırken, diğer yandan stratejik savunmasını geliştirmekte ve yüksek teknoloji silahların geliştirilmesi için harcamalar yapmaktadır. Rusya'nın son birkaç yıl içerisinde üretmeye başladığı yeni silahların işlevleri adeta Soğuk Savaş'ın tekrar başladığını göstermektedir. Yeni stratejik füzenin ayrılan başlığı ve her bir parçanın kendi başına manevra yapma yeteneği sayesinde, ABD füze savunma sistemleri tarafından durdurulamayacağı iddia edilmektedir. Söz konusu füzenin aslında füze kalkanını delip delemeyeceği konusunda farklı fikirler ortaya atıldı. Bu füzenin ancak uzaydan bertaraf edilebileceği ise ortaya atılan spekülasyonlar arasındadır.¹⁴⁰

2000'li yılların başından beri Rusya ve Çin, uzayın silahlandırılmasına karşı uluslararası anlaşmaların yapılması peşindedir. Aralık 2005'de BM Genel Kurulu'na Çin ve Rusya'nın girişimleri sonucunda sunulan ve "Uzayda silahlanma yarışının engellenmesi" adını taşıyan karar, 160 ülke tarafından desteklenirken, sadece ABD red

¹⁴⁰ Somuncuoğlu, 2006: 6-7.

oyu kullandı. Aynı şekilde Ekim 2005’de Rusya’nın Genel Kurul’a sunduğu “Uzay faaliyetlerinde şeffaflık ve güven kurucu tedbirler” karar tasarısına tek red oyunu kullanan yine ABD oldu. ABD, 2000’de uzay silahının geliştirme gerekliliğini Savunma Bakanlığı seviyesinde dile getirmişti. 2006 yılına gelindiğinde ise ABD’nin uzay silahını denemeye çok yakın olduğu konusundaki bilgiler basında yer aldı.¹⁴¹

Halen ABD ile denk nükleer imha potansiyeline sahip olan Rusya, bu denklığı yitirmek istememektedir. Diğer taraftan şimdilik askeri gücü ekonomik gücünün gerisinde kalan Çin de ABD’nin tartışmasız ve sarsılmaz üstünlüğüne yol açabilecek gelişmeleri engellemeye çalışmaktadır. İki ülke de buldukları durumlarda silahlanma yarışının ekonomik güçlerini zorlayacağını farkındadır. Yukarıda belirtilen sebeplerden dolayı stratejik istikrarı korumaya çalışan Rusya ve Çin’in girişimleri çoğu ülke tarafından desteklenirken, “dünyanın ilk ve tek küresel imparatorluğu” ABD ise “beni kimse tutamaz” tarzında hareket etmeye devam etmektedir.¹⁴²

Nisan 2008 itibariyle ABD’nin kıtalararası balistik füze sayısı 550, bunların taşıyabileceği nükleer başlık sayısı 1600, denizaltılardan atılabilecek füze sayısı 432, bunlara ait nükleer başlık sayısı 3216, bombardıman uçağı sayısı 243, bunların atılabilecek nükleer başlık sayısı ise 1098’dir. Buradan anlaşılacağı üzere ABD’nin elinde halen 5914 adet nükleer bomba bulunmaktadır. Buna karşı Ocak 2008 itibariyle Rusya Federasyonu’nun elinde 481 kıtalararası füze ile bunlarla atılabilecek 2027 nükleer başlık, 288 denizaltından atılabilecek balistik füze ile bunlarla sevk edilebilecek 1488 nükleer başlık, 79 bombardıman uçağı ve bunların atabileceği 632 nükleer bomba bulunmaktadır. Bu bağlamda Rusya Federasyonu’nun 4147 nükleer başlığa sahip olduğu ve ABD’nin güçlenen Rusya’ya karşı füzesavar sistemleri geliştirmek için çalışmasının gerçek nedeni anlaşılabilir. ABD’nin bugün elindeki füzesavar savunma sistemleri Clinton yönetimince “Ulusal Balistik Füze Savunması” diye adlandırılan, yerde konuşlandırılan çok kademeli önleyici füze sistemidir. Bu sistem atmosfer dışında füzeden ayrılan vurucu aracın uzayda radar ve enfraruj sistemleri ile hedefi bulması ve fiziki olarak vurması şeklinde çalışır. Buradaki avlama yöntemi hedef füzenin yarı yolda, uçuş esnasında vurulmasıdır. Bu sistem çeşitli denemelerde kimi zaman başarılı

¹⁴¹ Somuncuoğlu, 2006: 6-7.

¹⁴² Somuncuoğlu, 2006: 6-7.

kimi zaman da başarısız sonuçlar elde etmesi açısından hala üzerinde tereddütler ve sorunlar ihtiva etmektedir. Bu sistemin iyi bir şekilde işleminin erken uyarı radarlarına bağlı olduğu ve bu nedenle Orta Doğu, Avrupa, Alaska ve Grönland'da yeni ve etkin radar üslerinin kurulması gereğinin söz konusu olduğu yetkililerce ifade edilmektedir.¹⁴³

2.Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Silahlanmanın Aktörleri

Bu dönemde silahlanma yarışına birçok devlet girişmiştir. Fakat bunlardan en önemlileri ABD ve Çin'dir. Çünkü bu devletlerin silahlanmaları birebir uluslararası sistemi ve uluslararası ekonomileri etkilemektedir.

2.1.Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

ABD iç ve dış politikalarına son dönemlerde, ülke sorunlarının yalnız ordu gücüyle ile çözülebileceğini savunan realist paradigma hakim olmuştur. Eskiden Amerikalılar, tarihi, “savaş”ların sekteye uğrattığı “barış dolu yaşam” olarak tanımlarken, artık savaşı planlamak, hazırlamak ve başlatmak Amerikalılar için kalıcı, olağan ve gündelik bir hal almıştır. ABD kültüründe “güç kullanımı”, başvurulacak son çare olmaktan çıkmış, hayatın bir parçası haline gelmiştir. Bir anlamda idealizmin yerini katı bir realizm almıştır. İç güvenliğin sağlanması ve ABD'nin evrensel demokratik değer ve ideallerinin dünyaya yayılması adına silah ve bombalara bağımlılığının gittikçe artması, ABD'de realizmin dolayısıyla da militarizmin yükselişinde önemli bir etkidir. Amerikalılar milletin gücünü ve refahını, askeri anlamda hazırlıklı olma ve askeri müdahaleyle tanımlar hale gelmişlerdir. Bilgi çağıyla birlikte, savaşın estetiğinin değişip yeni bir çehre bulması askeri kuruluşlara ve askerlere karşı kamuoyunda olumlu bir tablo oluşmasına neden olmuştur. Nitekim Soğuk Savaş'ın sona ermesinden beri, devlet kuruluşlarını derecelendirmeye ve onlara karşı güven ölçmeye yönelik yapılan kamuoyu yoklamalarında ordu ilk sıralarda yer almıştır. Halkın gözünde “ABD askeri” geleneksel değerler ve erdemin sembolü olarak yer edinmiştir. Günümüzde 1960'lardaki militarizm karşıtı solcu-liberal aktivistler arasında bile militarizm daha

¹⁴³ “Ülkelerin Stratejik Nükleer Güçleri”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1312&sayfa=5> (20.07.2008).

yumuşak-esnek bir görünüm kazanmıştır. Savaş gittikçe Amerikan yaşam tarzıyla bütünleşen ve onu temsil eden bir hal almış, 11 Eylül 2001 ise bu duruma sadece ivme kazandırmıştır.¹⁴⁴

Soğuk Savaş sonrası dönemde, Vietnam yenilgisi ardından kendine güveni azalan bir ABD görmek istemeyen ve evrensel Amerikan değerlerinin ancak “güç” ile yayılabileceğini düşünen “yeni-muhafazakâr” aydınların yükselişe geçmesi militarizmin yaygınlaşmasında önemli rol oynamaktadır. Ayrıca, “Revolution in Military Affairs” (Askeri Yapılarda Devrim) olarak bilinen yüksek teknolojinin askeri teçhizatlarda uygulanması ile “akıllı silah”ların kullanımına geçilmesi de “militarizm”in ivme kazanmasında başat öneme sahiptir. Böylece, bilgi çağının ürünü olan post-modern savaş dönemi başlamıştır. Ağır ve hantal orduların yerini küçük-profesyonel, esnek ve hızlı birlikler alırken, zaferin kolay alınmasını sağlayan yüksek teknolojik askeri ürünler kullanılmaya başlanmıştır. ABD, “kültür emperyalizmi”nin göstergesi olan Hollywood filmleriyle de (1980’lerdeki “Top Gun” ve Rambo serisi filmleri gibi senaryolarla) militarizmi inceden inceye halka sunmuştur. Petrol ve enerji kaynaklarına erişimde aksaklıkların giderilmesi ve ABD’nin “Orta Doğu’ya hâkim olma gereksinimi” de askeri gücün kullanımının yaygınlaşmasında etkili olmuştur.¹⁴⁵

Evanjelik-radikal sağ da militarizmin gelişmesine önemli katkılar sağlamıştır. Muhafazakâr Evanjelikler 1960’larda ordunun “geleneksel faziletlerinin” öne çıkarılmasında etkili olmuşlardır. Evanjelikler, daha önce kuvvet kullanımına duydukları şüpheleri yenerek, İsrail’in varlığından aldıkları güç ve ona duydukları bağlılıkla “adil savaş” geleneğinin esnek şekilde yorumlanmasına sebep olmuşlardır. Askeri kuvvetin kullanımına taraf olmuş, ABD’nin on yıllardır kullanmakta olduğu, savaşı en son çare olarak gören “caydırma” stratejisinin terk edilip salt “saldırganlığın” ön plana çıkarıldığı bir stratejinin geliştirilmesine neden olmuşlardır. Evanjelikler, ABD’nin Soğuk Savaş’ta baş düşman olarak gördüğü Komünistlerin yerine İslam’ı getirmişler ve İsrail’le ABD’nin kaderlerinin bu noktada kesiştiğine inanmışlardır.

¹⁴⁴ “Dünyada Sivilleşmenin Öncülüğünü Yapan ABD’de Militarizm Yükselişte”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=246&sayfa=55> (20.07.2008).

¹⁴⁵ “Dünyada Sivilleşmenin Öncülüğünü Yapan ABD’de Militarizm Yükselişte”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=246&sayfa=55> (20.07.2008).

İsrail'e tanınan "askeri güç kullanma esnekliğini" kendileri kullanmayı uygun bulmuşlardır.¹⁴⁶

ABD'de siyasi sistemin beraberinde getirdiği unsurlar da militarizmin gelişmesinde etkili olmuştur. Sistemin yeterince "etik" işleyememesine neden olan ana faktör, başkanlık sisteminin getirmiş olduğu görev ve yükümlülüklerdir. Bu bağlamda, herhangi bir savaş ilanına ABD Başkanı'nın karar vermesi, Kongre'ye bu konuda anayasal sorumluluk, yetki ve ayrıcalık verilmemesi sıkıntı yaratmaktadır. ABD güçlerinin "ulusal savunma" haricinde de kullanılması, savunma bütçesinin oluşturulmasındaki yanlışlıklar ve diğer ülkelerle olan ilişkilerde farklı zaman ve durumlarda izlenecek adım ve araçların (görüşme-diplomasi, ticaret veya kültürel etkileşim gibi) çeşitliliğinden yararlanılmaması da önemli bir durum teşkil etmektedir. Milli savunma konusunda Cumhuriyetçiler ile Demokratlar arasında belirgin bir görüş ayrılığının olmaması da militarizme yönelişi tetiklemiştir. Irak Savaşı'yla başlayan ülke çapındaki gösteriler, siyasi kadro tarafından destek bulmamıştır. Nitekim, ülkenin siyasi liderleri, orduyu ABD'nin evrensel değerlerini barındıran bir uluslararası düzenin yaratılmasında temel araç olarak görmüşlerdir. Ayrıca, 2004 başkanlık seçiminde Kerry ile Bush'un milli güvenlik konularındaki ayrılıkları ilkedен ziyade taktik konusunda olmuştur. Kerry, Bush'un "terörle mücadelesi"ni sorgularken, Irak'taki savaşın kötü yönetildiğinden duyduğu rahatsızlığı dile getirmekle yetinmiştir.¹⁴⁷

1990'larla birlikte ABD'nin askeri gücü, ABD'yi korumak ve saldırganları caydırmakla özdeşleşeceğine Somali, Haiti ve Kosova gibi kriz bölgelerindeki sorunların çözümüyle anılır olmuştur. Öyle ki, güç kullanımı ABD'nin dünyada istediklerini yapabilmek için kullandığı en etkili yöntem olmuştur. Zaten, ABD Savunma Bakanlığı Pentagon'un şu anki (enflasyona uyarlanmış) bütçesi Soğuk Savaş dönemi ortalama savunma bütçesinden % 12 daha fazla olduğu gibi kendinden sonra gelen 32 güçlü ülkenin savunma bütçelerinin toplamından da fazladır. 2006 için

¹⁴⁶ Dünyada Sivilleşmenin Öncülüğünü Yapan ABD'de Militarizm Yükselişte", <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=246&sayfa=55> (20.07.2008).

¹⁴⁷ Dünyada Sivilleşmenin Öncülüğünü Yapan ABD'de Militarizm Yükselişte", <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=246&sayfa=55> (20.07.2008).

önerilen rakam 419.3 milyar Dolar'dır. 2009'a kadar düşünülen rakamın ise Soğuk Savaş zamanındaki ortalama bütçeyi % 23 oranında aşması beklenmektedir.¹⁴⁸

2.1.2. Askeri Müdahaleler ve ABD

Askeri alanda yapılanmanın ABD kitlelerince algılanan temel işlevi “küresel güç projeksiyonu”dur. Bu bağlamda, ABD'nin “dünyanın polis gücü” olarak algılanması biraz abartılmış olmakla birlikte, çok da yanlış bir olgu sayılmaz. Yeni-muhafazakar felsefenin yükselişe geçmesinden beri, güç kullanımını engelleyen oto kontrol ve frenleme kaybolmuştur. Nitekim, 1945-1988 arası ABD'nin yaklaşık altı askeri müdahalesi bulunurken, Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla birlikte söz konusu müdahaleler adeta günlük olaylardan sayılmaya başlamıştır. 1988'den beri yaklaşık dokuz büyük askeri müdahale yaşanmıştır. Clinton dönemindeki füze saldırıları, 1990'ların sonlarında neredeyse her gün Irak'ın bombalanması ve Ruanda, Kolombiya, Doğu Timor ve Filipinler'deki yarı-muharebe görevindeki askerlerinin varlığı, ABD askeri müdahalelerinin akıl almaz boyutunu gözler önüne sermiştir. Ayrıca ABD halkının, dünyanın diğer bir köşesindeki kriz noktasında ülkelerinin askerlerinin ne yaptıkları hakkındaki en son bilgileri gazetelerden almaya alışmaları, ABD halkı için kriz ve savaşın olağan karşılanmaya başladığına işaret etmektedir.¹⁴⁹ ABD gücünü artık halktan almamaktadır. Mevcut durumda güç Pentagon'a kaymış gözükmektedir. Her ne kadar Bush yönetimi bu durumdan şikayetçi olan özellikle savaş karşıtı çevreleri yatıştırmak amaçlı Pentagon'a biçilen rol ve güç paylaşımında hassas dengeleri korumaya çalışsa da bu “anti-demokratik güç” kayması, üzerinde durulması gereken önemli bir mevzudur. Bush'un ABD'nin terörle mücadelesinden dolayı artık saldırı durumunda bulunduğunu vurgulaması ile savaş kültürüyle barışık bir halkın varlığına seslenmesi söz konusu durumu açık şekilde ifade etmektedir. 130 ülkede yaklaşık 700 ve ülke çapında yaklaşık 970 üs bulduran ABD, her ne kadar tasarruf amacıyla ve mevcut güçleri daha etkili ve zamanın şartlarına uygun kullanmak adına bu üslerde kısıntıya gidilmesi yönünde adımlar atmış olsa da kapanacak üslerde yaşayan, geçimlerini savunma endüstrisinden sağlayan insanların tepkisi ile yerel ekonominin olumsuz yönde etkilenmesi, savunma

¹⁴⁸ Dünyada Sivilleşmenin Öncülüğünü Yapan ABD'de Militarizm Yükselişte”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=246&sayfa=55> (20.07.2008).

¹⁴⁹ Dünyada Sivilleşmenin Öncülüğünü Yapan ABD'de Militarizm Yükselişte”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=246&sayfa=55> (20.07.2008).

endüstrisine olan bağımlılığın dudak uçuklatıcı boyutlarını gözler önüne sermektedir.¹⁵⁰ Dolayısıyla; milli güvenlik adına “savunma” değil de “saldırı” amaçlı askeri güç ve potansiyelin kullanılması, ABD’nin dünyanın diğer yerlerinde bulundurduğu üslerle yayılmacı ve yeni sömürgeci bir politika izlemesi, ABD dış politikasının şekillenmesinde petrol ve silah baronlarının oynadıkları rol ile üst düzey siyasilere silah endüstrisindeki yöneticilerle yakın bağ kurmalarına izin veren gevşek yasaların bulunması, militarizmi tetikleyen diğer bazı unsurları oluşturmaktadır.¹⁵¹

2.1.3.ABD’nin Stratejik Hava Savunma Sistemleri

2.1.3.1.Aegis Balistik Füze Savunma Sistemi

Bu sistem deniz üzerinde gemilerde konuşlandırılır. Standard Füze 3 veya SM – 3 denilen savunma füze sistemine dayanır. 100 kadar ayrı hedefi aynı anda tespit ve izleme olanağına sahiptir. SM – 3 Füzesi 3 kademeli ve hedefi vurarak çalışan bir sistemdir. Ne var ki Stratejik Kıtalararası Füzeleri önlemede yavaş olduğuna dair şüpheler vardır. Bunu gidermek için düşman tarafından fırlatma safhasında tespitte ağırlık verme yolunda Pentagonca kısa ve orta menzilli füzelere karşı da etkin olabilecek bir uygulamaya gidilmesi yolunda karara varılmıştır.¹⁵²

2.1.3.2.Havada Konuşlandırılmış Lazerli Savunma

Bu sistem buna göre uyarlanmış bir Boeing 747 uçağının kimyasal oksijen – iyodik lazer topuyla konuşlandırılmasına dayanır. Sistem başlangıçta savaş alanındaki kısa ve orta menzilli füzelere karşı düşünülmüş ise de stratejik kıtalararası füzelere karşı da kullanılabilmesi yönünde düşünceler oluşmuştur. Bu sistem menzilleri açısından

¹⁵⁰ “Dünyada Sivilleşmenin Öncülüğünü Yapan ABD’de Militarizm Yükselişte”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=246&sayfa=55> (20.07.2008).

¹⁵¹ “Dünyada Sivilleşmenin Öncülüğünü Yapan ABD’de Militarizm Yükselişte”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=246&sayfa=55> (20.07.2008).

¹⁵² “ABD’nin Stratejik Hava Savunma Sistemleri”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1312&sayfa=5> (20.07.2008).

bütün söz konusu füzelerin fırlatma safhasında etkisiz hale getirilmelerini öngörür. Pentagon'un bu sistemi 2008–210 yılları arasında hizmete sokacağı öngörülmektedir.¹⁵³

2.1.3.3. Terminal Yüksek İrtifa Alanı Savunması

Bu sistem atıştan sonra tek kademeli füzeden ayrılan bir vuruş aracıdır ve hedefi fiziki vuruşla imha eder. Füze taşıyıcı bir kamyonun ateşlenir. Kısa ve orta menzilli füzeleri seyirlerinin sonlarına doğru atmosfer içi veya dışı yakalar. 2008 yılı içinde hizmete girmesi planlanmıştır.¹⁵⁴

2.1.3.4. Patroit Geliştirilmiş İleri kapasite (PAC-3) sistemi

Hedefi seyir bir fırlatıcıdan atılan tek parça ve fiziki vuruşla imha eden füzedir. Kısa ve orta menzilli füzeleri alçak irtifada nihai uçuş safhasında yakalar. % 90 başarı ortalamasına erişmiş ve halen kullanımda olan bir sistemdir.¹⁵⁵

2.1.3.5. Uzay izleme ve Gözlem Sistemi (Uzaya Konuşlu Düşük Enfraruj Sistemi)

Temelde iki uydu ihtiva etse de 30 kadar uydunun bir takım olarak Amerikan Füzesavar Savunma Sistemine bilgi ve veri konusunda katkıda bulunması şeklinde tasarlanmıştır. 2011 yılından önce tam olarak kullanıma girmesi beklenmemektedir.¹⁵⁶

2.1.3.6. Uzay Konuşlu Yüksek Enfraruj Sistemi

Bu sistem jeosenkronize yörüngedeki dört uydu ve iki eliptik yörüngede bulunan uydu üzerindeki sensorlardan müteşekkildir. Ana amacı ateşlenen füzelerin etkin izlenmesini sağlayıp bildirmektir.¹⁵⁷

¹⁵³ “ABD'nin Stratejik Hava Savunma Sistemleri”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1312&sayfa=5> (20.07.2008).

¹⁵⁴ “ABD'nin Stratejik Hava Savunma Sistemleri”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1312&sayfa=5> (20.07.2008).

¹⁵⁵ “ABD'nin Stratejik Hava Savunma Sistemleri”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1312&sayfa=5> (20.07.2008).

¹⁵⁶ “ABD'nin Stratejik Hava Savunma Sistemleri”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1312&sayfa=5> (20.07.2008).

2.1.3.7.Kinetik Enerji Önleyicisi

Üç güçlü fırlatma sistemi ve bir imha edici araçtan müteşekkildir. Kıtalararası balistik füzeleri saniyede 6 km süratle çarpma gücüyle imhayı öngören bir sistemdir. Atılan düşman füzesini fırlatma anında yakalamayı hedefler. 2008 yılında denemelerine başlanacak bu sistemin kara, deniz ve uzaya konuşlandırılması tasarlanmaktadır.¹⁵⁸

2.2.Çin Halk Cumhuriyeti

Çin'in son on beş yıldır süren büyük yükselişini bir ölçüde Sovyetler Birliği'nin çöküşüne ve ABD'nin komünizm korkusunun giderilmesiyle bu ülkeye yönelen çok uluslu şirket yatırımlarına bağlarsak yanılmış olmayız. Ama bu arada Çin yönetiminin büyük bir esneklik göstererek tarihsel değişimlerden yararlandığını ve Mao döneminin katı komünist politikalarını terk ederek 1,5 milyar insanı besleyecek, çalıştıracak ve daha iyi yaşam koşullarının yolunu açacak bir sisteme yönelmiş ve bunun gereklerini sağlamış olması da bilhassa değinilmeye değer. Çin, bugün kalkınma yolunda çok mesafe kat etmiştir. Çin'in gelişirken, kapalı bir ekonomiyken birden bire kapılarını dış dünyaya açması, bugüne kadar karşılaşmadığı bir dizi sorunu da beraberinde getirmiştir. Çin artık üreten ve bunun yanı sıra tüketen bir toplum olarak hammadde açlığı çekmektedir. Bu gereksinimlerin giderilmesi de çeşitli siyasal, ekonomik ve hatta askeri gereklerin yerine getirilmesini öngörür. Ayrıca Çin'in bugün gelmiş olduğu noktada birçok alanda ABD ile karşı karşıya gelmiş olması da kaçınılmaz bir sebep-sonuç ilişkisidir. Çin, ABD ile karşı karşıya geldikçe küresel gücün kudretini daha yakından tanımaktadır. Çin özellikle askeri, ekonomik ve teknolojik yönden ABD'nin gücünü ve nefesini ensesinde daha çok hissetmeye başlamış, ABD'nin ne kadar gerisinde olduğunu anlamıştır. Her ne kadar dünyada Çin'in ekonomik mucizesi ve küresel güç adaylığı söz konusu ise de realitede Çin'in özellikle ekonomik ve askeri alanda ABD'nin çok gerisinde olduğu da bir gerçektir.¹⁵⁹

¹⁵⁷ “ABD'nin Stratejik Hava Savunma Sistemleri”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1312&sayfa=5> (20.07.2008).

¹⁵⁸ “ABD'nin Stratejik Hava Savunma Sistemleri”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1312&sayfa=5> (20.07.2008).

¹⁵⁹ “Çin'in Çok Boyutlu Stratejileri”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1269&sayfa=7> (20.07.2008).

Çok hızlı bir şekilde kalkınmış olması ve yine aynı hızla bir sosyal değişim/dönüşüm içerisine girmiş olması nedeniyle Çin, bugün ekonomik anlamda limitlerde yaşamaktadır. 2005 yılında ABD ekonomisi 13 trilyon Dolarlık bir Gayri Safi Milli Hasıla'ya (GSMH) sahip iken bu rakam Çin için 2,3 trilyon Dolar civarındaydı. Hala 150 milyon Çinli'nin günlük gelirinin bir Doların altında olduğu ve insanların özellikle Çin'in Doğu bölgelerinde ciddi fakirlik düzeyinde yaşadıkları da bir realitedir. Halkın refah düzeyinin artması ve ihracata dönük sanayinin her geçen gün gelişmesi enerji gereksiniminin önemini de beraberinde getirmektedir. Bugün elektrik enerjisinin sağlanması için ortalama her hafta yeni bir, kömüre dayanan termoelektrik santralini devreye sokan Çin'in nükleer enerji konusunda da çok büyük yatırım planları vardır. Finansal açıdan da kırılgan bir yapıya sahip olan Çin, dışarıda değişen döviz paritelerinin etkisine açıktır. Bunu önlemek için gereken parasal sisteme geçmeyi ve döviz kurlarını serbest bırakmayı hala başaramamıştır.¹⁶⁰

2.2.1.Enerji

Çin'in önündeki önemli sorunların başında hammadde sağlanması ve güvencesi gelmekteyse de hammaddeyle ilişkili ve hatta bunun da önünde gelen sorununun enerji kaynaklarına dönük tedarik stratejileri olduğu açıktır. Çünkü Çin, sürdürülebilir bir kalkınma için enerjinin tedariki ve sürekliliğinin güvenceye alınmasını her büyük ülke gibi anlamıştır. Elektrik enerjisi sağlamak Çin sanayisi için yaşamsaldır. Çin, kurulan termoelektrik santrallerin eninde sonunda hava kirliliği nedeniyle kendi halkına kaçınılmaz zararlar vereceğinin de bilincinde olduğundan Hindistan ile paralel bir politika izleyerek hızla nükleer enerjiye yönelmektedir. Halen Çin Halk Cumhuriyeti'nde 11 adet faal nükleer reaktör bulunmakta, 6 tane yeni reaktör inşa halinde ve önemli bir miktar ise planlanmış veya inşasına başlanmak üzeredir. Bu çalışmalar sonucunda nükleer santral kapasitesi 2020 yılında altı misli artarak 50 GWe ve 2030 yılında da bunun üzerine bir 3 misli kapasite daha ekleyerek 120-150 GWe'e çıkacaktır. Zira Çin, nükleer reaktör inşa ve geliştirmesinde kendine yeterli olmanın da ötesinde gelecekte teknoloji ihraç etmeyi hedeflemektedir. Nükleer yakıt sağlama konusunda kendi olanaklarını geliştirirken kurulacak yeni santrallerle uranyum ithalatı

¹⁶⁰ "Çin'in Çok Boyutlu Stratejileri", <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1269&sayfa=7> (20.07.2008).

da artacak olan Çin, bu konuda petrol ve doğalgazda olduğu gibi dünya üzerindeki belli kaynaklara sahip ülkelerle siyasal ilişkileri sağlam tutma açısından, başta ABD olmak üzere birçok gelişmiş ülke ile rekabete girecektir.¹⁶¹

2.2.2.ABD ile Rekabet

Giderek güç kaybeden, ekonomik ve siyasal sorunları artan ABD ise Çin'in 20-30 yıl sonra kendi yerini alma olasılığını artık ciddi bir şekilde algılamaya başlamıştır. Bunu engelleme konusu ise ABD için yaşamsaldır. Çünkü dünyadaki hammadde ve özellikle enerjiye dönük kaynaklar giderek azalmaktadır. Bu kaynaklardan dilediği şekilde yararlanma amacına hayati bir yaklaşımla öncelik veren ABD'nin ise dünyanın hemen her yerinde giderek karşısına hammadde talepçisi olarak çıkan bir Çin'e tahammülü olamayacağı da açıktır. Bu nedenle güçlü potansiyel bir rakibin geciktirilmeden daha bebeklik çağında önünün kesilmesi son derece önemlidir. Bunu sağlamak için ise ABD'nin elinde belli ekonomik ve askeri araçlar vardır. ABD yeri geldikçe bunları kullanmaktadır. Giderek daha da çok kullanacaktır. Her şeyden önce Çin parasının değerinin devalüe edilmesi baskıları bu amacı taşır. Kendini hala ABD ile siyasal rekabete tam olarak hazır hissetmeyen Çin'in dış politikasının ise şu günlerde fazla agresif olmayan, sorunları yumuşaklıkla ve ABD'nin gelecekteki egemen gücünün azaltılmasını sağlayacak şekilde olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle Çin'in Şanghay İşbirliği Örgütü ve bu kapsamda Rusya Federasyonu ile ilişkileri ve yine AB ile bağlantıları bunu tesis amacı taşımaktadır. Bu bağlamda İran konusunda bile son zamanlarda ABD'ye karşı daha yumuşak bir politika izlemesi Çin'in uzlaşmacı bir dış politikada kararlı olduğunun belirtisidir. Bu konuda Çin'in özellikle BM platformunda sorumluluk sahibi bir ülke olarak etkinlik sağlama politikası izlemesi değinilmeye değer bir başarıdır.¹⁶²

¹⁶¹ “Çin'in Çok Boyutlu Stratejileri”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1269&sayfa=7> (20.07.2008).

¹⁶² “Çin'in Çok Boyutlu Stratejileri”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1269&sayfa=7> (20.07.2008).

2.2.3.Çin'in Askeri Gücü

2.2.3.1.Çin Halk Kurtuluş Ordusu

Çin Halk Cumhuriyeti Ordusu dünyadaki genel uygulamanın aksine politik olarak tarafsız bir ordu değildir. Çin'de ordu parti ile iç içedir. Birçok parti üyesi muvazzaf askerdir. Kuruluş günlerinden itibaren ordu Çin Halk Cumhuriyeti'nin yönetiminde söz sahibi olduğu gibi zaman zaman da içerideki karışıklık ve hatta isyanları bizzat engelleyip güç kullanmış ve Çin Komünist Partisi'nin egemenliğinin sürmesini sağlamıştır. Yine bu bağlamda Çinli yöneticilerin çoğunun askeri güçle yakın ilişkileri olduğu ve bundan politik güç aldıkları da bilinir. Çin Halk Kurtuluş Ordusu'nun politik etkinliği ve politika ile iç içe olmasının yanı sıra bir özelliği de önemli bir ekonomik ve endüstriyel güç olmasıdır. Ordu, Çin ekonomisinin içinde yalnız savunma alanında üretim yapmakla kalmayıp bunun dışına da çıkabilen bir güçtür. Ne var ki son yıllarda ekonomiye ciddi olarak karışmış olan Çin Ordusu'nun bu faaliyetinin yarardan çok zarar getirdiği anlaşılmıştır. Özellikle rüşvet ve disiplinsizlikten uzaklaşma hususlarının bu ekonomik ilişkilerle giderek artması, ordunun moralini bozmaya başlaması Çinli yöneticileri bu yönde sınırlandırmalara zorlamaktadır. ABD ile dünya kaynaklarını paylaşmada askeri gücün düzeyinin önemini kavrayan Çin özellikle denizaşırı hareket gücüne erişme konusunda atılım yapma ve askeri nükleer gücünü sevk sistemleri dahil geliştirme gereğini ele almıştır.¹⁶³

2.2.3.2.Yeni Askeri Konsept

ABD ve Rusya'dan sonra giderek üçüncü bir güç haline gelen Çin'in silahlanmada yükselen emellerinin bugün erişmiş olduğu noktanın bölgede özellikle Tayvan ile olası bir çatışmada ABD ve Tayvan'a karşı koyabilecek ve deniz ticaretini ve ihracat yollarını da özellikle stratejik Malakka Boğazı'nda koruyabilecek düzeye geldiğini uzmanlar ifade etmektedirler. Hatta bunun da ötesinde Çin'in askeri gücünün artık bölgesel sınırların ötesine erişebileceği görülmektedir. Ejderha'nın silahlanma ve Çin Halk Kurtuluş Ordusu'nun modernizasyonu konusunda gerçekleştirmekte olduğu

¹⁶³ “Çin'in Çok Boyutlu Stratejileri”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1269&sayfa=7> (20.07.2008).

başarılar, bu ülkenin bir zamanlar silah satın aldığı Rusya'nın da önüne geçeceğini ve ABD'ye karşı 2020'lerde ciddi bir rakip olacağını göstermektedir.¹⁶⁴

Son 15 yılda etkin ve caydırıcı bir askeri güç olmanın en kestirme yolu olan balistik füzelere sahip olma ve bunları geliştirme konusunda Çin çok hızlı yol almıştır. Özellikle Tayvan'ı hedeflediği kısa menzilli taktik nükleer balistik füzeleri olan DF-11 ve DF-15'lerin sayısını 900 civarına çıkarmış, bunları her yıl 100'er adet arttırarak Tayvan'a karşı konuşlandırmaya da devam etmiştir. Ayrıca, özellikle Tayvan ile olası bir çatışmayı hesaplayan Çin, ABD'nin olası müdahalesi durumunda da artık geçmişteki güçsüz görünümde olmadığıнын sinyallerini yeni ve daha uzun menzilli, daha hassas isabet özelliğine sahip orta ve uzun menzilli balistik füzelerini silah envanterine katarak göstermektedir. Amerikan Savunma Bakanlığı kaynaklarına göre Çin'in elinde halen;

165

- 40–50 adet 1770 km menzilli CSS-5
- 14–18 adet 3000 km menzilli CSS-2
- 16–24 adet 5470 km menzilli CSS-3 balistik füze bulunmaktadır.

CSS-3 tipi füzelerin bugünkü kapasiteleriyle Amerika'nın en kuzeyine erişme yetenekleri vardır. Öte yandan ellerinde 20 kadar bulunduğu tahmin edilen 12.900 km. menzilli CSS-4 füzesi ile hemen bütün Amerika kıtasına erişme yeteneğine sahip olan Çin ayrıca geliştirip envanterine yeni soktuğu 7.500 km menzilli DF-31, 8.000 km menzilli JL-2, 11.200 km menzilli DF-31A'lar ile de uzun menzilli askeri yeteneğini ortaya koymaktadır.¹⁶⁶

Çin'in Rusya'dan son yıllarda edinmiş olduğu ve Sizzler tipi süpersonik Cruise Füzeleri ile donattığı 12 adet Kilo sınıfı ve geliştirmekte olduğu Shang sınıfı nükleer saldırı denizaltılarına Çin'in elindeki 200'den fazla Rus kökenli SU-27 ve SU-30 tipi savaş uçağı da eklendiğinde ABD'nin özellikle Pasifik'teki üstünlüğüne artık son verilmiş gibi gözükmektedir. ABD'nin askeri gücüne ve teknolojisine olası bir çatışma

¹⁶⁴ Ali Külebi, (2007): "Ejderha'nın Tek Küresel Güce Karşı Yeni Askeri Konsepti", *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, Sayı: 168: s.4

¹⁶⁵ Külebi, 2007: 4.

¹⁶⁶ Külebi, 2007: 4.

durumunda sınırlı şekilde karşı koyabileceğini bilen Çin'in yeni savaş taktikleri geliştirdiği de iddia edilmektedir.¹⁶⁷

Teknoloji alanındaki üstünlüğü ve kaynaklarının çokluğu belli olan ABD ordusunun olası bir çatışmadaki avantajlarına ve özellikle bilgi iletişimi teknolojilerine olan bağımlılığını bir zayıf nokta olarak değerlendirmeye aldığı anlaşılan Çin'in bir süredir bu alanda ciddi çalışmalar yaptığı bilinmektedir. Bilhassa ABD'nin haberleşme ve bilgi toplama alanında uydu bağımlılığını bilen Çin'in geçtiğimiz Ocak ayındaki deneme olarak kendine ait eski bir haberleşme uydusunu balistik füzeyle imha etmesi hatırlardadır. Ayrıca Çinli uzmanların ABD Savunma Bakanlığı bilgisayarlarına yoğun bir şekilde girmeye çalıştıkları da uzmanlarca iddia edilmektedir.¹⁶⁸

Bu çabalar da, ABD'nin askeri gücünün önemini iyi bilen Çinli askerlerin, ABD'nin bu avantajının Vietnam ve Irak'ta asimetrik savaşlarla ve basit yöntemlerle alt edilmiş olmasından hareketle, teknolojik alandaki avantajının da benzeri yöntemlerle alt edilebileceği doktrinine giderek önem verdiklerini göstermektedir.¹⁶⁹

Geçmişteki savaş konsepti, kitlesel güç kullanma ve topyekun savaşa mümkün olan en büyük sayısal askeri gücü sokma olan Çin, özellikle Çöl Fırtınası, NATO'nun Balkan operasyonları ve Sırbistan'a müdahalesi ile Afganistan ve son Irak savaşlarında teknoloji ağırlıklı savaş özelliklerinin farkına varmıştır. Bu bağlamda da gelecekteki savaşların, kara, hava ve denizden uzaya, elektromanyetik boyutlara erişeceğini hesabını yapmaktadır. Ayrıca gelecekteki çatışmaların uzun mesafelerde, kıtalararası boyutlarda olacağını ve bu nedenle uzayın ve teknolojinin daha da önem kazanacağını farkındadır. İşte bu şekilde uzayın giderek savaş sahası olma özelliğine ve bu noktada iletişim ve bilgi teknolojilerinin öne çıkacağını bilen Çin, olası rakibi ABD'yi bu alanda hızlı, basit ve arka kapıdan saldırıya uğratabilecek taktikler geliştirme zorunluluğunun bilincine varmıştır. Ancak bu parametrelerde, kendi uzay ve iletişim sistemlerinin de aynı şekilde tehdit altında olduğunu bilen Çinlilerin bu alanda da koruyucu önlemler alıp, çalışmalar yaptıkları bilinmektedir. Çin, uzayın kontrolünü ele geçirmeden hava ve deniz hâkimiyetinin olanaksız olduğunu farkındadırlar. Savaş

¹⁶⁷ Külebi, 2007: 4-5.

¹⁶⁸ *The Economist*, 04 August 2007: p.23.

¹⁶⁹ Külebi, 2007: 5.

alanında hâkimiyeti ele geçirmek için ise uzayda da sürat, imha gücü, hassas vuruş yeteneği ve menzil parametreleri önem kazanmaktadır ve Çin işte bu alanda atılımları hedeflemiştir. Geçmişte uzayın önemi ağırlıklı olarak keşfe yönelik idiyse de bugün özellikle ABD ordusu açısından artık uzay aynı ölçülerde, haberleşme, yer pozisyonu tayini, entegre taktik ihbar, saldırı değerlendirmesi, istihbarat ve çevre ile meteoroloji gibi unsurlara da hizmet etme ve savaşı yönlendirmede önem kazanmaktadır.¹⁷⁰

Bir ordunun haberleşme ve bilgi teknolojisi sistemlerinin uzayda asimetrik veya konvansiyonel teknolojilerle tahribi veya elektromanyetik dalgalarla işlemez hale getirilmesi söz konusu ise de aynı şekilde bu tahrip yer tesisleri için de söz konusudur. Ancak bu tesislerin, uzaydakilere göre daha çabuk yerine konulabileceği hususu, uzayın ve uzaydaki askeri platformların ve bu çizgide Çin'in bunları vurma hesaplarını yapmasındaki doğruları ortaya çıkarmaktadır. Kaldı ki bu görüşler, Çin'in bir kısım diplomatlarının ABD'nin uzayı bir savaş alanı olarak kullanmasına karşı çıkarken, başka Çinli yetkililerin bilakis uzayda kalıcı istasyonlar kurma hevesleriyle de doğrulanmaktadır.¹⁷¹

Sanayileşmede iddialı adımlar atarak bunu insan gücü ile başarmanın yanı sıra teknolojik atılımları da ihmal etmeyen Çin, eğer 2030'lu yıllarda dünyanın en büyük ekonomisi olacaksa bu büyüklüğünün çıkarlarını korumak için dünyanın en güçlü ordusunu oluşturma gereğinin de farkındadır. Bu bilinçle hareket ederken kara, deniz ve hava gücünü en sofistike silahlarla teçhiz etme yolunda da ataklar yapmaktadır. Artık şunu iddia edebiliriz ki Çin'in ordusunu gelecek için rekabette ölçü olarak hazırlamasındaki kriter ve parametrelerde Rusya'nın yeri kalmamıştır. Çin ordusunun geleceğini ABD'ye göre hazırlamaktadır. Şimdiden bu konuda ortaya konulan ilginç karşılaştırmalar söz konusu edilmektedir. ABD'nin önümüzdeki 2020 yıllarında saldırı denizaltılarının sayısının 30'un altına düşeceği, buna karşılık, Çin Halk Kurtuluş Ordusu Deniz Gücünün son on yılda 30 kadar yeni denizaltıyı envanterine soktuğu ve 6 yeni değişik denizaltı tedarik programı üzerinde çalıştığı da bilinmektedir.¹⁷²

¹⁷⁰ Külebi, 2007: 5.

¹⁷¹ Külebi, 2007: 5.

¹⁷² Külebi, 2007: 5.

Çin Ordusu'nun uzay dâhil bütün alanlardaki atılımları ve ABD'yi esas rakip olarak ölçü alması her halde Çin'in küresel güç olma çabalarına yardımcı olacaktır. Ancak unutulmaması gereken önemli bir husus da geçmişteki Rusya ve Rus Ordusu'nun ihtiraslı silahlanma çabalarıdır. Özellikle Nikita Kruçev devrindeki silahlanma yarışında Rus generallere Sovyet yönetimince açık kart verilmiş, girişilen büyük projelerin parasal yükü nedeniyle de Rus ekonomisi aşırı silahlanmanın ağır bedelini, 1989'da çökerek öderken Sovyetler Birliği de dağılmıştır. Çin'in de elindeki büyük döviz kaynakları ve ekonomik güce karşın aynı girdaba girip, ABD ile rekabet uğruna, bugün 70 milyar Dolar'a erişmekte olduğu iddia edilen askeri bütçesini gelişi güzel pahalı silahlar alarak ABD ölçülerinde 400–500 milyar Dolarlara çıkarmasının sonucunun Sovyetler Birliği benzeri bir çöküntüye dönüşmeyeceğini kimse iddia edemez.¹⁷³

2.2.4.Çin'in Artan Savunma Harcamaları

Çin'in dünya siyaset ve ekonomisindeki yeni konumu ve beklentileri Pekin'i bütün bu nedenlerden dolayı askeri gücünde ciddi artışlara gitmeye itmiştir. Hatta bu artışların Batılıları ve özellikle Amerikalıları rahatsız ettiği de söylenmektedir. Bilhassa 2008 yılı içinde Çin'in savunma harcamalarının yüzde 17,6 artacak ve 60 milyar dolar düzeyine gelecek olması Batıda adeta panik yaratmıştır. 2,3 milyonluk askeri gücüyle dünyanın en büyük ordusuna sahip bu ülkenin son yıllardaki savunma harcamalarının artışının da hep benzeri düzeylerde olmuş olması bu rahatsızlıkları arttırmaktadır. Ancak Amerikalıları rahatsız eden husus sadece savunma harcamalarındaki bu artışlar değildir.¹⁷⁴

Çin ele aldığı yeni savunma doktrini ile yüksek düzeydeki teknolojileri savunma sisteminde kullanmaya ve bu bağlamda nükleer ve füze teknolojilerine önem vermeye başlamıştır. Ordunun hantal yapısının değiştirilmesi amacıyla hızlı bir değişim süreci hedeflenmektedir. Ne var ki Çin hava ve deniz gücüne yeni platformlar katılması bakımından ihtiraslı bir sürece girmiş gibi gözükmekteyse de erişmeyi hedeflediği Batılı güçlerden ve özellikle ABD'den hayli geride kaldığı ve uzun bir süre daha geri kalacağı da ortadadır. Çünkü Çin her ne kadar 60 milyar dolarlık bir savunma bütçesine erişmiş

¹⁷³ Külebi, 2007: 5.

¹⁷⁴ “Çin'in Çok Boyutlu Stratejileri”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1269&sayfa=7> (20.07.2008).

ise de ABD'nin şimdiki 500 milyar doların üzerindeki bütçesine kıyasla çok zayıf bir konumdadır. Zira ABD'nin yıllardır yüksek düzeylerde askeri yatırımlar yapmış olması ve ordusunu bu denli geliştirmiş olması nedeniyle Çin ve diğer güçlerle arasında oluşan askeri güç farkının daha uzun yıllar kapatılması oldukça zor görünüyor. Bunun sonucunda uzayda onlarca Amerikan casus uydusu tur atarken, Amerikan uçak gemileri ve denizaltıları da Çin Denizi'nde dolaşmaktadır. Çin'in daha uzun yıllar buna erişmesi, uzay ve açık denizlerde aynı oranda bayrak göstermesi güçtür. Ancak Çin'in Güneydoğu Asya'da bölgesel olarak çevre ülkelere ve belli ölçülerde ABD'ye meydan okuyacağı da açıktır.¹⁷⁵

Esasen Çin'in daha uzunca bir süre denizaşırı emellere yönelmeyeceği ve hedeflediği gücüne erişmek için sabırlı hareket edeceği de izlediği politikardan anlaşılmaktadır. Zaten sabırlı olma unsuru Çinlilerin karakterinde mevcuttur ve Çinliler bundan yararlanmayı iyi bilirler. Çinlileri sabırlı olmaya iten önemli diğer gerçekler de, Çin Ordusu'nun geçmişten kalan devasa silah, araç ve gereç gücünün eskiliğidir. Savunma çevreleri, Ordu'nun taşıt araçlarının yüzde 70'inin, denizaltılarının yüzde 60'ının ve savaş uçaklarının büyük çoğunluğunun acilen yenilenmeyi gerektirecek ölçüde eskimiş olduklarını açıklamışlardır. Geçmişte Rusya'dan ileri teknoloji savaş uçakları alan Çin Ordusu'nun bugün satın almayı azaltıp kendi üretimine ağırlık vermesi ve ancak ileri teknolojilere sahip dördüncü ve beşinci nesil uçakları hala üretememesi önemli bir handikabdır.¹⁷⁶ Çin'in savunma harcamalarını arttırmada şimdilik bölgesel olası sorunlar hariç kendine rakip ve ölçü olarak ABD'yi görme gibi bir amaç taşımadığı ama çoğu nükleer güce sahip Hindistan, Japonya, Rusya ve Kuzey Kore gibi komşu ülkeleri hedeflediği veya onları dikkate aldığına işaret etmek de bu bağlamda daha doğru olur. Bu konuda son yıllarda Çin'in komşularıyla çatışmadan kaçınarak sınır anlaşmalarına gitmiş olması gerçeği, Çin ordusunun gücünün zafiyetinin bilincinde olmasındandır. Bu nedenlerle Çin, Tayvan konusu dâhil birçok dış politika sorununda daha uzun yıllar yumuşak ve uzlaşmacı bir politika izleyip nefes almak, güç toplamak gibi bir strateji izleyecektir. Bu konuda Çinli yöneticilerin dış sorunlar ve ilişkilerden ziyade her vesile ile Çin Ankarası'nın bağımsızlığı, güvenliği ve toprak

¹⁷⁵ “Çin'in Çok Boyutlu Stratejileri”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1269&sayfa=7> (20.07.2008).

¹⁷⁶ “Çin'in Çok Boyutlu Stratejileri”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1269&sayfa=7> (20.07.2008).

bütünlüğünün her şeyin önünde olduğunu dile getirmeleri de dikkat çekicidir. Buna karşın Amerikan siyasi çevreleri, Pentagon'un Çin'e karşı bir gerilim politikasından yana olduğuna dair işaretlere dikkat çekerek, bunun gereksizliğini öne sürmektedirler. Amerikan siyasi çevrelerinin Çin ile daha sakin ilişkilerden yana olmaları Pentagon ile çelişmekteyse de, realiteye daha yakındır. Çünkü her ne kadar Çin'in çeşitli askeri zafiyetleri varsa da yine de 2,3 milyonluk bir askeri güç olması onu tahrik etmemeyi gerekli kılar.¹⁷⁷

Tablo I: Çin'in Nükleer Kapasitesi

SİSTEM	MENZİL	TAŞIMA KAPASİTESİ	KAYNAK ÜLKE
M-7 (CSS-8)	150-230 km	190 kg	Yerli Üretim
DF-3A (CSS-2)	2.800 km	2.150 kg	Yerli+Rusya
DF-4 (CSS-3)	5.470+ km	2.200 kg	Yerli Üretim
DF-5 (CSS-4, Mod1)	12.000 km	3.200 kg	Yerli Üretim
DF-5A (CSS-4, Mod 2)	13.000 km	3.2000 kg	Yerli Üretim
DF-11 (CSS-7)	300 km	500 kg	Yerli Üretim
DF-15 (CSS-6)	600 km	500 kg	Yerli Üretim
DF-21 (CSS-5, Mod 1)	2.500 km	600 kg	Yerli Üretim
DF-21 A (CSS-5, Mod 2)	1.770 km	2.000 kg	Yerli Üretim
DF-31 (CSS-9)	7.250+ km	700 kg	Yerli Üretim
DF-31 A	11.270+ km	800 kg	Yerli Üretim
Julang 1 (SLBM)	1.700+ km	600 kg	Yerli Üretim
Julang 2 (SLBM)	8.000 km	700 kg	Yerli Üretim
Scud-B	300 km	1.000 kg	SSCB+Kuzey Kore

Kaynak: <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1269&sayfa=7> (20.07.2008).

2.2.5.Çin'in Silahlanma Programı

Batıyla olan bütün iyi ilişkisi ve çok ciddi ticari bağlantılarına karşın, otoriter, totaliter bir komünist partisi tarafından yönetildiği unutulmaması gereken Çin, saldırgan

¹⁷⁷ “Çin'in Çok Boyutlu Stratejileri”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1269&sayfa=7> (20.07.2008).

olmasa da Soğuk Savaş sonrasında en ciddi silahlanma programını yürütmektedir. Pragmatik bir anlayışla yönetilen Çin'in, ayakta kalmak, güçlü olmak ve 1.5 milyara yaklaşan nüfusunu doyurmak uğruna her yola baş vuracağı açıktır. Bu yolların içinde güç kullanma da söz konusudur. 1990'ların başlarında ağırlıklı olarak savunmaya dönük bir doktrine bağlı kalmış olan Çin Halk Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri, o günlerde hala 1950'lerin modifiye edilmiş Sovyet teknolojisine dayanan bir güçtü. Ancak her alanda olduğu gibi askeri teknoloji ve silah üretiminde de, 60 milyar Dolar civarındaki büyük savunma bütçesine paralel olarak kendini geliştiren Çin artık, modern bir askeri güç olarak, müşterek hareket yetenekli ve çıkarlarını bilgi çağıının araçlarını kullanarak hassas vuruş ve saldırı teknikleri uygulayacak konuma gelmiştir.¹⁷⁸

Çin Halk Kurtuluş Ordusu, geliştirilen bu gücü stratejik tehdit ve baskı aracı olarak kullanmaya başlamıştır. Anlaşılan odur ki bundan böyle, palazlanan Çin Halk Kurtuluş Ordusu nükleer gücünü caydırıcılık anlamında değil, politik bir baskı aracı olarak da kullanabilecektir. General Zhu'nun ABD'yi son tehdidi bunun belirginleşmeye başlayan bir görüntüsüdür. Bu tehdit bundan böyle her halde yalnız ABD gibi en güçlü askeri güce değil, diğer bütün ülkelere de yöneliktir.¹⁷⁹

Bunu, Çin'in süratle arttırmaya başladığı karadan ve denizaltından atılacak nükleer balistik füzelerinde görürüz. Ama, bu sofistike silah sistemlerinin yanı sıra anti-uydu sistemleri, bilgisayar, istihbarat, gözetleme ve keşif yetenekli yeni saldırı denizaltıları, yerli üretim olarak daha da geliştirdiği FB-7, yine yerli üretim yeni nesil Jian-10 (J-10) (Pakistan'dan aldıkları bir F-16'yı, İsrail Lavi'sine benzeterek ve ters mühendislik yöntemiyle taklit ve geliştirdikleri söyleniyor) ile Rusya'dan satın almakta olduğu Su-30MKK çok amaçlı savaş uçakları da kayda değer. Bütün gelişme ve çabaların yanı sıra, özellikle; HQ-9 uzun menzilli karadan havaya balistik füze, Song sınıfı sofistike dizel elektrikli denizaltı, radar görünmezliği arz eden 052C tipi destroyer üretiminde ciddi başarılar kazanılmıştır.¹⁸⁰

¹⁷⁸ "Çin'in Yeni Askeri Doktrin ve Siyasal Emelleri Işığında Silahlanma Çabaları", <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=299&sayfa=52> (20.07.2008).

¹⁷⁹ "Çin'in Yeni Askeri Doktrin ve Siyasal Emelleri Işığında Silahlanma Çabaları", <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=299&sayfa=52> (20.07.2008).

¹⁸⁰ "Çin'in Yeni Askeri Doktrin ve Siyasal Emelleri Işığında Silahlanma Çabaları", <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=299&sayfa=52> (20.07.2008).

Dış alım yoluyla edinilen veya üretimine başlanılan gelişmiş hassas güdümlü mermiler, Cruise füzeleri, havadan-havaya, havadan-yere ve anti-radyasyon mühimmatları da saldırı amaçlarına dönüktür. Çin'in ilginç bir çalışması da, elindeki yüzlerce eski ve depoya konmuş savaş uçağının insansız hava savaş uçaklarına dönüştürülmesi projesidir. Konvansiyonel silah sistemlerinde halen oldukça geri olan ve bunları asri konuma getirmek için batı teknolojilerine ve bu bağlamda AB'ye muhtaç olan Çin, Kuzey Kore'nin yanı sıra kitle imha silahları ve buna dönük teknolojileri geliştirme ve hatta ihraç etme konusunda göreceli olarak daha başarılıdır. Savunma çevreleri tarafından ifade edildiği üzere Çin'in toplam nükleer silah kapasitesi 400 atom başlığından biraz fazladır. Bunların 250 kadarı çeşitli stratejik silahlar ve 150 kadarı taktik silahlar bünyesinde biçimlendirilmiştir. Nükleer silahlarını uzun mesafelere taşıyabilecek sofistike hava gücünden mahrum olan Çin, bu yönde bütün ağırlığını balistik füze sistemlerini geliştirmeye vermiş ve bunda da oldukça başarılı olmuştur. Halen kıtalararası 20 kadar balistik füzeyle atom başlığı sevk yeteneği olduğu söylenmektedir.¹⁸¹

1956'da füze programlarını geliştirmeye başlayan Çin'in, özellikle 1981'den sonra uzun menzilli füzeler geliştirmede başarılı olduğu görülmektedir. Katı yakıtlı füze sistemlerinin hareket edebilirliği nedeniyle düşman tarafından vurulmasının güç olması ve bunların kısa sürede ateşe hazır duruma getirilebilmesi Çin teknokratlarının katı yakıt konusuna daha fazla eğilip başarı kazanmalarını sağlamıştır. Bu bağlamda, Çin envanterindeki orta menzilli füzelerin yanı sıra, DF-21, DF-31 ve geliştirmeye devam ettiği DF-41 gibi kıtalararası balistik füzeleri hareket edebilir(mobil) fırlatıcılara yerleştirmiştir. Ayrıca çok başlıklı füzeleri de geliştirmeyi sürdüren Çin, ABD ve Rusya'ya göre daha az olan balistik füze sayısını bu yolla dengelemeye çalışmaktadır ve bu bakımdan önemli bir yol kat etmiştir.¹⁸²

Amerikan güçlerinin bölgedeki egemenliğini engelleme amacı güttüğünü söyleyebileceğimiz Çin Halk Kurtuluş Ordusu, yine, Tayvan üzerinde iddia ettiği hakkını elde etmek amacıyla 2010 yılına kadar Ada'ya 2000 kadar balistik füze ve

¹⁸¹ “Çin'in Yeni Askeri Doktrin ve Siyasal Emelleri Işığında Silahlanma Çabaları”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=299&sayfa=52> (20.07.2008).

¹⁸² “Çin'in Yeni Askeri Doktrin ve Siyasal Emelleri Işığında Silahlanma Çabaları”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=299&sayfa=52> (20.07.2008).

Cruise füzesi yönlendirmeyi amaçlamaktadır. Bunları da yine her hava koşulunda operasyon yapabilecek 200-300 kadar Sukhoi ve Xian Av-Bombardıman uçağı ile destekleyecektir. Tayvan ile ilgili amaçlarına 2005'lerde ulaşabilecek durumda olmasa bile, yakın bir gelecekte elde edeceği yeni askeri platformlar sayesinde, ABD'nin Tayvan'ı koruyabilecek bir refleks gösteremeyeceği kadar kısa bir sürede Tayvan'a yönelik bir sürpriz hareketi gerçekleştirmeyi planlayan Çin, bunun için konvansiyonel ve nükleer bütün güçlerini kullanabilecektir. Çin, ani bir saldırıda, kullanabileceği füze ve hava güçleriyle nükleer olmayan ve belki de nükleer dahil bütün silahlarını, uzaktan kumandalı platformlarını, bilişim teknolojisi destekli bir şekilde ve yoğun özel kuvvet saldırıları ile desteklenen etkin hava indirme ve denizden çıkarma hareketleriyle özellikle Taipei bölgesine yönelterek bunu gerçekleştirebilir.¹⁸³

Çin Halk Kurtuluş Ordusu'nun Tayvan'a olan ilgisi buranın yalnız Anakara'ya katılması için değil, aynı zamanda, daha ilerde, gerektiğinde Japonya, Hindistan, Güneydoğu Asya ve Avustralya'ya olabilecek olası hareketlerde ileri bir üs olarak kullanabilme amacı taşıması için de olabilir. Ayrıca, Tayvan'ın denize açılmada Çin'in önünde bir bakıma bir engel teşkil etmesi nedeninden bunun ortadan kaldırılması hususu da önemlidir.¹⁸⁴

Bütün hareketlerde, Rusya'dan edinmekte olduğu T-22 Backfire, TU-95 Bear bombardıman uçakları ve yine yakın bir gelecekte edinmeyi düşündüğü güçlü bir uçak gemisi filosuyla, bölgesinden uzak yerlerde boy göstermeyi amaçladığı söylenebilir. Ayrıca, daha yakın alanlarda ve özellikle Orta Asya ve Sincan bölgesinde de sınırlı ve bölgesel operasyonlarda kullanılmak üzere Acil Müdahale Kuvvetleri oluşturmuştur. Bu güçlere, düşük yoğunluklu savaşlarla, büyük topyekun savaşlarda yardımcı olmak üzere ciddi Özel Kuvvetler Birlikleri yetiştirilmektedir. Yine kurulmaya başladığı söylenen 3 tümenlik yeni hava indirme grubunu Tayvan'a yakın Zhej'iang Eyaletinde konuşlandırarak Tayvan'ı hedeflediği gibi, bu birlikleri bir kaç saat içinde başka bölgelere sevk etme kapasitesi de olan Çin Halk Ordusu, ayrıca, genelde tümen

¹⁸³ “Çin'in Yeni Askeri Doktrin ve Siyasal Emelleri Işığında Silahlanma Çabaları”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=299&sayfa=52> (20.07.2008).

¹⁸⁴ “Çin'in Yeni Askeri Doktrin ve Siyasal Emelleri Işığında Silahlanma Çabaları”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=299&sayfa=52> (20.07.2008).

şeklindeki kuvvet oluşumlarını tugay ve hatta tabur düzenine geçirmeye ve böylelikle daha hareketli bir ordu haline gelmeye çalışmaktadır.¹⁸⁵

Pekin tarafından Aralık 2004’de yayınlanan “Çin Ulusal Savunması-2004” raporunda sunulan yeni askeri doktrinin ele aldığı en önemli husus, Çin Halk Kurtuluş Ordusu’nun gelecekteki savaşları “bilgi teknolojileri”ni bir kuvvet çarpanı olarak ele alarak değerlendirilmesinde görülür. Çin Ordusu, birleşik hareket potansiyel ve yeteneğini, modern bir entegre komuta, kontrol, iletişim, bilgisayar, istihbarat, gözetleme ve keşif ağı geliştirerek elde etmeye çalışmaktadır. Geçmişte ordu tarafından yapılan birçok silah, araç ve gerecin üretimi sivil sektöre aktarılmış ve bunda ekonominin mobilize edilmesi amaçlanmıştır. Çin, Afganistan ve Irak Savaşlarında elde edilmiş deneyimleri özümleyerek, bu alınan dersleri güncellenmiş doktrin, planlama ve satın alma programlarına dönüştürerek gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Bunlara ilaveten, AB’ye baskı yapılarak, 1989 Tiananmen olaylarından sonra AB tarafından yürürlüğe konulmuş ileri teknoloji silahlarla ilgili ambargonun kaldırılmasına çalışılmaktadır. Yine bu bağlamda, bir bakıma ileri teknoloji silah edinme konusunda tek kaynak olan Rusya Federasyonu’ndan, hali hazırda siparişi verilen Su-30MKK ve Su-30MK2 gibi çok amaçlı savaş uçakları, SOVREMENNY DDG sınıfı füze destroyerleri, KILO sınıfı denizaltılar ve geliştirilmiş SAM füzelerine ilaveten, Çin ayrıca 2005 yılında IL-76 nakliye uçakları ile IL-78/MIDAS havada yakıt ikmali sağlayacak tanker uçaklarını almayı amaçlamaktadır.¹⁸⁶

Artık dünyada ciddi bir aktör olduğu rahatlıkla söylenebilecek Çin Ordusu bunu sağlayabilmek için geliştirdiği yeni savunma doktrini ışığında, yukarıda belirtilebilen platformların dışında daha sofistike teknoloji silahlara kavuşmanın yanı sıra yeni sistemler ve bu doğrultuda stratejileri de hedeflemektedir. Bu bağlamda Çin;¹⁸⁷

¹⁸⁵ “Çin’in Yeni Askeri Doktrin ve Siyasal Emelleri Işığında Silahlanma Çabaları”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=299&sayfa=52> (20.07.2008).

¹⁸⁶ “Çin’in Yeni Askeri Doktrin ve Siyasal Emelleri Işığında Silahlanma Çabaları”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=299&sayfa=52> (20.07.2008).

¹⁸⁷ “Çin’in Yeni Askeri Doktrin ve Siyasal Emelleri Işığında Silahlanma Çabaları”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=299&sayfa=52> (20.07.2008).

- Uzayda askeri hareket yeteneği hedeflerken, özellikle Rusya'dan sağladığı IRS ve yerli ASAT uydu yetenekleri üzerinde, çok gelişmiş nano ve hatta pico uydular geliştirmek aşamalarında.
- Gelecek nesil savaş silahları için de artık ciddi yatırımlar yapmaya başlamış ve bu kapsamda manevra yeteneği olabilen ve hareket halindeki gemileri vurabilen balistik füzeler geliştirmektedir.
- 2010'larda kıtalararası ve denizden atılabilen balistik füzelerinin sayısı 100'ü geçebilecektir.
- 094 SSBN tipi nükleer denizaltısı ve bundan atılabilen JL-2 SLBM füzeleri gibi platformların geçen yıl başarıyla denenmiş olmaları da önemlidir.
- Öncelikle ve özellikle Tayvan'a karşı kullanması amaçlanan Tomahawk tipi karaya atılan Cruise füzelerinin 1000 adedinin 2010'lara kadar envantere alınması beklenmektedir.
- Yine 2010'lara kadar 1300 adet kısa menzilli balistik füze edinilmesi söz konusudur.
- J-10 Chengdu ve Xian JH-7A her hava koşulunda uçabilen savaş uçaklarının geliştirilmesinde daha önemli adımlar atılmak istenmektedir.
- Hava gücünü destekleyecek iki ayrı AWACS erken uyarı uçak sistemi geliştirme programı yürütülmektedir.
- 2010'a kadar 60 kadar yeni nükleer ve konvansiyonel saldırı denizaltısını deniz gücüne katmayı amaçlamaktadır.
- Rusya, Ukrayna, Almanya ve Fransa'dan edindiği teknolojilerle, görünmezlik özelliği ile modern elektronik uçaksavar ve gemilere karşı silah sistemleri olan savaş gemileri geliştirmektedir.
- Uçar birlik hareketleri için, Amerikan C-5 ağır nakliye uçaklarından daha çok taşıma kapasitesine sahip Antonov 124'leri edinmeyi de amaçladığı iddia edilmektedir.

Kendini geçmişte her zaman Asya'nın egemen bir gücü olarak gören Çin her alandaki çalışmalarıyla bu egemenliğini dünya üzerinde pekiştirmeye çalışmaktadır. Ancak bu çabalar, ABD'nin yanı sıra Çin'in çoğuyla sınır ve karasuları sorunu sahibi olduğu Kore, Hindistan, Japonya, Vietnam, Avustralya gibi ülkeleri de tedirgin etmektedir. ABD'nin dünyanın çeşitli yerlerinde esasen bulaşmış olduğu ve yük altına girdiği sorunlar nedeniyle artık Çin gibi ciddi bir bölgesel güce, Orta Asya ve Tayvan gibi coğrafyalarda aynı anda müdahale etmesi zor gibi gözükmektedir. 2010'ları,

silahlanmada birçok yeteneğe kavuşmak için bir aşama olarak gören Çin'in, önümüzdeki 10 yıl içinde, ABD'ye meydan okuyacağı anlaşılmaktadır. Bu olası meydan okumada, her iki tarafa karşı da uzak durmaya çalışacak bir Rusya gerçeği de hesaba katılırsa, ABD'nin Çin'e karşı koymak için, özellikle Hindistan ve diğer bölge ülkeleriyle daha sıkı askeri işbirliği içine girmesi beklenir ki, esasen böyle bir yaklaşım da son günlerde giderek ortaya çıkmaktadır.¹⁸⁸

2.2.6.Çin Silah Sanayisi

Gelişmekte olan ülkeler arasında en eski silah sanayine sahip olan Çin bunun yanı sıra da, hafif silahlardan, zırhlı silahlara, savaş gemilerine, denizaltılara, nükleer silah ve kıtalararası balistik füzelere kadar uzanan bir üretim yelpazesine sahip. Ne var ki bu kadar çok ve değişik teknolojiyi son elli yıl süresinde edinebildiği teknolojilerle sağlamaya çalışan Çin Silah Sanayisi hala 1970-1980'li yılların geri teknolojilerinden kurtulamamış konumdadır. Özellikle, mikroelektronik, bilgisayar, aviyonik, sensör ve diğer hassas algılama sistemleri, jet motorları ve uçak teknolojisi konusunda hala çok geri olan Çin, yine sistem entegrasyonu ve teori ile dizaynı, çalışabilir silah sistemlerine dönüştürmede sıkıntı çekmektedir.¹⁸⁹

Bu sorunların büyük bir kısmı, komünist sistemin Çin silah endüstrisindeki hala süregelmekte olan organizasyon, verimlilik, hiyerarşik katı yapı, bürokratik sıkıntılar ve merkezi yönetime dönük sistemlerinden kaynaklanmaktadır. Sistemdeki aksaklıkların kökenini bilen Çin yönetimi, son zamanlarda serbest Pazar ekonomisine uygun ve bunun gereklerini yerine getiren bir reorganizasyonu silah sanayisi bünyesine uygulamak amacıyla 10 yeni savunma grubu kurmuş ve buna 2001 yılında savunma elektroniği grubunu da on birinci olarak eklemiştir. Bu organizasyonda amaç, bu grupların ordu silah alımlarında birbirleriyle rekabetini sağlayarak, yarışma ve gelişmeyi teşvik etmektir. Yine verimlilik sağlama amacıyla sayısı 3 milyonu bulan savunma sanayisi çalışanlarının yüzde 30 oranında azaltılması yoluna gidilmiştir. Şu ana kadar yapılan çalışmaların istenen düzeyde sonuçlar sağlamadığına çeşitli kaynaklarca değinilmektedir. Buna karşın, yine de, artan savunma bütçesi paralelinde

¹⁸⁸ “Çin’in Yeni Askeri Doktrin ve Siyasal Emelleri Işığında Silahlanma Çabaları”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=299&sayfa=52> (20.07.2008).

¹⁸⁹ “Çin’in Askeri Gücü”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=210&sayfa=56> (20.07.2008).

satışların da yüzde 20 arttığı ve özellikle, füze ve gemi satışlarının karlılık sağladığı söylenmektedir.¹⁹⁰

Bütün gelişme ve çabaların ışığında özellikle; HQ-9 uzun menzilli karadan havaya füze, 4. nesil savaş uçağı olan J-10, Song sınıfı sofistike dizel elektrikli denizaltı, radar görünmezliği arz eden 052C tipi destroyer üretiminde ciddi başarılar kazanılmıştır. Konvansiyonel silah sistemlerinde halen oldukça geri olan ve bunları asri konuma getirmek için batı teknolojilerine ve bu bağlamda AB'ye muhtaç olan Çin, Kuzey Kore'nin yanı sıra kitle imha silahları ve buna dönük teknolojileri geliştirme ve hatta ihraç etme konusunda göreceli olarak daha başarılıdır. Savunma çevreleri tarafından ifade edildiği üzere Çin'in toplam nükleer silah kapasitesi 400 atom başlığından biraz fazladır. Bunların 250 kadarı çeşitli stratejik silahlar ve 150 kadarı taktik silahlar bünyesinde biçimlendirilmiştir. Nükleer silahlarını uzun mesafelere taşıyabilecek sofistike hava gücünden mahrum olan Çin, bu yönde bütün ağırlığını balistik füze sistemlerini geliştirmeye vermiş ve bunda da oldukça başarılı olmuştur. Halen kıtalararası 20 kadar balistik füzeyle atom başlığı sevk yeteneği olduğu söylenmektedir. 1956'da füze programlarını geliştirmeye başlayan Çin'in, özellikle 1981'den sonra uzun menzilli füzeler geliştirmede başarılı olduğu görülmektedir. Katı yakıtlı füze sistemlerinin hareket edebilirliği nedeniyle düşman tarafından vurulmasının güç olması ve bunların kısa sürede ateşe hazır duruma getirilebilmesi Çin teknokratlarının katı yakıt konusuna daha fazla eğilip başarı kazanmalarını sağlamıştır. Bu bağlamda, Çin envanterindeki orta menzilli füzelerin yanı sıra, DF-21, DF-31 ve geliştirmeye devam ettiği DF-41 gibi kıtalararası balistik füzeleri hareket edebilen (mobil) fırlatıcılara yerleştirmiştir. Ayrıca çok başlıklı füzeleri de geliştirmeyi sürdüren Çin, ABD ve Rusya'ya göre daha az olan balistik füze sayısını bu yolla dengelemeye çalışmaktadır ve bu bakımdan önemli bir yol kat etmiştir. Çin Silahlı Kuvvetleri füze sistemleri :¹⁹¹

- DF-5 (15.000 km menzilli),
- DF-31 (8.000 km menzilli),

¹⁹⁰ “Çin’in Askeri Gücü”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=210&sayfa=56> (20.07.2008).

¹⁹¹ “Çin’in Askeri Gücü”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=210&sayfa=56> (20.07.2008).

- DF-41 (12.000 km. menzilli), gibi kıtalararası balistik füzeler ve
- DF21/21A (katı yakıtlı, 1.800-2.400 km menzilli)
- M-9/DF-15 (katı yakıtlı, 600 km. menzilli)
- M-18/MI-B (katı yakıtlı, 400 km menzilli)
- DF-15 (600 km, menzilli) ve

DF-11 (300 km menzilli) kısa menzilli SCUD tipi füzeleri geliştirmiş olan Çin'in ayrıca, XW-41 Tipi 1.800 km menzilli ve CEP'i 2m.'den az Cruise ve C-802 Gemilere karşı, Fransız Exocet tipi 120 km. menzile sahip füzeleri ile, CAS-1 Kraken (J-6, JY-611) 90 km. menzilli yine gemilere karşı füzeleri, SLBM (JL-1) 1700 km. , SLBM (JL-2) 8000 km. menzilli denizaltı füzeleri, CAA-2 İsrail Pyton-3 benzeri, enfrarujlu, balistik havadan havaya ve CSA-4 ve CSA-5 Tipi CROTALE benzeri karadan havaya katı yakıtlı SAM füzeleri vardır. Çin'in halen, Rusya'dan sağladığı Kh-59ME tv-güdümlü ve Kh-31P anti-radyasyonlu, havadan karaya, bizim de kullandığımız POPEYE füzelerinin benzerlerini yapmak üzere çalıştığı söylenmektedir. Hassas güdümlü, lazer güdümlü ve anti-radyasyon hedefli bu füzelerin gemilere karşı olan tipleri üzerinde de çalışıldığı da tahmin ediliyor. Bütün bu silah sistemlerinin daha da geliştirilmesi ve batı ülkeleri ile askeri güç olarak rekabet edebilecek bir konuma erişilebilmesi için Çin, yoğun çalışmalarını sürdürürken, özellikle sofistike Amerikan Patriot ve Rus S-300 füzesavar sistemlerinin benzerleri üzerinde de çalışmaktadır. Bu bağlamda, Hongqi-9 (HQ-9) tipi hava savunma füzelerinin geliştirilmesinde ciddi aşamalar kaydedilmiştir. Rusya'dan satın almış olduğu S-300P'lerin ve her ne kadar İsrail yalanlasa da, İsrail'den temin ettiği iddia edilen Patriot füzesinin teknolojilerini kendi geliştirdiği HQ-9'a uygulamıştır. Yüksek irtifa ve uzun menzil kapasiteli bu platformun özellikle gemiden havaya türünü de başarıyla geliştirdiği söylenmektedir.¹⁹²

¹⁹² “Çin’in Askeri Gücü”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=210&sayfa=56> (20.07.2008).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI SİLAHLANMA VE EKONOMİ

1.Amerika Birleşik Devletleri

Amerikan ekonomisi, dünya ekonomisinin temel taşlarından birisidir. Dünya ticaretinin yüzde 60'ından fazlası dolarla yapılmaktadır. Dünyadaki toplam dış ticaretin %15'i, üretimin ise %30'u bu ülkenin elindedir. Küresel finans piyasalarındaki ağırlığı ise ticarettekinin dört, üretimdekinin iki katıdır. Doların diğer bir gücü de uluslararası rezerv para olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Dünyada herkes dolar karşılığında istediği mal ve hizmeti satın alabilmektedir.

ABD yine tek başına dünyadaki altın miktarının %30 una sahiptir. Financial Times'ın 500 dünya şirketi sıralamasında 169 ABD şirketi vardır ve bunların piyasa değeri 9.6 trilyon dolara ulaşmış durumdadır. ABD'nin milli gelirinin 2005 verileriyle 12 trilyon doları aşması ve (bakınız Tablo II) kendisinden sonra gelen ilk dört büyük ekonominin toplamına eşit olması bile ABD ekonomisinin gücünü ortaya koymaktadır.

Tablo II: ABD'de Cari Fiyatlarla GSYH (Milyar ABD Doları) 1996–2005

Yıl	CARİ FİYATLARLA GSYH (milyar ABD Doları)
1996	7.762
1997	8.251
1998	8.695
1999	9.216
2000	9.765
2001	10.076
2002	10.418
2003	10.918
2004	11.679
2005	12.417

Kaynak: www.tuik.gov.tr

ABD hem dünyadaki en büyük doğrudan yabancı sermaye yatırımcısı hem de en büyük doğrudan yabancı sermaye yatırımı alıcısı olması bakımından da rakipsiz gösterilmektedir. Tüm bunların yanı sıra ABD, dünyada buğday ve diğer tahıl

ürünlerinde, sanayi üretiminde, patent haklarında, bilgisayar yazılımında, AR-GE çalışmalarında, turizmde ve enerjide de lider konumda bulunmaktadır.¹⁹³

Dünyanın en büyük iletişim şirketlerinin yaklaşık yarısı ABD şirketlerinden oluşmaktadır. Sinema filmleri ve televizyon programlarının da çoğunluğu ABD kaynaklıdır. İnternet dilinin ve dünyanın ortak dilinin İngilizce olması, ABD’li şirketlere avantaj sağlamaktadır. Bilişim ve görsel eğlence dünyasını tekelinde tutması ABD’nin ekonomik gücüne güç katmaktadır.

Tek hegemonik güç olmanın getirdiği maliyetin ve ağırlığın farkında olan ABD, gerekli önlemleri almaktan geri kalmamış ve “kriz yönetimi” planlamıştır. ABD bu bağlamda dünya üzerinde ekonomik hegemonyasını ekonomik ve sosyal uluslararası kuruluşlar ile kurumsallaştırırken, en stratejik noktalara ve üst yönetimlerine kendi istediği kişileri atamıştır. IMF’de belirleyici oyun tek başına yüzde 17’sine, Dünya Bankası’ndaysa yüzde 16’sına sahip bulunmaktadır. ABD’nin isteği dışında bir kişinin bu kurumlara başkan olması pek mümkün değildir. Dünya Ticaret Örgütü de dâhil ABD’nin çıkarlarına ters gelecek bir karar çıkması ise zor gözükmemektedir.¹⁹⁴

Güçlü bir ekonomiye sahip olan ABD’nin son dönemde ciddi bir krize gebe olduğu ve hatta krizin içinde olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda ABD ekonomisini zora sokacağı düşünülen risklerde, cari işlemler açığı ve dış ticaret dengesizlikleri vurgulanmaktadır. Bunun yanında 2000 yılının başından beri doların değer kaybetme sürecinde olması, enflasyon rakamlarının son 26 yılın en yüksek seviyelerine ulaşması, Amerikalıların evlerini kaybetmeleri ve bankaların verdikleri kredileri tahsil edememeleri, finansal kriz, Çin faktörü, ABD ekonomisini sarsmaktadır. Doların değer kaybetmesi, cari açık ve dış ticaret açığının kapatılması için, IMF’nin de öngördüğü bir çözümdür ve bu bir Amerikan politikasıdır. Ancak bu kısa vadeli bir dönem için Amerikan ekonomisine yarar sağlayacaktır. Sonuçta ekonomide bir cari açık oluşması kaçınılmaz olacaktır. Ayrıca bu açığın kapatılması için yabancılara karlı olanaklar sunulmak zorundadır. Çin ve Japonya gibi ülkelerden finansman sağlanırken bu

¹⁹³ “ABD’nin Ekonomik Kriz Stratejisi”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1362&sayfa=2> (20.07.2008).

¹⁹⁴ “ABD’nin Ekonomik Kriz Stratejisi”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1362&sayfa=2> (20.07.2008).

finansmanın maliyeti ABD için yine bir sorun haline gelmektedir. Doların düşük değeri karşısında Euro'nun pahalı olması Avrupa'dan ithal edilen ürünleri azaltırken ABD'de enflasyona neden olmakta ve Türkiye'nin ihracatının yüzde ellisini karşılayan Euro bölgesinde de sıkıntı doğurmaktadır. Bu şekilde dünya dış ticaret dengelerini değişmesi de söz konusu olabilir.¹⁹⁵

Diğer yanda, Amerikan ekonomisindeki harcama yönündeki bazı sıkıntıların, Afganistan ve Irak'ta yaşanan savaştan kaynaklandığı da söylenebilir. Yoğun miktarda silahlanan ABD, büyük ekonomik güç kaybetmiştir. Ayrıca Amerikan silahlanması giderek artacağı benzetilmektedir. 2008 yılında Başkan Bush'un istekleri doğrultusunda ABD'nin füzesavar savunma sistemlerine 12 milyar dolar harcaması öngörülmektedir. Bu rakam ABD'nin Soğuk Savaş döneminin herhangi bir yılında benzer sistemler için harcadığının üç mislidir. Yine bu doğrultuda ABD'nin füze savunma sistemleri için önümüzdeki 6 yıl içinde 60 milyar dolar gibi ciddi bir harcama yapacağı da tahmin edilmektedir ki bu olağanüstü bir harcamayı söz konusu etmektedir. Bu rakamın bu denli artış göstermesi hele ki Rusya gibi büyük bir gücün, Soğuk Savaş sonrası stratejik platformlarının bu kapsamda ABD'yi vurabilecek kapasitedeki kıtalararası balistik füzelerin önemli ölçüde azaltılmasına karşın hedeflenmesi soru işaretlerini beraberinde getirmektedir.¹⁹⁶

Silahlanmanın yanında ayrıca ABD için bir diğer dengeli politika izlenmesi gereken unsur petroldür. ABD yalnız başına dünya petrolünün dörtte birini tüketerek petrole en fazla bağımlı ülke konumundadır. Petrol fiyatlarının artması ABD'li petrol şirketlerine ve dolayısıyla ABD'ye para kazandırırken, tüketiminin aşırı seviyelerde bulunması ABD'nin işine gelmemektedir. Çünkü ABD önemli bir petrol üreticisi olmasına rağmen ihtiyacının yüzde 60'ını ithal etmektedir. ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney'nin de altını çizdiği "Amerikan yaşam biçimi en temel önceliğimizdir, tartışılmaz" sözünden hareketle, son elli yıldır geniş alanlara yayılan Amerikan yaşam tarzı; ev ve işyeri arasında kilometrelere mesafe bulunması, böylelikle dünya benzininin büyük kısmını tek başına tüketmesi, ABD'nin petrole verdiği önemi açıklamaktadır.¹⁹⁷

¹⁹⁵ "ABD'nin Ekonomik Kriz Stratejisi", <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1362&sayfa=2> (20.07.2008).

¹⁹⁶ "Ülkelerin Stratejik Nükleer Güçleri", <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1312&sayfa=5>

¹⁹⁷ "Petrolün Domino Taşları", <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1310&sayfa=4> (20.07.2008).

Bütün bu yaşanan gelişmeler bir zincirin halkaları gibi birbirlerine bağlı ve birbirlerini tetikleyerek küresel bir fiyat yükselişine ve paranın değer kaybetmesine yol açmaktadır.

ABD için gelecekte en kötü senaryo, tek süper güç olma özelliğini kaybetmesidir. Çünkü ABD, alternatif ekonomiler ve bloklaşmalar neticesinde ekonomik gücünü diplomatik, siyasal ve askeri güce çeviremez ise dünya üzerinde her istediğini de yapamaz. ABD ekonominin merkezindeki yerini kaybetse de mevcut ekonomik anlamdaki gücünü korumaya devam edebilir.¹⁹⁸

2.Çin ve Dünya Toplamında Yapılan Silahlanma Harcamaları

Yıllık 60 milyar dolara yaklaşan askeri harcamaları olan Çin Halk Cumhuriyeti, uçak, tank, denizaltı gibi geliştirilmesi göreceli olarak çok pahalı ve karmaşık birçok silah sistemini ikinci plana atarak, çalışmalarında ağırlığı, stratejik etkinliği daha fazla olan balistik füze sistemleri ve nükleer silahlara vermektedir. Bu konuda, Kuzey Kore, Pakistan, İran gibi değişik amaç ve planları olan ülkelere de bu teknolojileri vererek uzun vadede, dünyanın birçok bölgesinde tehdit unsurlarının ortaya çıkmasını ve ABD'nin de bunlarla uğraşmasını amaçladığı söylenebilir.¹⁹⁹

Çin'de başlayan büyük sanayileşme ve üretim, ABD'yi ve ekonomisi gelişmiş diğer pek çok ülkeyi etkilemiştir. Çin'in ucuz malları bu ülkelerde ithalat patlamasına ve cari açığa neden olmuştur. Ayrıca Çin en fazla petrol tüketen ülkeler sıralamasında 2003'te ABD'den sonra Japonya'nın önüne geçerek ikinci sıraya oturmuştur. Dünya petrolünün yakında yüzde 10'unu Çinliler tüketecek gözükmemektedir. Örneğin Çin'deki taşıt sayısının 2020 yılına kadar 10 kat artacağı tezi öne sürülmektedir. Yine aynı zamanda sürekli sanayisini geliştiren ve ihracatını arttıran Çin'in üretim ve dağıtım için daha fazla petrole ihtiyaç duyması kaçınılmazdır.²⁰⁰ Dünya petrolünün şimdilik %7'sini kullanan Çin, bu miktarın hemen tamamını ithalat yoluyla karşılamaktadır. Fert başına düşen milli gelirinin yaklaşık 1.000 Amerikan Doları olduğu ve satın alma paritesine

¹⁹⁸ "ABD'nin Ekonomik Kriz Stratejisi", <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1362&sayfa=2> (20.07.2008).

¹⁹⁹ "Çin ve ABD Güç Denemeleri", <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=252&sayfa=55> (20.07.2008).

²⁰⁰ "Petrolün Domino Taşları", <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1310&sayfa=4> (20.07.2008).

göre bu miktarın 6.500 Dolar civarına (bakınız Tablo III) vardığı bilinen Çin halkının refah düzeyindeki artışın zaman içinde otomotiv kullanımını tetiklemesi düşünülebilir. Gelecekte artan petrol gereksinimi nedeniyle Çin'in de ABD gibi enerji kaynaklarına ulaşma niyetiyle çevresine saldırması olasıdır. Bu durumda Çin'in stratejik yayılma hedefinin bugün ABD'nin gözünü diktiği Orta Asya Türk Cumhuriyetleri olacağı rahatlıkla söylenebilir.²⁰¹

Tablo III: 2005 yılı ülkeler bazında insani kalkınma endeksi, satın alma gücü paritesine göre kişi başına GSYH (ABD Doları) ve GSYH Endeksi

Ülke	İnsani Kalkınma Endeksi	Satın Alma Gücü Paritesine Göre Kişi Başına GSYH, (ABD Doları)	GSYH Endeksi
ABD	0.951	41.890	1
Rusya	0.802	10.845	0.782
Çin	0.777	6.757	0.703

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Bugün satınalma paritesine bakarak fert başına düşen milli gelir hesabıyla esasen dünyanın üçüncü büyük ekonomisi olmuş olan Çin'in ABD ile ilişkilerinin giderek sertleşmesi kaçınılmaz olacaktır.²⁰²

Napolyon Bonaparte'ın “Bırakınız Çin uyusun, zira uyandığında bu dev dünyayı sarsacak” sözü tam günümüze uymaktadır. Fransız tarihini olduğu kadar dünya tarihini de derinden etkileyen Napolyon'un bir zamanlar Çin hakkında söylediklerinin bugün ne kadar yerinde bir öngörü olduğunu görüyoruz. Financial Times gazetesi ekonomi başyazarlarından Dr. Martin Wolf'ün dediği gibi “Artık Çin'in uyandığı bir dönemdeyiz. Yapmamız gerekenleri ona göre ayarlıyor, başarılarımızı ona göre ölçüyoruz”. Çin'in küresel Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH)'daki payı bundan yaklaşık otuz yıl önce, 1978'de, yüzde 0,5'e kadar düşerken 2006 yılı için bu rakam yüzde 5,4.

²⁰¹ “Çin ve ABD Güç Denemeleri”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=252&sayfa=55> (20.07.2008).

²⁰² “Çin ve ABD Güç Denemeleri”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=252&sayfa=55> (20.07.2008).

Çin, bugün tek başına dünya ticaretinin yüzde 5'ini elinde bulundurmakta ve bu rakamın 2030 yılında yüzde 30'a çıkması öngörülmektedir.²⁰³

1978 yılı ile birlikte uygulanmaya başlanan reform ve dışa açılma politikası sonucu Çin ekonomisi her yıl yaklaşık yüzde 9'u aşan büyüme oranı ile kısa zamanda dünyanın en büyük ekonomileri arasında ilk sıralardaki yerini almıştır. 2005 yılında yüzde 11,1 oranında büyüme kaydeden Çin'in aynı yıl için GSYİH'si 2.23 trilyon dolara çıkmıştır. (Bakınız Tablo IV)

Tablo IV: Çin'de Cari Fiyatlarla GSYH (Milyar ABD Doları) 1996–2005

Kaynak: www.tuik.gov.tr

YIL	CARİ FİYATLARLA GSYH (MİLYAR ABD DOLARI)
1996	856
1997	953
1998	1019
1999	1083
2000	1198
2001	1325
2002	1454
2003	1641
2004	1932
2005	2234

Çin'in yarattığı ekonomik mucizede hiç şüphesiz Çin devletinin ekonomiye doğrudan müdahalesi ile devlet işletmelerinin önemi vardır. Mao'nun ölümünden sonra ekonomide reform ve dışa açılımın Çin'de ulusal bir politika olduğu ve bu bağlamda pazar ekonomisine dönük reformların da 1979'da başladığı bilinmektedir. 1992'de de Çin bir “sosyalist pazar ekonomisi” kurulmasının ana hedeflerini resmen kurumsallaştırmıştır. Bu hedefler doğrultusunda da, mali sistemde, vergi, finansman, döviz, dış ticaret ve fiyatlandırma ile ilgili hususlarda ciddi sistem değişikliklerine gidilmiş ve 2000 yılında kendine özgü bir “sosyalist pazar ekonomisi” sistemi ana hatlarıyla ortaya çıkmıştır. Bu yeni kurumsal değişiklikler dizisi de Çin'in dünya ekonomisindeki yeni yerini hızla belirleyen önemli bir unsur olmuştur.²⁰⁴ 2001 yılında 1.324 milyar dolar olan gayri safi milli hâsılasının (GSMH) 2005 yılında 2.234 milyar dolara çıktığı hususu ele alınırsa bu beş yıllık sürede yıllık kalkınma hızının ortalama

²⁰³ “Ejderhanın Alevi Avrupa'yı Sardı”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1124&sayfa=14> (20.07.2008).

²⁰⁴ “Çin: Ekonomide Devletin Önemi”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1075&sayfa=16> (20.07.2008).

yüzde 9,5 olduğu söylenebilir. Bu rakamlara göre de Çin'in nüfus bilgilerinin eksikliğine karşın fert başına düşen milli gelir de 2001'de 1.000 dolar iken 2005 yılında yaklaşık 1.700 dolara erişmiştir.²⁰⁵ Bugün Çin'de önemli bir yer tutan devlet sektörü (Bakınız Tablo V) dışındaki özel sermaye yatırımlarının sayısı 2004 yılı itibariyle 280 bin idi.²⁰⁶

Tablo V: Çin Kamu sektörü ilgili ekonomik veriler

Yıl	Kamu Geliri'nin GSYH'e Oranı (%)	Kamu Harcamaları'nın GSYH'e Oranı (%)	Kamu Açığı veya Fazlasının GSYH'e Oranı (%)
2002	8.7	10.7	-2.6
2003	8.8	10.4	-2.4
2004	9.5	11.1	-2.1
2005	-	-	-

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Çin son 20 yılda ciddi ekonomik başarılar elde etmiş olmasına karşın halen gelişmekte olan bir ülke ve yaklaşık 1,4 milyar nüfusuyla (Bakınız Tablo VI) önündeki bir dizi ciddi sorunu alt etmek durumundadır.

Tablo VI: Dünya Nüfusu (ilk 10 ülke)

Ülke	Nüfus
Çin	1.330.044.605
Hindistan	1.147.995.898
Amerika Birleşik Devletleri	303.824.646
Endonezya	237.512.355
Brezilya	196.342.587
Pakistan	172.800.051
Bangladeş	153.546.901
Nijerya	146.255.306
Rusya	140.702.094
Japonya	127.288.419

Kaynak: U.S. Census Bureau, International Data Base.

Ancak, yüksek nüfusun bile, gerek Çinli yetkilileri gerekse Batılı ülkeler tarafından avantaj olarak kullanıldığı düşünülmektedir.²⁰⁷

²⁰⁵ "Çin: Ekonomide Devletin Önemi", <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1075&sayfa=16> (20.07.2008).

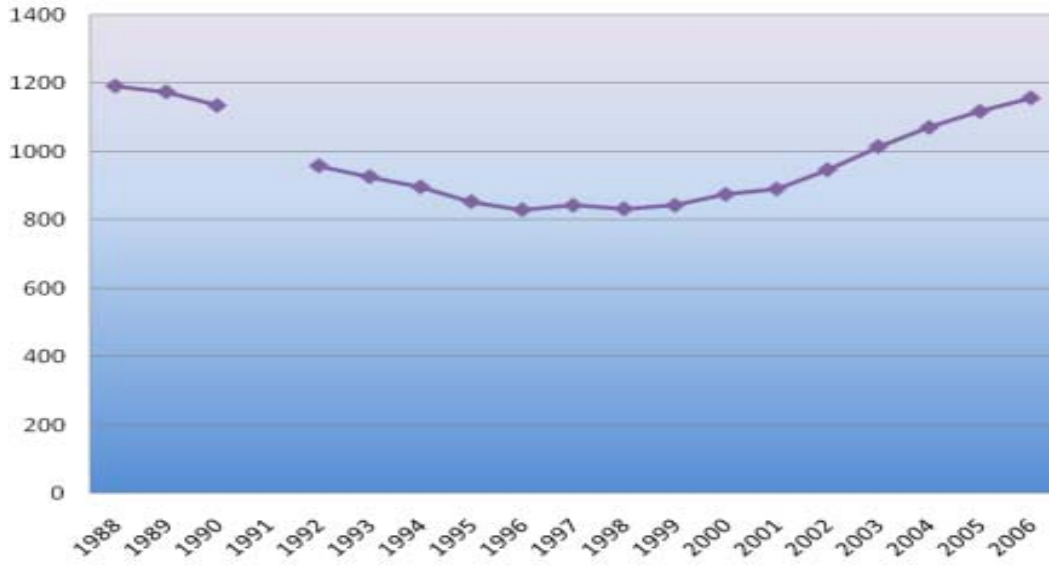
²⁰⁶ "Çin: Ekonomide Devletin Önemi", <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1075&sayfa=16> (20.07.2008).

²⁰⁷ Aybike Koca, (2007): "Çin Ekonomisi Küresel Aktör", *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, Sayı:138: s.9.

Çin, büyürken hızla silahlanmaktadır. Savunmaya yaptığı harcamalar resmi olarak 28,3 milyar Euro (36,7 milyar ABD Doları) olarak belirtilse de CIA'ye göre bu rakam 80 milyar dolar civarındadır, bu da GSMH'ye oranın yüzde 3,7 si anlamına gelmektedir.²⁰⁸

Dünya genelinde silahlanma ve askeri harcamalara bakıldığında ise aşağıdaki grafik oldukça dikkat çekici bir nitelik kazanmaktadır.

Şekil I. Dünya Askeri Harcamalarının Yıllara Göre Dağılımı (2005 Fiyatlarıyla Milyar Dolar).

Kaynak: Stockholm International Peace Research Institute Yearbook, 2007

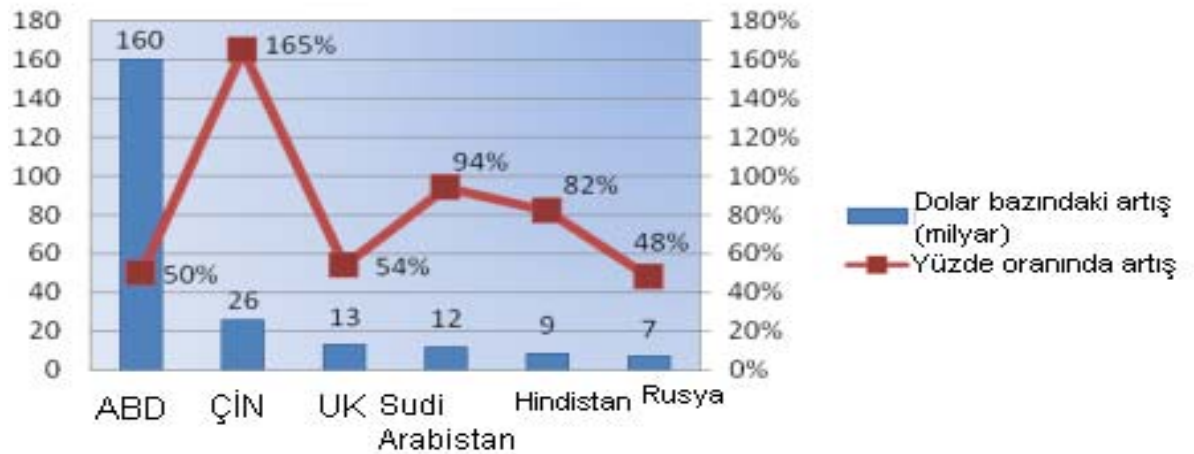
Şekil I.'deki grafiğe bakıldığında dünya genelindeki askeri harcamaların 1988 yılından 1998 dönemine kadar bir düşme eğiliminde olduğu görülmektedir. Ancak, 1997 yılında artan trendle birlikte, 2005-2006 yıllarında yapılan toplam askeri harcamalar 1.2 trilyon dolara ulaşmıştır. Bu açıdan bakıldığında; 1997 yılında yapılan dünya toplam askeri harcamaları yüzde 37 oranında bir artışa uğramıştır. Bu artışta ise ABD'nin yüzde 80 oranında bir katkısı olduğu Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsünce (SIPRI) ifade edilmektedir.

Özellikle ülkelerin ekonomilerinde ciddi bir kamu harcama etkisi bulunan silahlanma çalışmaları, dünya silah sektörünü canlı tutan bir etkiye de sahip olmaktadır. Devlet bütçelerinden ya da çeşitli ödeneklerle karşılanan bu harcamaların, ülkelerin

²⁰⁸ Ainur Nogayeva, (2007a): "Çin Yaklaşımının Sorgulanması", *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, Sayı: 140: s.16.

ekonomik kalkınma hedeflerini sıkıntıya sokabilmektedir. Bölgesel çatışmalar, uluslar arası terörizm, siyasi müdahalelerle çözülemeyen anlaşmazlıklar ülkelerin silahlanma yatırımlarının yanı sıra, Birleşmiş Milletler Örgütü dahil askeri koruma harcamalarının dünya genelinde giderek artmasına neden olan faktörlerden bazılarıdır. Maliyetler bazında incelendiğinde mineral ve fosil yakıtların fiyatlarında görülen dönemsel artışlar; silahlanmaya harcanan kaynakların fazlaşmasına yol açabilmektedir. Çeşitli ülkelerin gelirlerinde yaşanan artışlar da askeri harcamalara ayrılan mali payları çoğaltabilmektedir. Örneğin; Cezayir, Azerbaycan, Rusya ve Suudi Arabistan'ın petrol ve gaz satışlarından elde ettikleri gelirlerdeki yükselişler, bu ülkelerin silah harcamalarında pozitif bir artış etkisi yaratmıştır. Hatta Peru ve Şili ülkelerindeki bazı yasalar, doğal kaynaklardan edinilen gelir artışlarının doğrudan askeri harcamalara kaydırılabilmesine olanak sağlamaktadır.

Şekil II. 1996-2005 Döneminde Çeşitli Ülkelerin Askeri Harcamalardaki Artış

Kaynak: Stockholm International Peace Research Institute Yearbook, 2006

Şekil II.'de ise çeşitli ülkelerde görülen askeri harcamalardaki artışın özellikle yüzdesel biçimde ifade edilmesi oldukça dikkat çekicidir. SIPRI'nin hazırlamış olduğu rapora göre; ABD 1996-2005 döneminde silahlanma harcamalarını yüzde elli oranında arttırırken, sırasıyla; Çin'de aynı dönemde yüzde 165, Suudi Arabistan'da yüzde 94 ve Hindistan'da yüzde 82 oranlarındaki artış konunun ekonomik açıdan nedenli önemli olduğunu ispatlar niteliktedir. Çeşitli ülkelerin güvenlik ve bölgesel güç olma hedeflerine bu denli pay ayırırken, ekonomik kalkınma, yoksulluk ve eğitimle ilgili mali programlara kaynak aktarmayı da ayrıca bir ikilem şeklinde algılanmaktadır.

SONUÇ

20. yüzyıl, Eric Hobsbawm'a göre insanlığın, tarihin en büyük kıtlıklarından bilinçli soykırıma kadar daha önce görülmemiş ölçüde büyük felaketlere uğradığı, bilinen en kanlı yüzyıl olmuştur.²⁰⁹ 1870'li yıllarda siyasi birliklerini geç de olsa tamamlayan Almanya ve İtalya'nın sömürge arayışlarına girmeleri, 1914 yılındaki I. Dünya Savaşı'na kadar gidecek bir sürece neden olmuştur. I. Dünya Savaşı da 20. Yüzyılda yaşanacak toplumsal ve ekonomik olayların başlangıcını teşkil etmiştir. I. Dünya Savaşı devam ederken Brest-Litovsk Antlaşmasını imzalayarak savaştan çekilen Rusya'da Ekim Devrimi yaşanmış ve bu devrim sırasında ortaya çıkan ekonomik sistem, yani Sosyalizm, 1980'lerin sonlarına kadar kapitalist ekonomiye alternatif olma iddiasını sürdürmüştür.

Hobsbawm'ın "Felaket Çağı" olarak adlandırdığı 1914 ile 1945 yılları arasında dünya, çok önemli kırılma anları yaşamıştır. 1929 Ekonomik Buhranı, faşist yapılanmaları tetiklerken Almanya'da 1933 yılında Hitler iktidara gelmiştir. Versay'ı hala unutamayan Almanya, revizyonist politikalar geliştirmiş ve Kapitalizm ile Sosyalizm'in geçici olarak ittifak kurmasına bile yol açacak şekilde dünyaya korku salmıştır.²¹⁰

II.Dünya Savaşı sonrası Avrupa yıkılmış ve virane olmuşken, uluslararası sistemde iki büyük güç ortaya çıkmıştır: ABD ve SSCB. Avrupa, 1945 sonrası dönemde önce Avrupa Kömür Çelik Topluluğu daha sonra da Avrupa Ekonomik Topluluğu'na dönüşerek, birlik olma yoluna girerken, ABD ile SSCB, 1960'ların başına kadar başa baş bir mücadeleye girişmişlerdir. Özellikle silahlanma ve nükleer yarışa başlayan iki ülke, 1963 yılında Küba Krizi'nde sıcak savaşın eşiğine gelmişlerdir.

Hobsbawm'ın "Altın Çağ" olarak nitelendirdiği 1945 ile 1970'lerin başları ekonomik açıdan büyümenin ve gelişmenin yaşandığı yıllar olmuştur.²¹¹ Savaş sonrası dönemde toplumsal yaraların sarılmasına da sebep olan bu yıllarda, Kruşçev'in 20. Kongre'deki "barış içinde bir arada yaşama" doktrini de yumuşama dönemine girilmesine yol açmıştır. Yine bu yıllarda hızla artan ekonomik gelişmeler, ulus-ötesi

²⁰⁹ Eric Hobsbawm, (2007): *Kısa 20. Yüzyıl*, Çev. Yavuz Alogan, Everest Yayınları, İstanbul: s.17.

²¹⁰ Hobsbawm, 2007: 7-9.

²¹¹ Hobsbawm, 2007: 12.

yapılanmaların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Çok uluslu şirketler denilen aktörler ulus-devletlerin içine girmeye başlamışlar ve ekonomik rüzgâr, tüketim ve talepler sınırları aşmaya başlamıştır.

1979’da SSCB’nin Afganistan’ı işgali, 1980 İran-ı Irak Savaşı ve Reagan’ın ABD Başkanı olması, uluslar arası sistemi sertleştirse de, SSCB’nin artık ekonomik olarak yarışa devam edememesi, 20. Yüzyılın sonlarında ABD’yi küresel sistemde tek hâkim güç olarak bırakmıştır. SSCB her ne kadar Gorbaçov döneminde Glasnost ve Perestroyka politikaları ile sistemini revize etmeye kalkışmışsa da güçlü ekonomisi olan ve iletişimin her alanını çok iyi kullanan ABD’ye karşı yenilgiyi kabul etmiştir, bir süreliğine de olsa...

Özellikle Bill Clinton döneminde uygulanan siyasi ve ekonomik politikalar, Fukuyama gibi yazarların da dile getirdiği “tarihin sonu geldi” tezlerini destekler gibi gözükmüş gibi gelse de, 21. Yüzyıla girdiğimiz günlerdeki 11 Eylül 2001 terör saldırıları, bunun kesinlikle doğru bir tez olmadığını ispat etmiştir.

21. yüzyıl, bir önceki yüzyıl düşünüldüğünde, çok sıradan geçmeyecektir. Ciddi ekonomik ve toplumsal değişimler geçirecektir. ABD’nin sistemdeki “tekliği” tartışılacaktır, hatta tartışılmaya başlanmıştır. Özellikle Çin, Rusya hatta birlikteliklerini daha da güçlü kılarılarsa Avrupa Birliği, ABD’nin bu yüzyıldaki ciddi rakipleri olacaklardır. ŞİÖ içinde Rusya ve Çin, ABD’yi Hazar Havzası’na sokmamak için ciddi planlar yapmış ve yapmaktadır. Sonuçta özellikle ABD’nin, silahlanmaya ve askeri harcamalara ayırmış olduğu kaynaklarını bilakis artırarak, tek dünya egemenliğini kanıtlamak istemesi insanlık ve insanların gelecekleri adına hayal kırıklığı yaratmıştır. Büyük ülkelerin ısrarla, insanlığın mutluluğu ve refahı için değil de, felaketlerini hazırlayabilecek savaşlar için hazırlanması özellikle batı ülkelerinde bazı ekonomistlerin ve bunları kışkırtan silah üreticilerinin, savaşların ekonomi için iyi olduğu yönündeki görüşlerinden dolayıdır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde tehditlerin büyük boyutlardan küçük boyutlara dönüşmesi bir ölçüde savaşları ve savaş ekonomisi koşulları olasılığını azaltmıştır. Yine de özellikle büyük güçlerin, küçük ülkeler arasında sorunlar yaratmada gösterdikleri çaba, 3. Dünya ülkelerinin silahlanma gayretlerindeki azalma eğilimine rağmen,

silahlanmayı tetiklemektedir. Ayrıca elektronik alanındaki hızlı gelişmeler, neredeyse her beş yılda bir köklü bir şekilde değişen silah teknolojilerinin bu ülkeler tarafından bile edinimini gerektirmektedir. Aşırı silahlanma çabaları sonucunda düşmüş oldukları borç batağı 3. Dünya ülkelerinin gelişmelerini engellemiştir. Ayrıca küreselleşen dünya ekonomisi sonucu ortaya çıkan zengin ve fakir ülkeler arasındaki ekonomik refah farkının giderek açılmasında, petrol zengini olup, kaynaklarını değerlendirmeyen ülkelerin ve fakir üçüncü dünya uluslarının sofistike silah sistemlerine özenmeleri de neden olarak gösterilebilir.

Günümüzde, savaş ekonomisinin koşullarını sağlamayacak bir ülkenin savaştığı durumda başarılı olma şansı yoktur. Başka bir deyişle, askeri girişimlerini iktisadi yeterliliği ile bağdaştıramayacak bir ülke savaşta başarılı olamaz. Yani, ekonominin savaşı desteklemediği ülkelerin özellikle uzun sürecek savaşlarda şansları yoktur ve hatta bütünüyle egemenliklerini tehlikeye atmış olurlar.

Savaş ve ekonomi ilişkisine olumlu açıdan bakıp savunuların düşüncesine, “savaşın ekonomiye bir sıçratma yaptıracağına” inananlar, özellikle savaş ekonomilerinin işsizliğe çare bulacağı savını ortaya atarlar. Onlara göre, bir ülke ekonomisi resesyondaysa veya düşük düzeyde bir ekonomik kalkınma hızına sahipse, bu ülkede işsizlik oranı yüksektir. Buna bağlı olarak halkın da satın alma gücü geriye gitmiş demektir. Ancak, böyle durumdaki bir ülkenin savaş kararı vermesi ve hazırlıkları yapması durumunda, o zaman ülke asker sayısını çoğaltmak ve bunlara ek teçhizat ve silah sağlamak durumuna girer, Ülkedeki şirketler daha çok üretim yapmak için devletten ihaleler almaya başlar. Üretim artışı için daha çok işçi çalıştırmak gerekir. Böylelikle işsizlik oranını olumlu etkileyecek bir ortam doğar. Çalışan sayısının artması, daha çok insanın satın alma gücünü artırır ve işsizliğin azalması, daha evvel işi olup da işsiz kalma endişesiyle harcamalarını kısmış olanların da bundan böyle daha çok harcama yapmalarına yol açar. Bu ek talepler de öncelikle perakendeci sektörün ek eleman istihdamını sağlar ve olumlu gözükürken bu döngü böyle sürer. Ancak, savaş ekonomisini başlatmış bir ülkede ekonomik faaliyetler pozitif ve iktisadi bir kalkınma görüntüsü verecekse de aslında sonuç böyle olmayacaktır. Çünkü, savaş ekonomisi üç değişik enstrümanla finanse edilir. Bunlar; vergilerin arttırılması, başka alanlara yapılacak yatırımların azaltılması ve sağlanacak iç ve dış borçlardır. Ancak bu araçlar değişik şekillerde ekonomiyi etkileyecektir. Bir kere vergilerin arttırılması, tüketicilerin

harcamalarını kısmasına neden olur. Devlet başka alanlarda yaptığı yatırım ve harcamaları (örneğin sosyal alanlardaki gibi) kısıtığında bundan yararlanan kişiler de daha az harcama yapmaya başlarlar. Dış ve iç borçlar da bir süre sonra geri ödenmeye başlayacağı için devletin gelecekteki yatırım ve cari harcamalarında olumsuz etki ortaya çıkacaktır. Bütün bu olgular geçtiğimiz asırda gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomilerinde belli ölçülerde söz konusu olmuştur. Özellikle savaşılan cephe, söz konusu ülkelerin topraklarında cereyan ediyorsa meydana gelecek sosyal ve fiziki zararlar ve özellikle insanların ödeyeceği maddi ve manevi bedeller, ekonomilerin savaş ekonomisi ivmesiyle elde etmiş olabileceği faydadan çok daha fazla olacaktır. Bunun en güzel örnekleri, I. ve II. Dünya Savaşları'nda görülmüştür. Belki de ABD'nin denizaşırı bir ülke olması nedeniyle sivil halkın cephe gerisinde zarar görmemiş olması gerçeği, Amerikan yönetimlerinin ve kamuoyunun savaşılan bu denli yatkın ve hevesli olmasının açıklamasını yapar. Ancak, bu günkü görünüm bundan böyle, savaş ekonomisi felsefesiyle, üretimi artırıp ekonomik durgunluğa çare bulma düşüncesinde olan, özellikle ABD gibi denizaşırı ülkelerin, günümüzde önlenemeyecek bir olgu haline gelen asimetrik ve cephe gerisi savaşlarını ve bunların olumsuz sonuçlarını hesaba katmalarını gerektirmektedir.

ABD bugünlerde tek olmadığı farkındadır. Zaten ABD'li seçmen bunu sandığa da yansıtmıştır. Amerikan tarihinde ilk kez siyahi bir başkan Beyaz Saray'a yerleşmiştir. Sadece Amerikan halkı değil tüm dünya kendisinden "değişimin lideri" olmasını beklemektedir. Bir dereceye kadar bu beklentiyi karşılayabilir ama Barrack Obama'nın ABD'nin ulusal çıkarlarından vazgeçeceğini düşünmek yanlış olacaktır.

21. yüzyılı etkileyebilecek ekonomik olayların sinyali bugünlerde görülebilmektedir. ABD'de yaşanan ve tüm sistemi tehdit eden küresel ekonomik kriz bazı çevrelerce "kapitalizmin sonu" diye algılanmış ve bu sistemin sorgulanmasına yol açmıştır. ABD'nin yıllarca övündüğü serbest piyasa modeli ve devletin müdahale edememezliği ilkesi bir anlamda, Amerikan Kongresi'nin yardım teklifi ve eski Başkan Bush'un süratle imzası ile yıkılmış görünebilir. Bu ekonomik krizde ABD'nin 2001'den bu yana giriştiği ve içinden çıkamadığı savaşlar dolayısıyla yaptığı silah harcamalarının da etkili olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

Acar, C. (2007): *Soğuk Savaş*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Akşın, S. (2004): *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi*, Ankara: İmaj Yayıncılık.

Arı, T. (1997): *Uluslararası İlişkiler*, İstanbul: Alfa Yayınevi.

Armaoğlu, F. (1989): *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Aydın, M. (2003): "İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye", Baskın Oran (ed.), *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt I, İstanbul: İletişim Yayınları.

Cohen, A. E. (1995): "Churchill ve II. Dünya Savaşında Koalisyon Stratejisi", in Paul Kennedy (ed.), *Savaşta ve Barışta Büyük Stratejiler*, Çev. Ahmet Fethi, İstanbul: Eti Kitapları.

Dağ, A. E. (2005): *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü*, İstanbul: Anka Yayınları, İkinci Baskı.

Dumanlı, C. (2007): "Askeri Teknoloji Hızla Gelişiyor", *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, Sayı: 168.

Hart, L. (2002): *Strateji Dolaylı Tutum*, Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 3.Baskı.

Hart, L. (2005): *II. Dünya Savaşı Tarihi*, Çev. Kerim Bağrıaçık, Cilt I, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 7.Baskı.

Hobsbawm, E. (2007): "Savaş ve Barış", *Yeni Yüzyılın Eşiğinde*, İstanbul: Yordam Yayınları.

Hobsbawm, E. (2007): *Kısa 20. Yüzyıl*, Çev. Yavuz Alogan, İstanbul: Everest Yayınları.

Hobsbawm, E. (2008): “20.Yüzyılda Savaş ve Barış”, *Küreselleşme, Demokrasi ve Terörizm*, İstanbul: Agora Yayıncılık.

Kant, I. (1960): *Ebedi Barış Üzerine Felsefi Deneme*, Çev. Yavuz Abadan, Seha L. Meray, Ankara: AÜSBF Yayınları.

Kennedy, P. (1993): *Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri*, Çev: Birtane Karanakçı, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 4.Baskı.

Kennedy, P. (1995): “Savaşta ve Barışta Büyük Strateji: Daha Kapsamlı Bir Tanımlamaya Doğru”, in Paul Kennedy (ed.), *Savaşta ve Barışta Büyük Stratejiler*, Çev. Ahmet Fethi, İstanbul: Eti Kitapları.

Kissinger, H. (2004): *Diplomasi*, Çev. İbrahim Kurt, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 4.Baskı.

Koca, A. (2007): “Çin Ekonomisi Küresel Aktör”, *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, Sayı:138.

Kongar, E. (2006): *Tarihimizle Yüzleşmek*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kurç, Ç. (2006): “Yeni Asimetrik Silahlar”, *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, Sayı: 117.

Kuyaş, A. (2004): *Tarih*, İstanbul: TÜSİAD Yayınları.

Külebi, A. (2006a): “Nükleer Terör ve Savunma”, *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, Sayı: 90.

Külebi, A. (2006b): “Teknoloji Silaha Yöneliyor”, *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, Sayı: 95.

Külebi, A. (2006c): “Nükleer Terörden Korunma”, *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, Sayı: 96.

Külebi, A. (2007): “Ejderha’nın Tek Küresel Güce Karşı Yeni Askeri Konsepti”, *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, Sayı: 168.

Laqueur, W. “Soğuk Savaş’ın Sonu”, Savaş’ın Sonu”, *Yeni Yüzyılda Yeni Dünya Politikası* (Çev. Müjdat Karayerli), Ankara: Sinemis Yayıncılık.

Macit, B. (2007): “Savaşın Sanal Boyutu”, *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, Sayı:178.

Nogayeva, A. (2007a): “Çin Yaklaşımının Sorgulanması”, *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, Sayı: 140.

Nogayeva, A. (2007b): “ABD’den Silaha Büyük Kaynak”, *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, Sayı: 159.

Oran, B. (2003): “Batı Bloku Ekseninde Türkiye”, *Türk Dış Politikası Cilt I*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Öğün, S. S. (2000): *Milliyetçilik*, İstanbul: Alfa Kitabevi.

Ölmezogulları, N. (1999): *Ekonomik Sistemler ve Küreselleşen Kapitalizm*, Bursa: Ezgi Kitabevi.

Porch, D. (1995): “Kuvvetler ve İttifaklar: 1914-1940’ta Fransız Büyük Stratejisi ve Politikası”, in Paul Kennedy (ed.), *Savaşta ve Barışta Büyük Stratejiler*, Çev. Ahmet Fethi, İstanbul: Eti Kitapları.

Sander, O. (2005a): *Siyasi Tarih İlk Çağlardan 1918’e*, Ankara: İmge Kitabevi, 13.Baskı.

Sander, O. (2005b): *Siyasi Tarih 1918-1994*, Ankara: İmge Kitabevi, 13.Baskı.

Somuncuoğlu, A. (2006): “Yeni Silahlanma Yarışı”, *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, Sayı: 122.

Sönmezoglu, F. (2000): *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, İstanbul: Filiz Kitabevi.

The Economist, 04 August 2007.

U.S. Census Bureau, International Data Base.

<http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=143&sayfa=21> (21.11.2007).

Geleceğin Savaşları”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=96&sayfa=62>
(20.07.2008).

“Mükemmel Asimetrik Silahlar:Doğaçlama Patlayıcı Aygıtlar”
<http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=665&sayfa=35> (20.07.2008).

“Öldürücü Olmayan Silahlar”
<http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=330&sayfa=51> (20.07.2008).

“Tesla Silahları” <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=403&sayfa=48>
(20.07.2008).

“Savaşın Yeni Askerleri: İnsansız Savaş Araçları”
<http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=251&sayfa=55> (20.07.2008).

“Dünyayı Dinleyen Kulaklar”,
<http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=230&sayfa=55> (20.07.2008).

“Terör Aracı Silahlar: Manpads”,
<http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=185&sayfa=58> (20.07.2008).

“Kitle İmha Silahları ve Dünya Ülkeleri”,
<http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=91&sayfa=62> (20.07.2008).

“Bilgi Teknolojisi Savaşı ve Riskler”,
<http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=56&sayfa=64> (20.07.2008).

“Soğuk Savaş Sonrası Dünyada Silahlanma Yarışı”
<http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=972&sayfa=21>(20.07.2008).

“Ülkelerin Stratejik Nükleer Güçleri”,

<http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1312&sayfa=5> (20.07.2008).

“Dünyada Sivilleşmenin Öncülüğünü Yapan ABD’de Militarizm Yükselişte”,

<http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=246&sayfa=55> (20.07.2008).

“ABD’nin Stratejik Hava Savunma Sistemleri”,

<http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1312&sayfa=5> (20.07.2008).

“Çin’in Çok Boyutlu Stratejileri”,

<http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1269&sayfa=7> (20.07.2008).

“Çin’in Yeni Askeri Doktrin ve Siyasal Emelleri Işığında Silahlanma Çabaları”,

<http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=299&sayfa=52> (20.07.2008).

“Çin’in Askeri Gücü”, <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=210&sayfa=56>

(20.07.2008).

www.tuik.gov.tr

“ABD’nin Ekonomik Kriz Stratejisi”,

<http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1362&sayfa=2> (20.07.2008).

“Ülkelerin Stratejik Nükleer Güçleri”,

<http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1312&sayfa=5>

“Petrolün Domino Taşları”,

<http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1310&sayfa=4> (20.07.2008).

“Çin ve ABD Güç Denemeleri”,

<http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=252&sayfa=55> (20.07.2008).

“Ejderhanın Alevi Avrupa’yı Sardı”,

<http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1124&sayfa=14> (20.07.2008).

“Çin: Ekonomide Devletin Önemi”,

<http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=1075&sayfa=16> (20.07.2008).

“Çin Yaklaşımının Sorgulanması”,

<http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=848&sayfa=27> (20.07.2008).

<http://www.sipri.org/contents/editors/YB07launch> (05.07.2008).

[http://www.dunyagundemi.com/ydg/index.php?option=com_content&task=view
&id=549&Itemid=65](http://www.dunyagundemi.com/ydg/index.php?option=com_content&task=view&id=549&Itemid=65) (05.07.2008).